



ประมวลบทพระราชนิพนธ์

ใน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาคปกิณกะ

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

หลวงสุวรรณภิกษุชำนาญ

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๘

ด้วยอภินันทนาการ



ประมวลบทพระราชนิพนธ์

ใน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาคปกิณกะ



พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

หลวงสุวรรณกิจชำนาญ

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๘

คำนำ

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงสุวรรณกิจชำนาญ ณ เมรุวัด
มกุฏกษัตริยาราม วันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ นั้น เจ้าภาพได้แสดงความ
จำนงค์ทอดมรดกแห่งชาติ กรมศิลปากร เพื่อขออนุญาตจัดพิมพ์บทพระราชนิพนธ์
ปณิธาน ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รวม ๓๐ เรื่องด้วยกัน
ปรากฏรายชื่อดังสารบัญซึ่งพิมพ์ไว้ข้างต้นของหนังสือ

บทพระราชนิพนธ์ปณิธานเหล่านี้ มียุคมากด้วยกัน โดยมากทรงพระ
ราชนิพนธ์เป็นบทความสั้น ๆ เพื่อลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ดัดจริต และใช้
พระนามแฝงว่า อิศวาท เรื่องที่ทรงพระราชนิพนธ์มักเป็นทำนองปลุกใจบ้าง
หรือมีลักษณะเป็นทำนองวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสมัยนั้น เช่นวิจารณ์
ข้อความในหนังสือพิมพ์ หรือข่าวต่างประเทศ เป็นทนายอ่านกันแพร่หลายใน
ขณะนั้น ครั้นกาลเวลาล่วงเลยมา ความนิยมในพระราชนิพนธ์ปณิธานหา
ได้ลดน้อยลงไม่ แม้แต่กระทรวงศึกษาธิการยังได้เคยเลือกบทพระราชนิพนธ์
ปณิธานบางเรื่อง ให้ใช้เป็นแบบเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น เพื่อ
ให้นักเรียนได้มีโอกาสเห็นลักษณะการประพันธ์ความเรียงที่ดี ซึ่งจะหาได้จาก
บทพระราชนิพนธ์เหล่านี้ยากยิ่งนัก ทงนี้มาขอพิมพ์หนังสือจากหอสมุด
แห่งชาติก็พอใจที่จะเลือกพิมพ์บทพระราชนิพนธ์เหล่านี้โดยเต็มอ จึงเป็นเครื่อง
สนับสนุนความดีของบทพระราชนิพนธ์ปณิธานได้เป็นอย่างดี

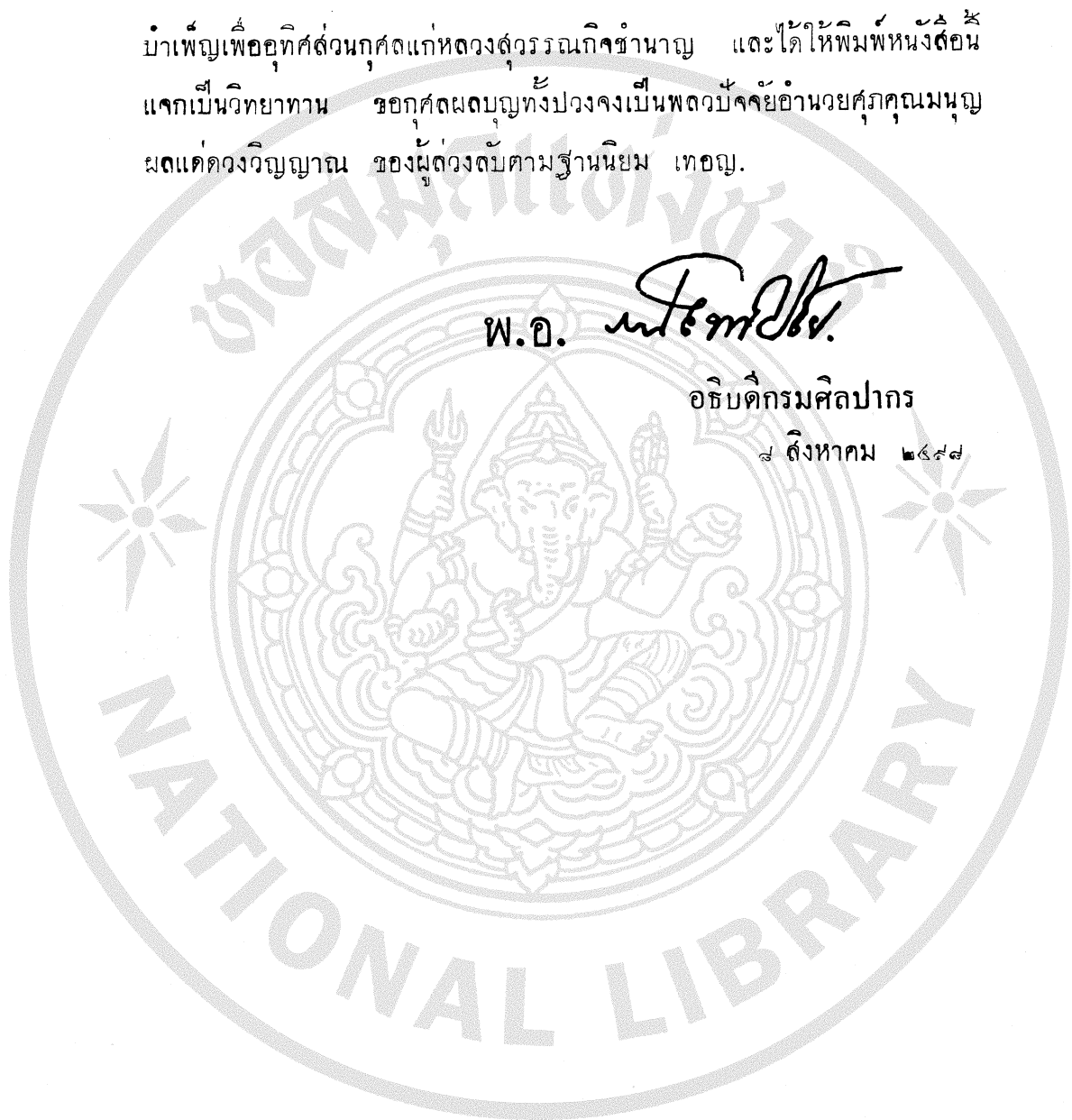
กรมศิลปากรขออนุโมทนาคุณคุณวราศักดิ์ทัศนานุปทาน ซึ่งเจ้าภาพได้

บำเพ็ญเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ทวงสุวรรณกิจชำนาญ และได้ให้พิมพ์หนังสือ
แจกเป็นวิทยาทาน รอกุศลผลบุญทั้งปวงจงเป็นพลบ้าย้ายอำนาจคุณคุณมนุญ
ผลแต่ดวงวิญญาณ ของผู้ดวงดับตามฐานนิยม เทอญ.

พ.อ. 

อธิบดีกรมศิลปากร

๘ สิงหาคม ๒๕๕๘





หลวงสุวรรณกิจชำนาญ
(เวช ศิลป์กุล)

ชาติ ๒๔๒๕

มรณ ๒๔๙๘

ประวัติสังเขป

ของ

หลวงสุวรรณกิจชำนาญ

(เวช ศิลปิกุล)

หลวงสุวรรณกิจชำนาญ (เวช ศิลปิกุล) เกิด ณ บ้านตำบลบ้านบารมี อำเภอบ่อผาว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๕ แต่้าย้ายและนาง หทัย บิดามารดา

เมื่อหลวงสุวรรณกิจชำนาญ (เวช ศิลปิกุล) มีอายุได้ ๑๐ ขวบ มารดาได้นำไปฝากให้เขาศึกษาอยู่ในสำนักพระอาจารย์ชั้น ณ วัดสระเกษ ได้ ศึกษาเล่าเรียนหนังสือและธรรมอยู่เป็นเวลาดำเนิน มีความรู้ทางหนังสือขนาด อ่านออกเขียนได้ ขณะรับการศึกษาจากพระอาจารย์ชั้นได้บำเพ็ญความขยัน หมั่นเพียร จนเป็นที่รักใคร่ชอบพของท่านอาจารย์อย่างมาก ท่านอาจารย์ชั้น เห็นว่าได้ประสิทธิผลวิชาความรู้ทางหนังสือให้พอสมควรแล้ว จึงได้พา ไปฝากไว้กับครูไกรเดช (ชาวเยอรมัน) ผู้มีวิชาพหุทางช่างทองที่มอญอยู่ ในขณะนั้น เมื่อการศึกษาวชิราวุธพหุทางช่างทอง ก็ได้ตั้งใจฝึกฝนด้วยความมานะ พากเพียร จดจำแบบอย่างของท่านอาจารย์ จนเป็นผู้มีความรู้ในทางวิชาช่าง ทองเป็นอย่างดี และมีความชำนาญพิเศษ ในทางช่างแกะ ฝึกฝนอยู่จนท่าน อาจารย์ถึงแก่กรรม

เมื่อได้มีความชำนาญในอาชีพศึกษาทางช่างทองแล้ว จึงได้เข้าทำงานอาชีพนี้ในร้านของคหบดีหัตถกรรมกิจชำนาญ (พงษ์) ซึ่งเป็นร้านช่างทองใหญ่ในสมัยนั้น ได้ทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เกิดความชำนาญจนได้รับความเชื่อถือไว้วางใจจากท่านผู้เป็นเจ้าของร้าน ทั้งได้เลื่อนตำแหน่งหน้าที่ให้เป็นหัวหน้าคนงานดูแลงานทั้งหมด แทนท่านเจ้าของร้าน

ในที่สุดก็ได้ทำการสมัครกับนางนอมบุตรท่านเจ้าของร้าน จึงได้แยกออกจากร้านช่างทองของตนเอง ที่ตำบลแกลงพานคำ อำเภอ บัมปรัม พระนคร มขอเรียกสมย่นว่า ห้างนายเวศหรือกมปะนหัตถกรรม ด้วยความมานะพากเพียรหมั่นขยันในการประกอบอาชีพด้วยฝีมืออันดีเยี่ยมเป็นที่เลื่อมใสของบุคคลทั่วไป จนกระทั่งในรัชสมัยของต้นเกล้าต้นกระหม่อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๒ ด้รงานเกี่ยวกับช่างทองทั้งหมด มาให้จัดทำถวาย มอบให้เป็นเจ้าจัดทำเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตลอดจนเครื่องหมายต่าง ๆ ของทางราชการทั้งหมด

งาน อาชีพ ช่าง ทอง เป็น ที่โปรดปราน แก่ พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๒ จึงได้พระราชทานให้เป็นช่างทองหลวง และโปรดเกล้าพระราชทานยศบรรดาศักดิ์ให้เป็นเสวกโท หัตถกรรมกิจชำนาญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐

ความมานะพากเพียรในการประกอบอาชีพหาได้หยุดยั้งแต่เพียงนั้น ยังได้คิดประกอบอาชีพในด้านอื่นต่อไปอีกด้วย

ทำสวนมะพร้าวที่บางลำพานใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ทำเหมืองแร่ดิบบุกที่ทบสระแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ก

และงานป่าไม้และโรงเลื่อยจักรที่ตำบลบ้านแก่ง อำเภอสระแก้ว จังหวัด
ปราจีนบุรี

เนื่องจากดำเนินการใหญ่และหลายแห่ง อยู่ห่างไกลกัน ไม่มีเวลาจะ
ดูแลได้ทั่วถึง ประกอบกับเกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจตกต่ำในรัชสมัยพระบาทสม
เด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ งานต่าง ๆ ก็ชะงักลง คงเหลือแต่งานป่าไม้และ
โรงเลื่อยจักรที่บ้านแก่งแต่แห่งเดียว

งานป่าไม้และโรงเลื่อยจักรนี้ ได้เจริญรุ่งเรือง มาเป็นลำดับ จนกระทั่ง
บัดนี้ ระหว่างดำเนินการนี้ ต้องอดทนตรากตรำอยู่ในป่าจนเกิดเป็นโรคไข้
มาเดเรีย และยังอดทนพากเพียรดำเนินการด้วยความเหนื่อยยาก ทำให้
สุขภาพทรุดโทรมลง ประกอบกับอายุล่วงเข้าด้วยชรา

เมื่อบรรดาบุตรสำเร็จการศึกษาแล้ว ก็รับเข้าดำเนินการแทน และ
ได้ช่วยพิจารณาซื้อให้พ่อก่อนเสียที่บ้านในกรุงเทพฯ จึงได้กลับมาพักผ่อนใน
กรุงเทพฯ และรับเป็นทนายในกิจการงานทางปวงอยู่เป็นนิจ

ครั้นมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ก็เริ่มป่วยเป็นอัมพาต เนื่องจากเส้นโลหิต
ในสมองตีบ ได้รับเอาใจได้เสียพยาบาลจากนายแพทย์และครอบครัวเป็น
อย่างดี อาการค่อยดีขึ้นเป็นลำดับ แต่ในระยะหลังนี้ อาการกลับทรุดลง จน
ถึงที่สุดแห่งชีวิตอย่างสงบ ณ บ้านเลขที่ ๓ ถนนดินแดง ตำบลสามเสนใน
อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร ท่ามกลางความเศร้าโศกของครอบครัวและญาติ
มิตรอย่างสุดซึ้งณเวลา เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ รวมอายุได้ ๗๓ ปี

๗

หลวงสุวรรณกิจชำนาญ (เวช คีตปิกุล) มีบุตรกับนางสุวรรณกิจ
ชำนาญ (นางถนอม) ผู้ภริยาดังกล่าว ๕ คน คือ

๑. นางสาวทะฮอ คีตปิกุล (ไม่มีชีวิตอยู่)
๒. นายถนอม คีตปิกุล
๓. นายถนัด คีตปิกุล
๔. นางถนิต สัตวรา
๕. นายพนมวัน คีตปิกุล
๖. นายจิตต์ คีตปิกุล
๗. นางเสริมศรี อุดมโชคชัย
๘. นายประเวศ คีตปิกุล
๙. นายดำโรช คีตปิกุล

สารบัญ

โคตมคติ	หน้า ๑
มะพร้าวคนดก	๒๓
ถูกบังคับให้เป็นคน	๒๖
วงศ์วงศ์ใหม่	๒๘
การภายในในเมืองคน	๗๖
ทฤษฎีโดยอาชวะ	๘๓
การเลือกคนเขารบราชการ	๘๒
ปัญญาคนดี (ชาวอเมริกา)	๑๐๐
เจตนา	๑๐๕
ไม่ชอบไทย	๑๑๐

โคลนติดล้อ

บท ๑

การเอาอย่างโดยไม่ไตร่ตรอง

โคลนซึ่งติดล้อแห่งความเจริญของชาติเราก่อนที่หนึ่ง และก่อนที่ร้ายที่สุดนั้น ก็คือ การเอาอย่างโดยไม่ไตร่ตรอง ข้าพเจ้าได้เขียนเรื่องนี้โดยพิสดารแล้วดังแจ้งอยู่ในเรื่องที่เขาชื่อว่า “ดัทธิเอาอย่าง” เพราะฉะนั้นในที่นี้ไม่จำเป็นจะต้องแสดงคุณและโทษแห่งการเอาอย่างให้ซ้ำอีก ที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงนั้น ก็เพื่อจะทำให้จำแนกก่อนโคลนต่าง ๆ นั้นบริบูรณ์ เพราะถ้าจะไม่ได้กล่าวถึงก่อนที่ใหญ่ที่สุดและร้ายที่สุดแล้วบัญญัติขึ้นก็คงต้องนับว่ายังบกพร่องอยู่

ข้าพเจ้าได้เคยได้ยินคนไทยซึ่งมีสติปัญญาหายาก ได้กล่าวถ้อยคำแสดงว่าไม่เห็น ชอบด้วย กับการ เอาอย่าง ไม่ น้อยไปกว่าที่ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้ว แต่ข้าพเจ้ายังระลึกไม่ได้สักรายเลยว่า มีผู้ใดที่กล่าวพอจะรับผิดชอบในการเด็กไม่เอาอย่าง ซอนทาให้หนักถึงขอซึ่งเถียงกันอันไม่เป็นสาระในเรื่องเด็ก

การละเมิดคำสั่งตราจ ซึ่งเราได้พบอ่านอยู่ในหนังสือพิมพ์ยุโรปเมื่อก่อนสงคราม คือทุกประเทศแสดงว่าไม่แต่พร้อมที่จะเด็กการละเมิดอาชญา ข้าได้แสดงความสามารถอย่างไรที่จะเด็กด้วย แต่ขอให้ประเทศอื่นเด็กก่อน นักเหมือนกันกับการเอาอย่างเหมือนกัน คือทุก ๆ คนที่เป็นหรือได้เป็นหรือนักว่าควรเป็นคนสำคัญ ถ้วนได้แสดงความพร้อมเพียงที่จะเด็กเอาอย่าง แต่ก็คงขอให้ผู้คนเด็กก่อนเสียก่อน

อย่างไรก็ดี จะตกลงการเด็กเขาอย่างโดยไม่ครีตรองหรือไม่ก็ตาม ขอ
ให้ท่านพิจารณาว่าเราได้รับประโยชน์จากการเขาอย่างนั้นอย่างไรบ้าง

เมื่อมาคิดดูก็ไม่ใช่ว่าเป็นของง่าย ที่จะแต่งโดยสิ้น ๆ ซึ่งประโยชน์
เราได้รับจากการเขาอย่าง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจะขอเดินไปเส้นทางที่ง่าย
ที่สุด โดยกล่าวแต่เพียงว่า ประโยชน์ที่เราได้รับนั้นก็คือ เหมือนเราจะได้รับ
ความนับถือแห่งชาวยุโรป คำว่าดีเหมือนนั้นหาได้ใช้ไปตามเถยไม่ ข้าพเจ้าได้
เขียนลงด้วยความจงใจที่จะเขียนทีเดียว คือข้าพเจ้าตั้งใจจะกล่าวไว้ว่า เราดู
เหมือนจะได้รับความนับถือของชาวยุโรป แต่ความนับถือนั้นจริง ๆ แล้ว
เราควรพิจารณาต่อไปให้ละเอียด

ความจริงนั้นประเทศเราชาวยุโรปเขาไม่สู้จะรู้จักกัน และดังที่เราบางที
ก็เป็นอย่างอัศจรรย์มาก เมื่อข้าพเจ้าอยู่ยุโรปข้าพเจ้าได้เคยถูกถามอยู่เสมอว่า
เมืองไทยเป็นเมืองเจ้าประเทศราชในอินเดียไม่ใช่หรือ? และเมื่อข้าพเจ้าไป
เมืองอเมริกา มีท่านคหบดีคนหนึ่งได้มาแสดงความชื่นชมยินดีต่อข้าพเจ้า ใน
การที่แนะนำอาราธนาของดงามนอยู่ในประเทศบ้านเมืองของข้าพเจ้า! เมื่อว่า
สำหรับคนทั่วไป เมืองไทยเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยช้างเผือก แต่นอกจากนั้น
เขาเห็นว่าไม่สู้จะมีอะไรนัก

ถ้ากระนั้นเราได้รับความนับถือของใครเล่า? ก็ความนับถือของผู้ที่รู้จัก
เราแน่! จริงอยู่ แต่เมื่อพูดถึงเขาจริง ๆ เราเขียนลงเรื่องเมืองเรา จะหาอะไร
กล่าวไม่ได้ นอกจากข้อความที่เขาระเหยๆนั้นแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่เรียกว่าเป็น
ความนับถือโดยแท้จริงเลย! หรือท่านจะเรียกกระนั้นเล่า? อย่างไรก็ดีข้าพเจ้า

หัวใจว่า ผู้ที่เขาบ่นถึงเราจริง ๆ ก็มีอยู่บ้าง แต่เป็นจำนวนน้อยและต้องเป็นผู้ที่รู้จักเราดีจริง ๆ

ข้อที่ว่าชาวต่างประเทศโดยมากหาได้บ่นถึงเราไม่นั่น เป็นความจริงอันแน่นอน

เพราะเหตุใดเล่า?

เพราะเหตุว่า คนที่เขาอย่างนี้ ถึงแม้จะได้รับความคิดเห็นและอหิชาสัยไม่จริง แต่ก็จะได้รับความนับถือด้วยนัยนัยนัก เป็นธรรมดาอยู่ เพราะเป็นธรรมดาที่มนุษย์ย่อมจะนับถือผู้ที่สูงกว่าเรา ต่คนเสมอกับผู้ที่เสมอกับเรา และดูเหมือนผู้ต่ำกว่าเรา ก็การเขาอย่างนั้นคืออะไรเล่า นอกจากคำรับตำราพ้ออย่างราบเรียบแห่งความต่ำต้อยของเรา?

ท่านทั้งหลายไม่คิดหรือ ว่าเราสมควรจะพยายามยกตัวเราให้เสมอกับชาติอื่น ๆ จึงจะได้รับความนับถืออันแท้จริงแห่งเขาทั้งหลาย ไม่ใช่ตบหลังอย่างปรานี ดังที่เขาทำแก่เราอยู่ทุกวันนี้ ถ้าท่านเห็นว่าเป็นการสมควรแล้ว ท่านต้องบากบั่นหาญพอที่จะคิดจะทำอะไรด้วยตนเองบ้าง

ในทันเช้าพเจ้าขอมองดูว่า อย่าเข้าใจผิด! ข้าพเจ้าไม่ขอแนะนำให้ท่านแสดงความคิดแสดงอย่างจัดและซึ่งไม่ใช่อื่นใด แต่เป็นการเขาอย่างชนิดเดทรามสามัญเท่านั้นเลย ข้าพเจ้าไม่ขอแนะนำให้ท่านใช้ความคิดชนิดที่ทำให้เกิดผลเปลี่ยนราชอาณาจักรอันแท้จริง เป็นบริบทคึกคักเหมือนอเมริกาได้ ดังปรากฏอยู่ในประเทศซึ่งไม่สู้จะห่างไกลจากเรานัก! ข้อความที่ข้าพเจ้าปรารถนาจะกล่าวนั้น คือ ขอโอกาสให้แก่ชาวเมืองร่วมชาติของเราได้คิดได้ทำอะไรด้วย

ตนเองบ้าง อย่าคอยเตะคนทุกคนที่ออกความเห็นความคิดทำการใด ๆ ซึ่งฝรั่ง
เขายังมิได้เคยทำกันในยุโรป

ถ้าท่านประสงค์จะตัด ความ ประพฤติเอาเองโดยไม่ไตร่ตรองต่อไป เวลา
นี้แหละเป็นโอกาสของท่าน เพราะว่าในขณะนี้เป็นการเหลือภัยที่เราจะเอา
อย่างบรรดาหาประเทศได้ และการที่เราจะห่วงความเจริญของเราไว้ จน
กว่าอาจารย์ทั้งหลายของเราจะเลิกการฆ่าแกงกันนั้น ก็ไม่ได้เหมือนกัน

ส่วนประเทศเล็ก ๆ นั้นจะเอาอย่างเขาเป็นเรื่องอะไร? ข้าพเจ้าแต่ไม่
เห็นประโยชน์ที่เราจะได้รับเลย แต่ตรงกันข้าม เราอาจทำเรื่องให้คนจำพวก
เที่ยว รบโลก ซึ่งไม่มีความจริงจริงไม่ว่าใครหรือเจ้า ขี้ขลาดเรา เดินเปล่า ๆ
ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าจะคุ้มประโยชน์และคุ้มควรแก่เราเลย

บท ๒

การทำตนให้ต่ำต้อย

อนิจจา! แม่แต่ชอกเยยตัวเอง! เราทั้งหลายเรียกตัวว่าไทย กลับเป็น
ทาสแห่งความประพฤติของตนเอง คือความประพฤติที่ต่ำต้อย

ข้าพเจ้าจะไม่ว่าเลยแม้แต่เด็กน้อย ถ้าท่านพอใจจะตั้งคนชาติอื่นไว้ใน
ที่ต่ำรับบูชา และเมื่อเขาอยากจะนั่งอยู่ในที่อันสูงจนเวียนหัวเข็นนกกะเทียเกิด
แต่เหตุนั้น ท่านจึงต้อง ตีราคา คนร่วมชาติ ของ ท่านให้ต่ำไป เสียกว่า ชนของคน
จำพวกที่ท่านพอใจจะบูชาด้วยแล้ว?

ถึงใดที่จะได้รับความสรรเสริญของท่านโดยจริงใจ เว้นไว้แต่ที่ฝรั่ง
เขาได้ยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวแล้วเป็นไม้มัน คนร่วมชาติของท่านไม่เป็น

ที่เชื่อถือได้ว่าจะทำอะไรสำเร็จโดยถูกต้องโดยพลตนเองเลย และถึงแม้ผู้ที่เคย
 ศึกษาในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในยุโรป แม้จะได้เคยรับความฝึก
 หัดมาแต่อย่างดีในด้านกตัตที่สุด และถึงแม้จะได้มีความเชี่ยวชาญในกิจการ
 มาแต่ยาวนานเพียงใด ก็อย่าล้าคัญเลยว่าจะได้ทำกิจการอะไรที่ใหญ่และสำคัญ
 จริง เว้นแต่จะสามารถสำแดงให้ปรากฏว่าหมายชาอยู่ใต้หมวกกระโด้งจะใช้
 ได้ การที่ชาวยุโรปเขาสำคัญว่าตัวเขาและชาติของเขาเป็นเช่นนั้นก็ควรอยู่
 แต่เหตุใดคนไทยเราจึงได้พลอยกิดตามเขาไปด้วยเล่า ? ต้มเลี้ยงเดี่ยวหรือว่า
 การที่เราคิดเช่นนั้น ก็เต็มอว่าเราขาดความนับถือในตัวเราเอง อันลักษณะซึ่ง
 ถ้าไรแล้ว ก็ไม่มีชนหมู่ใดจะดำรงคงตงอยู่เป็นชาติปกครองตนเองต่อไปได้
 ตามความจริงนั้น ความนิยมฝรั่งได้เริ่มบังเกิดขึ้นแต่ความพอใจในความ
 สะดวกสบายของเรา ในเวลาที่เรารักเริ่มใช้วิธีฝรั่งมาบำรุงปกครองบ้านเมือง
 ของเรานั่น ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่คนน้อยตัวซึ่งรู้จักใช้วิธีนั้น ๆ และก็เป็น
 ธรรมดาที่เราจะต้องว่าจ้างฝรั่งเข้ามาแนะนำทางให้เราเดิน ชาวยุโรปได้นำ
 นิสัยที่ชย้นและความสามารถทำการงานได้มากเข้ามากับเขาด้วย คนไทยผู้ที่
 เกยจรร้านอยู่โดยนิสัยแล้วจึงนิยมมาก เพราะฉะนั้นคนไทยได้เริ่มชอบฝรั่ง
 คด้าย ๆ กับที่เราชอบใช้เงิน แต่ฝรั่งได้เปรียบที่มั่งคั่งของความคดคกกว่าจนเป็น
 เป็นอันมาก การใช้ฝรั่งจึงเป็นการสะดวก เพราะใช้แต่เขาได้ช่วยให้เราไม่
 ต้องทำงานด้วยกำลัง ทั้งเขายังได้ปลดเปลื้องความลำบากของเราในการที่ต้อง
 คดคกด้วย เราเป็นแต่คดคกกระเป๋ ฝรั่งเขาจัดการเสร็จ

การทมนัสยเช่นซึ่งเดิมเกิดจากความเกยจรร้านมากกว่าอย่างอื่น ใน
 ไม่ช้าก็ทวนโดยลำดับ จนได้มาเป็นอย่างทเห็นอยู่เดยวัน กล่าวคือ ความเชื่อ

ก็อ่อนแออยู่แล้ว ว่าการงานอะไรถ้าจะทำให้ได้ก็ต้องอาศัยฝรั่ง ผดแห่ง
ความเชื่ออ่อนน้อมทำให้ฝรั่งชนะได้ในอันสูงเรียด ส่วนคนไทยนั้นตกต่ำลงไป
เกือบถึงที่สุด นี่แหละเป็นเหตุให้คนครึ่งชาติพอใจใช้ทางเกะฉ้อชาวอย่างดกปรก
ร่ำรวยกว่าใช้ผ้าผืนอย่างดี โดยเหตุที่เขาอยากให้คนทั้งหลายสำคัญว่าตัวเขา
ก็เกือบเท่าฝรั่ง เพราะฉะนั้นจึงดีกว่าคนไทย คนไทยเราบางคนปลอมตัวใช้ทาง
เก่งกับเขาบ้างก็มี ก็ด้วยความประสงค์มุ่งหมายเช่นเดียวกัน

ถ้าจะไปแล้ว ต้องนับว่าพวกนักเรียนซึ่งได้ตั้งออกไปศึกษาวิชาการ
ณ ประเทศยุโรปตะวันตกนั้น มีความผิดอยู่บางเรื่องหนึ่ง การตั้งนักเรียนไป
ศึกษาในยุโรปนั้น ไม่มีใครอาจปฏิเสธได้โดยว่าเป็นทางที่ไม่ชอบ เพราะความ
มุ่งหมายมีอยู่ที่จะให้เขาเหล่านั้นได้ไปแสวงหาวิชา เพื่อจะได้สามารถทำการ
งานอย่างที่เราต้องจ้างฝรั่งทำอยู่นั้นได้ พวกนักเรียนชุดแรกเหล่านั้นได้ไปแสวง
หาความรู้มาได้ต่าง ๆ กัน แต่วิชาซึ่งเห็นได้อย่างชัดที่สุดนั้นก็คือ ในแผนก
แสวงหาความรู้ด้านกฎหมายส่วนตัวอย่างฝรั่ง กล่าวคือ การยิงนกซึ่งมีหน้าผิมนิ
ได้ กับการดื่มเหล้าเบียร์กับไซดา อันทำลายกำลังกายและกำลังความคิดของ
ตนเอง เมื่อได้วิชาดังที่กล่าวมาแล้ว เขาก็เข้าไปหาญาติแก่จตุรบ้านเดิมของ
ตน เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ก็...นั่นแหละ ! ถ้าเขาไม่ได้ออกไปจากบ้านเรือน
เสียแต่แรกจะดีกว่า ! ตัวอย่างอันเลวทรามดังที่กล่าวมานี้กลับช่วยส่งเสริมความ
เชื่อล่อลวง คนของเราไม่สามารถที่จะยกตัวขึ้นให้เสมอกับชาวยุโรปในเชิงทำ
งานอันเป็นประโยชน์ พวกนักเรียนเหล่านั้นกลับทำชื่อเสียงของตนเองให้ปรากฏ
ว่าเป็นคนอวดดีและนอกจากนั้นทำอะไรไม่ได้เลย

การที่เป็นเช่นนั้นทำให้คนไทยทั้งหลายถูก ความสามารถ ของ ตน เอง มาก

ชน และการใช้ฝรั่งในการงานซึ่งคนไทยอาจทำได้เท่ากัน ด้วยเงินเดือนแต่เพียงครึ่งหนึ่งหรือส่วน ๓ ใน ๔ ของฝรั่งจะมีมากจน การตรวจความดีมารกของคนไทยเราต่ำเช่นนี้จะมีอยู่ต่อไปอีกสักเท่าใด ? การส่งนักเรียนออกไปศึกษาวิชาในยุโรปปีละหลาย ๆ คนนั้น ถ้าเราไม่ใส่ใจให้เขาทำงานอันต้องรับผิดชอบแล้วจะมีประโยชน์อะไร ? การศึกษาในบ้านเมืองของเราเองนั้นถ้าหากคนของเราจะเป็นอะไรไม่ได้ นอกจากถูกกดขี่แล้ว ก็จะมีคุณอย่างไร ?

ในทศวรรษเจ้าจะต้องขอให้ท่านผู้อ่านเข้าใจว่า ข้าพเจ้ามิได้ตั้งปัญหาเหล่านี้แก่รัฐบาลโดยเฉพาะเลย ความจริงถ้าจะกล่าวให้เป็นยุติธรรมแล้ว บัดนี้ มีกระทรวงทบวงการอยู่หลายแผนกซึ่งได้แสดงวิถีดำเนินการโดยชอบอยู่แล้ว ยกตัวอย่าง นอกจากผู้แนะนำที่ปรึกษาในแผนกวิทยาศาสตร์อันเป็นพิเศษแล้วก็ไม่มีชาวยุโรปเลยในกองทัพบกของเรา และในกองทัพเรือก็มีอยู่เพียง ๒-๓ คนเท่านั้น ทว่าการตั้งแพทย์ไทยให้ทำการในหน้าที่แพทย์ใหญ่ในกองทัพเรือ ก็เป็นตัวอย่างที่ดีให้เห็นว่าเราได้ดำเนินการไปในวิถีดำนองถูกต้องแล้ว

ถ้อยคำเหล่านี้ข้าพเจ้าตั้งใจจะกล่าวต่อท่านผู้เป็นข้าราชการชนทราบได้ ท่านยังคงแสดงความเชื่อถือในความดีความสามารถแห่งชนชาติอันยังดีกว่าชนชาติของท่าน รัฐบาลก็จะต้องใช้คนต่างชาตินั้นด้วยเหตุว่ารัฐบาลจำเป็นต้องกระทำการเพื่อรักษาความดีงามใจแห่งข้าราชการชน

ท่านไม่ควรจะลืมเสียว่าคนเราทุกคนที่มีความรักต่อชาติ ย่อมมีถึงประโยชน์แห่งบ้านเมืองของตนยิ่งกว่าประโยชน์ของประเทศอื่น เพราะฉะนั้นจะไม่เป็นการเลวร้ายหรือ ที่จะหวังให้ชาวต่างประเทศเขาระลึกถึงประโยชน์ของ

เมืองไทยเท่ากับเราผู้เป็นไทยเอง และเพราะฉะนั้นถ้าคนไทยเราได้มีโอกาสประกอบกิจการงานเพื่อประโยชน์และความเจริญแห่ง บ้านเมือง ของเรา เองให้มากขึ้น จะไม่เป็นคุณแก่บ้านเมืองของเราหรือ ?

ขอให้ท่านตั้งปัญหาเหล่านี้แก่ตัวของท่านเองจงคิดเถิด !

แต่ขอได้โปรดอย่าเข้าใจผิด ข้าพเจ้าไม่ได้ขอให้ท่านทั้งหลายเกลียดชังชาวต่างประเทศ เพราะถ้าเราเกลียดชังเขาเท่ากับเราเชียดชังตัวเราเอง เหตุว่ากิจการยังมีอยู่เป็นอันมากซึ่งเรายังไม่สามารถที่จะทำไปโดยลำพังตนเองได้ เรายังอยู่อย่างนี้ถ้าหากเราต้องการความช่วยเหลือจากชาวต่างประเทศ เป็นที่ปรึกษา ในทางวิทยาศาสตร์ และในฐานะที่เป็นผู้ชำนาญพิเศษในกิจการบางแผนก แต่ในขณะนี้เมืองเราไม่ใช่เป็นประเทศเดียวที่ต้องอาศัยความช่วยเหลือของชาวต่างประเทศอันเป็นพิเศษและเราไม่มีเหตุอย่างใดเลยที่จะควร บ่นในการที่ต้องใช้ชาวต่างประเทศนั้น ถึงแม้ว่าข้าพเจ้าประสงค์จะให้เห็นนัยก็คือ ให้มีความเสมอภาคในระหว่างคนไทยกับชาวต่างประเทศในกิจการอื่นไม่ต้องใช้วิชาพิเศษ ประกอบนั้นให้มากขึ้น ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะได้เห็นคนไทยมีโอกาสใช้ความรู้ซึ่งเขาได้ศึกษามาด้วยเสียทรัพยากรและเวลาเป็นอันมาก และข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าบรรดาชาวต่างประเทศซึ่งมีความยุติธรรมในใจจะไม่หวังโอกาสอันแก่คนไทยเป็นแน่

บท ๓

การบูชาหนังสือจนเกินเหตุ

ข้าพเจ้าไม่สู้จะแน่ใจนักที่เราไปได้ธรรมเนียมบูชาหนังสือมาจากไหน ข้าพเจ้าสงสัยว่าจะมาจากสหายเงินของเรา เพราะความเชื่อถือของเขาในสิ่งทั้งปวงที่เขียนหรือพิมพ์ลงเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น ดรากับ อาการ แห่ง ทารก การทงเขาตงออกตงใจ เกือบ กระดาษ กวาด ชนเด็กชนน้อย ทม คว อักษรมา รวบรวมเผ่าในเตาซึ่งทำขึ้นโดยเฉพาะเป็นพิเศษนั้น เป็นการประหลาดมาก

เมื่อวันดีดตุการกของเงินในเรื่องนี้ บรรดาผู้ทงการย่งเหียงและหัวหน้าของยงทั้งหลายใช้ความร่นเป็นประโยชน์ได้มาก โดยใช้วิธีเขียนหรือพิมพ์ข้อความซึ่งเขาต้องการจะให้ได้รับความเชื่อถือ แต่วกไม่ต้องจดการอะไรอื่น นอกจาก แจกจ่าย หนังสือ ทพมพ น่นไปเป็น อนพอ แล่วท จะหวังใน ความ ส้มปรารภนาได้ เพราะวากถึงแม่วจะมีเหตุผลมาแสดงให้เงินฟังตักเท่าใดกดี เขามกไม่ยอมเชื่อเถยว่วข้อความที่ปรากฏเป็นตวอักษรแล่วจะเป็นอนใดนอกจากความจริง การโฆษณาข้อความใด ๆ ด้วยวิธีแจกจ่ายหนังสือ ถึงแม่วาเป็นตวซึ่งทงต้องฝ่ายอาจทำได้ก็จริงอยู่ แต่ฝ่ายใดทได้เริ่มตงม้อทำทอนแล่วกนบวว่าเป็นกำไรได้เบรียบเพราะว่ได้รับความเชื่อถือแห่งคนเสยแล่ว เพราะฉนั้นบรรดาหนังสือต่าง ๆ ของผู้ทงการจตุจตทงหลาย จึงม้อโอกาสทคนทงหลายจะเชื่อถือได้มากกว่าฝ่ายรัฐบาล ซึ่งถือวามหน้าทแต่เพียงปฏิเสชข่าวต้อต่าง ๆ แต่อาศัยเหตุทข่าวต้อนั้น ๆ ได้มีเวลาแพร่หลายอยู่เสยนานกอนท เจ้าพนกงานจะไดรวเห็น

คำปฏิเสธรตามทางราชการจึงเป็นเหมือนปลายเรื่องอันเป็นของจิต ไม่มีใครจะ
เชือกอนก

การใช้หนังสือในทางนี้ได้มีมาแต่โบราณกาล และในเวลานี้ก็ยัง
ใช้อยู่เช่นหนังสือพิมพ์เป็นต้น ซึ่งเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศจีนอาศัยเหตุที่ขุนนาง
จีนถวายเป็นเปรียญ (หรือเคยเป็น) เขาจึงถือว่าเป็นการไม่สมควรแก่เกียรติยศ
ที่จะแต่งข้อความอะไรอื่นนอกจากโคลงหรือกฤษฎีกา ใช้ภาษาซึ่งเหลือทจน
สามัญจะเข้าใจได้ เพราะฉะนั้นบรรดาหนังสือพิมพ์จึงมีแต่เป็นประเภทกับ
รัฐบาลทั้งสิ้น

ในเมืองไทยเราก็คคล้ายกัน คือคนที่ได้รับความศึกษามากอย่างมีความ
สามารถในทางหนังสือถวายเป็นข้าราชการทั้งสิ้น ไม่มีเวลาแต่งอะไรลง
หนังสือพิมพ์ได้นอกจากเป็นครั้งคราว ส่วนผู้ที่แต่งเรื่องลงหนังสือพิมพ์เป็นนิตย
ชน จึงมักเป็นพวกที่มีความศึกษามากอย่างลึก ๆ หรือมีฉันทะเป็นผู้ที่กลไได้
ออกจากราชการแต่มีความเคื่องแก่ส่วนตัวอยู่เป็นนิตยเขาเดากา เพราะฉะนั้น
เสียงของหนังสือพิมพ์ในเมืองไทย จึงค่อนข้างไปข้างคัดค้านต่อรัฐบาล

หนังสือพิมพ์ในเมืองไทยในขณะนี้ก็เป็นประเภทกับรัฐบาลด้วยเหตุที่คนถูก
ได้ออกจากราชการไปทำการในหนังสือพิมพ์ดังกล่าวแล้ว และคนพวกนี้ยอม
ประสงค์ให้ร้ายแก่รัฐบาลที่ใดต่อเขา ครั้นต่อมาจึงกลายเป็นธรรมเนียมของ
ผู้ที่แต่งความเห็นลงหนังสือพิมพ์จะต้องคัดค้านต่อรัฐบาล ไม่ได้ออกว่าจะมีข้อ
เคื่องแก่ส่วนตัวหรือไม่ อาศัยเหตุที่คนจำพวกนี้มักจะแต่งข้อความที่ตนคิด

หรือบางทีก็เบี่ยงไม่เป็นชน จึงดูไม่น่าจะพึงสังเกตหรือให้เกียรติยศเขาโดย
คดีกัน แต่โดยเหตุที่คนเราบูชาหนังสือจนเกินเหตุดังกล่าวมาแล้วนั้นแหละ
เราจึงทำไม่รู้ไม่เห็นความไม่สูงแห่งจำพวกคนที่เรียกกันว่า เป็น คน หนังสือพิมพ์
นั้นเสียทีเดียวไม่ได้

หนังสือเป็นของใดคดชนเพื่อเป็นเครื่องจรรึกความคิด ของคน เราแต่ละเป็น
เครื่องแสดงความคิดของคนหนึ่งให้ปรากฏแก่คนอื่นอีกหลายคนโดยวิธีที่สะดวกกว่า
การที่จะพูดกันด้วยปาก เมื่อเป็นเช่นนั้นผู้ที่เขียนหนังสือจึงเป็นผู้ที่สมควรจะได้
รับความนับถือยิ่งกว่าสิ่งที่เขาเขียน กล่าวคือ การที่จะเชื่อบอกความใด ๆ ซึ่ง
ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น ควรจะต้องแสวงหาฐานะและชื่อเสียงแห่งผู้แต่ง
ถ้าเราสามารถจะรู้ได้ว่าถ้อยคำของคนคนใดมีพื้นฐาน ต่างกันกับถ้อยคำของคน
อื่นในโรงเดียวกันหรือไม่ เหตุใดเราจึงจะมานับความนับถือถ้อยคำของคน
อื่นนั้นจนเกินเหตุ? ในสมัยเมื่อยังมีเขียนและอ่านหนังสือได้แต่บัณฑิตน้อย
คน การที่เราจะบูชาหนังสือนั้นสมควรอยู่ แต่บัดนี้สมัยได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว
และใคร่จะมีอุปการะโลกเขียนหนังสือได้ทุกคนนี้ จึงควรถามว่าจะไม่ถึง
เวลาอันควรแล้วหรือที่เราจะเลิกบูชาหนังสือเสียสักที โดยไม่เลิกว่าหนังสือ
นั้นมีความดีหรือเหลวไหลปานใด

การที่จะพูดถึงอิทธิภาพของ หนังสือพิมพ์ และอะไร ๆ ซึ่งดังสูง ๆ เช่นนั้น
เป็นการพูดง่าย แต่ข้าพเจ้าจะขอชักชวนให้ท่านพิจารณาความคืบข้าง ซึ่ง
บางทีจะได้เกิดลดความเคารพของท่านไปเสียบ้างก็ได้

ในประเทศยุโรปและอเมริกาซึ่งมีตัวอย่างในการปกครองโดยคณะอย่างดีที่สุด และหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ บรรดาที่มีในประเทศนั้น ๆ ล้วนเป็นฝ่ายคณะใดคณะหนึ่งทั้งสิ้น ผลของการที่เป็นเช่นนั้น เป็นเหตุให้บรรดาหนังสือพิมพ์ต้องระมัดระวังในการแสดงความเห็นต่าง ๆ กล่าวคือในระหว่างที่คณะ “ก” ถืออำนาจในการปกครอง บรรดาหนังสือพิมพ์ซึ่งอยู่ฝ่ายคณะ “ก” ก็มักจะกำหนดหัวนริฐบาด และส่วนหนังสือพิมพ์ที่เป็นฝ่ายคณะ “ข” ซึ่งเป็นฝ่ายตรงกันข้าม (ออปโปสิชัน) ก็มักจะแสดงความเห็นทักท้วงรัฐบาล คราวนี้สมมติว่าหนังสือพิมพ์ฝ่ายคณะ “ข” ได้ชักชวนให้สาธารณชนลงความเห็นว่คณะ “ก” ดำเนินการผิด แล้วจึงเลือกคณะ “ข” ขึ้นเป็นผลให้อำนาจปกครองคณะ “ข” ก็จะต้องดำเนินการไปตามที่ฝ่ายตนได้แสดงความเห็นไว้ ถ้าหากว่าไม่สามารถที่จะทำไปได้ ก็ต้องทำอย่างทีคณะ “ก” ได้ทำมาแล้วนั่นเองแล้วไซ้ร้ย่อมจะต้องทำหน้าที่จดไปไม่ไ้หรือ? ด้วยเหตุนี้บรรดาหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นฝ่าย “ข” จึงต้องระมัดระวังในการแสดงความเห็นให้เป็นไปแต่ในเฉพาะส่วนซึ่งฝ่ายตนจะกระทำได้ในเมื่อได้รับอำนาจเข้าแทนที่คณะ “ก”

ในประเทศบรรดาที่มีได้ใช้ระบอบการปกครองโดยคณะ ลักษณะการที่ย่อมจะผิดแผกแปลกกันอยู่ บรรดาพวกที่แสดงความเห็นตงหนังสือพิมพ์ ย่อมมีอยู่แก่ใจว่าตนจะไม่ต้องรับผิดชอบทำการให้สัมพันธ์กับวาทะที่ตนได้ และด้วยเหตุที่การตินนี้ง่ายกว่าการชมหรือเกลียดแทน การทำด้ายง่ายกว่าการสร้าง พวกที่ไม่ต้องรับผิดชอบเหล่านี้จึงมักเป็นพวกที่ชอบทำด้ายและชอบคิ

ก็เมื่อการเป็นอยู่เช่นนี้ ควรหรือที่เราจะเชื่อถือข้อความที่ปองซึ่งหนังสือพิมพ์กล่าวนั้นจนเกินเหตุ ? การที่เรายอมหลับตายอมเชื่อถือความที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ โดยมีได้พิจารณาความมุ่งหมายและความปรารถนาแห่งผู้แต่งเสียก่อนนั้น จะไม่เป็นการดหมั่นดัดบิดเบือนของเราเองอยู่หรือ ?

บางท่านจะกล่าวเถ่าว่า ท่านจำเป็นต้องอ่านของที่เขา มาให้ อ่าน และถ้าข้อความและเรื่องราวในหนังสือนั้นไม่ใช่ชนิดที่ตลกตลกไม่ใช่ความผิดของท่าน แต่ความจริงเป็นความผิดของท่าน ! ถ้าท่านไม่พอใจอ่านเรื่องเหลวไหล และความแค้นเคืองของคนจำพวกที่ถูกไล่ออกจากราชการ ท่านก็ไม่จำเป็นต้องอ่าน และถ้าพวกบรรณาธิการ (เอดิเตอร์) หนังสือพิมพ์ว่าท่านไม่ชอบ ก็เป็นธุระของเขาที่จะต้องหาเรื่องอย่างอื่นมาให้ท่าน เมื่อเขาเห็นว่าการลงเรื่องเหลวไหลไม่มีสาระไม่เป็นกำไรแก่เขาแล้ว เขาก็คงจะหาเรื่องที่ดี ๆ ต่อไป

เรื่องเหลวไหลแต่ท่านผู้อ่านเองจะแสร้งว่าท่านชอบเรื่องชนิดใด และถ้าแม้ท่านไม่ได้ดื่มประสังข์ ก็เป็นผิดของท่านเองที่ท่านพอใจอ่านแต่เรื่องเหลว ๆ

เมื่อเราพยายามจะเดินให้ทันสมัย และทำตัวของเราให้เป็นคนทันสมัยที่สุดที่จะทำได้เช่นแล้ว ท่านจะไม่เห็นด้วยหรือว่าถึงเวลาแล้วที่เราควรจะเลิกบูชาหนังสืออันเป็นลทธิแห่งโบราณสมัย ? การที่ช่างเงินจะคิดอย่างไรหรือทำอย่างไรในเมืองของเขาหรือในที่ใด ๆ นั้น ไม่เป็นข้อที่เราจะคำนึงเลย ถ้าช่างเงินเขายังคงถือประเพณีเดิมของเขา บูชาหนังสือราวกับเจ้าหรือเช่น

อะไรหนึ่ง และนับถือบรรดาผู้เขียนหนังสือว่าเป็นปราชญ์หรือชนแต่หนึ่ง
 นั้น ก็ข้างเขาเป็นไร เราผู้เป็นไทยไม่จำเป็นจะต้องอย่างพร้อมกับฉันไม่ใช่
 หรือ ควรเราจะใช้ความคิดใคร่ตรองวางหนังสือแต่ละเขียนหนังสือไว้ในที่
 ใดควร คือการอ่านเรื่องราวในหนังสือพิมพ์เกิดในหนังสือเดิมกิดเราควรจะใช้
 วิจารณ์ญาณใคร่ตรองดู และรับรองแต่สิ่งซึ่งบัญญัติของเราเองบอกว่าดีและ
 เป็นความจริง โดยทางนันทนแห่เราจึงจะดำมารถตั้งตนให้สมควร
 อยู่ในหมู่ชนที่รุ่งเรืองแล้วแท้จริง

บท ๔

ความนิยมเป็นสมัย

ผลแห่งการบูชาหนังสือจนเกินเหตุ ตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแต่หนึ่ง มี
 อยู่อย่างหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าจะขอเรียกว่าความนิยมเป็นสมัย เพราะจะหาทำให้
 ให้สิ้นงานไม่ได้

การตั้งโรงเรียนขึ้นทั่วทั้งพระราชอาณาจักร ให้โอกาสแก่บรรดาชาย
 หญิงทุก ๆ ชั้น ได้ศึกษาให้อ่านรู้เขียนหนังสือนั้น ก่อให้เกิดผลทำให้เป็นที่
 วิชาญ และอาจจะทำให้วิชาญยิ่งกว่าที่เป็นอยู่เคยจนกเป็นได้ โดยไม่
 ก้าวถึงความเสียหายอย่างอื่นซึ่งจะพึงมีมาในไม่ช้าฉัน

เด็กทุก ๆ คนซึ่งได้เรียนสำเร็จออกมาจากโรงเรียน ล้วนแต่มีความ
หวังฝังอยู่ว่าจะได้มาเป็นเสมียน หรือเป็นเลขานุการ และจะได้เดือนยศเดือน
ตำแหน่งชนเร็ว ๆ เป็นลำดับไป เด็กที่ออกมาจากโรงเรียนเหล่านี้ ย่อมเห็น
ว่ากิจการอย่างอื่นไม่สู้เกียรตินอกจากการเป็นเสมียน ข้าพเจ้าเองได้เคยพบ
เห็นพวกหนุ่ม ๆ ชนิดนี้หลายคนเป็นคนฉลาดและว่องไว และถ้าหากเขาทั้งหลาย
นั้นไม่มีความกระหายจะทำงานอย่างที่เขาเรียกกันว่า “งานออฟฟิศ” มาก
ขวางอยู่แล้วเขาก็อาจจะทำประโยชน์ได้มาก การที่จะบอกให้เขาเหล่านั้นกระทำ
ของเขาให้เป็นประโยชน์โดยยกตัวไปบ้านและช่วยบิดามารดาเขาทำการเพาะปลูก
นั้นเป็นการป่วยด่าวดูเสียเวลา เขาตอบว่าเขาเป็นผู้ที่ได้รับความศึกษาจาก
โรงเรียนแล้ว ไม่ควรจะได้เวลาไปทำงานชนิดซึ่งคนที่ไม่รู้หนังสือทำได้
และเขาไม่อยากจะคิดว่าเขาได้เรียนรู้อะไรมาจากโรงเรียนนั้นด้วย เพราะเหตุ
ที่เขาต้องคร่ำครวญอยู่ในกรุงเทพฯ ได้เงินเดือนเพียงเดือนละ ๑๕ บาท หรือ
๒๐ บาท ยิ่งกว่าที่จะกลับไปประกอบการเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์แห่งประเทศ
ในภูมิภาคอันเดิมของเขา

นักไปศึกษาประเทศที่ดี ที่คนจำพวกนี้ยึดติดกับความลำบากเพ้อแสวง
หาและรักษาตำแหน่งเสมียนของเขา ในเงินเดือน ๑๕ บาทพอเสมียนยังอุตสาห
จำหน่ายจ่ายทรัพย์สินได้ต่าง ๆ เช่นถุงผ้าถุงดีได้เสื้อขาว สวมหมวกสักหลาด และ
ในเวลาเดียวกันก็กลับจากออฟฟิศแล้วก็ต้องสวมกางเกงแพรจนด้วย และจะต้อง
ไปดื่มน้ำอีกอาทิตย์ละ ๒ ครั้งเป็นอย่างน้อย ต้องไปกินข้าวตามกุกซ์ฮอป

แต่ยังมีหน้าที่จะต้องเสียค่าเช่าห้องอีกด้วย (หรือบางทีเขาจะไม่เสียก็ไม่ทราบ) ครั้นเมื่อเงินเดือนชนเป็นเดือนละ ๒๐ บาท . เขาก็คิดอ่านแต่งงานทีเดียว (ข้าพเจ้าต้องขออธิบายคำว่าแต่งงานไว้ในวงเล็บในทันทีว่า ที่ข้าพเจ้าเรียกว่าแต่งงานนั้น ข้าพเจ้าพูดอย่างระมัดระวัง เพราะว่าการแต่งงานชนคนมักเป็นการชั่วคราวโดยมาก ซึ่งข้าพเจ้าจะได้กล่าวต่อไปในบทหน้า เพราะว่าเป็นโคลนกลอนหนึ่งซึ่งจะได้ยกขึ้นให้ท่านพิจารณาต่อไป)

ข้าพเจ้าย่อมจะเข้าใจอยู่แล้ว ชายหนุ่มซึ่งได้ฝึกตัวให้คุ้นแก่ความสันดานในเมือง ย่อมจะรู้สึกเบื่อหน่ายถิ่นฐานบ้านเดิมของเขา ตาม บ้านนอก และที่จะกล่าวว่าถ้าเขาอยู่ในเมือง เขาอาจจะทำประโยชน์ให้แก่บ้านเกิดเมืองนอนของเขาดีกว่าอยู่บ้านนอกนั้น เป็นความเหลวไหลโดยแท้ ท่านผู้มีความคิดคงจะเข้าใจได้ดีว่า อันประเทศอย่างเมืองไทยของเราชาวสวนอาจจะทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองได้มากกว่าเสมียน ซึ่งเป็นแต่เครื่องมอเทากบปากกาและพิมพ์คดี ซึ่งเขาใช้ (หรือใช้ผิด) ถ้าจะเปรียบพืชรูเขาได้ทำให้งอก ต้องนับว่าน้อยกว่าผลที่เขาได้กินเข้าไป แต่ถึงกระนั้นเขาก็ยังนึกว่าดีว่าเขาดีกว่าชาวสวน และขอทราบนะ พวกเราทั้งหลายก็พลอยยอมให้เขาคิดเห็นเช่นนั้นเสียด้วย

เมื่อไรหนอ พวกหนุ่ม ๆ ของเราจะเข้าใจได้บ้างว่า การเป็นชาวสวน หรือคนทำงานการอื่น ๆ นั้น ก็มกเกียรติน้อยเท่ากันที่จะเป็นผู้ทำงานด้วยปากกาเหมือนกัน ? เมื่อไรจึงจะบังเกิดความรู้สึกเกียรติน้อยแห่งการงานอื่น ๆ นอกจากงานที่ท่วด้วยปากกาและพิมพ์คดี

คำตอบแห่งปัญหาข้อนี้ ก็เป็นดังที่กล่าวมาแต่ก่อนเอง กล่าวคือเป็น
ความผิดของเราทั้งหลายด้วยกัน มิใช่ความผิดของพวกหนุ่ม ๆ โดยเฉพาะ
เท่านั้นหาได้ ถ้าเรายังคงแสดงความเห็นโดยประการต่าง ๆ ว่า เต็มยศเป็น
บุคคลหนึ่งที่ส่งกว่าชาวนาชาวสวนหรือพ่อค้าอยู่ตราบได้ พวกหนุ่ม ๆ ของเรา
ก็คงจะทะเยอทะยานฝ่าฝืนในทางเป็นเต็มยศอยู่ตราบนั่นแหละ แต่เท่านั้น ยังมีคน
อยู่เป็นอันมากที่ช่วยเปิดทางหาการงานให้แก่ผู้ที่อยากจะเป็นเต็มยศ ส่วนผู้ที่
ปรารถนาจะช่วยให้คนอื่นได้ตั้งตัวเป็นชาวนา ชาวสวนหรือคนทำงานอื่น ๆ ที่เป็น
ประโยชน์เหมือนกันนั้น มนุษย์มักชอบความบรรดากระทรองทบจริงการเต็มยศ
มากกว่าความจำเป็นนั้น ถึงแม้ผู้ใดแต่ไหน ๆ ก็เห็นได้ว่าเป็นความจริง เพราะ
ฉะนั้นสถานที่เหล่านั้น จึงต้องจัดการถ่ายทอดที่เกินต้องการออกเสียเป็นครั้ง
คราว เพื่อได้รับคนใหม่ ๆ ต่อไป

ส่วนพวกที่ถูกคัดออกนั้นเขาเป็นอย่างไรบ้าง? ข้อนี้แหละเป็นที่น่าสนใจ
ยิ่งนัก คนเราที่ปล่อยให้ชีวิตดิ่งไปโดยทำการเป็นเต็มยศเสียมานานแล้ว จะไป
ทำงานการอะไรอื่นก็ไม่สามารถจะทำได้ ถ้าเขาเป็นคนที่ทำประโยชน์ได้อยู่
เขาก็คงจะได้เลื่อนขึ้นไปในตำแหน่งอื่น ไม่ต้องถูกคัดออก ก็เช่นนั้นเขาจะไป
ทำอะไรได้? เขาจะไม่เป็นชาวนาไม่ได้ ด้วยเหตุหลายประการ ประการ ๓
ก็เพราะความหยิ่งอันหาผิดมิได้ของเขาเอง เขาเห็นว่าไม่สมควรแก่ยศที่จะ
ไปหาการงานทำกับชาวนา ซึ่งเขาเห็นว่าเป็นคนชนต่ำและต่ำถ้อย ครั้นเขาจะ
เป็นเจ้าของเองก็ไม่ได้ ด้วยเหตุว่าเป็นการเหตอด้วยที่เขาจะเก็บหอมรอมริบ

ไว้ได้จากเงินเดือนน้อยๆ ซึ่งเขาต้องจ่ายข้อดีของซึ่งเขาคิดว่าเป็นของ
จำเป็นในระหว่างที่เขาทำการเป็นเสมียนอยู่ แต่เหตุสำคัญที่เขาจะเป็นชาวนา
ไม่ได้ นั่นก็คือ เขาตกลงใจไม่ได้ที่จะทิ้งเมืองไปอยู่ตามบ้านนอกชอกนา เพราะ
ฉะนั้น พวกเสมียนที่ถอนตราเหตุนางคงอยู่ในเมือง เทียวพยายามแสวงหา
ตำแหน่งเสมียนต่อไป และถ้าโชคดียิ่งจะเขาได้ชั่วคราว แต่ไม่ช้าก็ต้องเปิด
ออกไปอีก ในระหว่างอายุของเขาถึงเขาไปทุกวัน และผูกเป็นนายหรือ
ที่ขอบใช้แค่เสมียนที่หนุ่ม เพราะฉะนั้นโอกาสที่จะหางานทำก็น้อยเขาทุกวัน
จนเป็นทนายที่จรรยาเขาหาเลี้ยงชีพอยู่ได้อย่างไร ถ้าเขาเป็นมุทมนต์ยัสสุรจิต
เขาก็เคยไปตายอยู่ในที่ลับ ๆ แห่ง ๑ ไม่มีใครเห็น ไม่มีใครรู้จัก ไม่มี
ใครรัก ไม่มีใครอาลัย เป็นการลงเอยอย่างมืดแห่งชีวิตมืดไม่มีสาระ!
แต่ถ้าความยากจนข้นแค้นของเขาพาเขาไปสู่ทางสุจริต เขาอาจจะได้รับความสนุ
กสนานอยู่พัก ๑ แล้วเขาก็จะต้องขาดตราเขาสู่ศาลพระราชอาญา และไม่ช้าก็
คงจะได้เขาไปอยู่ในคุก แล้วค่อยไปก่อกบฏอนตรธาน ตกลงเป็นลงเอย
อย่างน่าสังเวชทาง ๒ สถานที่

ดังนั้นจะไม่เป็นการสมควรแต่หรือ ที่เราจะสอนให้พวกหนุ่ม ๆ ของเรา
ปรารภหาการงานอื่น ๆ อันพึงหวังประโยชน์ได้มากกว่าการเป็นเสมียน ถ้าเรา
จะสอนเขาทางหลายให้รู้สึกเกียรติยศแห่งการท่งจะเป็นผู้เพาะ ความสำเร็จมาให้แก่
ประเทศ เช่นชาวนา ชาวดอง พ่อค้าและช่างต่าง ๆ จะไม่ดีกว่าหรือ? ท่าน
เชื่อ หรือว่าพวกหนุ่ม ๆ ของเรา จะทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองโดยทางเป็น

เต็มย่นมากกว่าทางอื่น ๆ? เราจะมีข่าวของเครื่องใช้อื่น ๆ ได้อย่างไร ถ้า
เราไม่อุดหนุนคนจำพวกที่จะเพาะดังของนั้น ๆ ชน?

ท่านทั้งหลายจะช่วยได้เป็นอันมากด้วยความเห็นของท่าน เพราะว่าถึง
แม้พวกหนุ่ม ๆ นั้นจะมีความคิดเห็นว่าตัวสำคัญ ปานใดก็คงจะต้อง ฟังความเห็น
ของผู้อื่น ถ้าความเห็นของข้าราชการชน เห็นว่าชาวนา ชาวสวนพ่อค้า และ
ช่างต่าง ๆ มีเกียรติยศเต็มอเต็มย่น และไม่ยกเต็มย่นชนตอยได้ในท้องถิ่นสูงเกิน
กว่าควร ก็จะเป็นประโยชน์ช่วยเหลือได้มาก

เพราะฉะนั้นท่านจะไม่ช่วยกันในทางนั้นบางหรือ?

บท ๕

ความเห็นผิด

เมื่อใดก็ตามถึงการเป็นเต็มย่นแล้ว ข้าพเจ้าก็กลัวว่าต่อไปถึงความ
เห็นผิดต่าง ๆ ซึ่งถ้าจะยกชนพิจารณาโดยเฉพาะ ก็ก็เป็นแต่ของหยาบหยาบ
เล็กน้อย ครั้นเมื่อมารวมกันเข้าแล้วก็พอที่จะเป็นโคตรคติดีของเราได้ แต่
ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะทำให้เปิดหน้ากระดาษของท่านเกินไป จึงขอ
สรุปรวมความเห็นผิดต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ดังต่อไปนี้

ไม่ต้องสงสัยเลยความเห็นที่ประหลาดที่สุดนั้น ก็คือความเห็นที่ว่าถ้า
สามารถจะอ้างว่าเขาอย่างฝรั่งชนเป็นชนขอแก้ตัวได้แล้ว จะประพฤติให้เลวทราม

คำซ้ำแม่เต็มอกกับเตยรจันท์ทำได้ ยกตัวอย่าง ถ้าต้องการจะเฝ้าไปเชิญ
 เอาพวกพ้องมาสัก ๓ หรือ ๔ คนแต่ง “ดื่มให้กัน” จนทุกคนลงนอนกอดอยู่
 ไต่เต้ไต่เต้เกาอกกับพหรือกับดิน ซึ่งตรงกับศัพท์ที่เขาฆ่าแด่นักทำได้
 หรืออีกอย่าง ๑ เมื่อกล่าวถึงกตบชมนตนเองว่าค่อนข้างแถมอยู่ หรือมีฉะนั้น
 ถ้าปรารภนาสิ่งใดซึ่งมีใช้ของตนเอง ก็หยิบเอาเสียเฉย ๆ ได้โดยแก้คำว่า
 คนเป็นคนอิสระไม่ต้องพึ่งผู้ใด “จะไปนั่งคอยถือประเพณีอันดองสมัยของคน
 พนเมืองเขาเรื่องอะไร?” ถ้าแม่มีคำเห็ดแค้นเคืองเป็นส่วนตัวอยู่กับผู้ใด
 เข้าใจว่าถ้าตรงไปเอาบ่นยังมันเสียแล้ว คนทั้งหลายก็จะกลับเห็นชอบด้วยกับ
 คน เพราะในอเมริกาเขาทำกันอย่างนั้น แต่ตัวอย่างตามทักกล่าวมานั้น บางที่
 ท่านจะเห็นว่ารุนแรงเกินไปก็เป็นได้ ข้าพเจ้าได้ยกมาพอเป็นอุทาหรณ์เพื่อสื่อ
 ให้เห็นว่าการมีความเห็นผิดนั้น อาจจะให้เกิดผลซึ่งได้ปานใด

ข้าพเจ้าไม่จำเป็นที่จะบรรยายว่า ความเห็นผิดเหล่านั้นเกิดมาอย่างไร
 เพราะเหตุว่ามีแจ้งอยู่ในพระราชนิพนธ์ เรื่องประโยชน์แห่งการอยู่ในธรรม
 ซึ่งโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ลงในสมุทรวาร เต็ม ๔ เดือนเมษายนนั้นแล้ว
 แต่ไม่ต้องสงสัยเลย การคบค้าสมาคมกับฝรั่งนั้นจะทำให้คนไทยหมิ่น ๆ
 ซึ่งสำคัญกว่าได้รับการศึกษามาแล้วนั้น บกพร่องไปในทางจรรยา ที่จริง
 ก็ไม่ผิดกับวิธีที่ฝรั่งนำความ “คือได้” ไปสู่พวกอินเดียนผิวดำ โดยใช้
 สุราเป็นเครื่องเพาะความนิยม แต่บังเอิญเป็นโรคภัยของชาวเราที่ยังมีพระศาสนา
 อันประเสริฐ ซึ่งได้ช่วยเห็นจริงให้ชาวเราได้รับพ้นจากภูมิอันทรามคำซ้ำ
 เช่นชาวอินเดียนผิวดำอันนำดังเขตกกล่าวมาแต่นั้น

ท่านไม่นึกหรือว่าความเห็นผิดในทางจรรยาตั้งฉะฉาน เป็นมตทินแก่นาม
อันงามของชาติเรา? ถ้าท่านเห็นว่าเป็นมตทินแล้ว ข้าพเจ้าหวังใจว่าท่านจะ
ถือเอาเป็นกรณีศึกษาของท่านอย่าง ๑ ที่จะบันดาลให้เห็นเช่นนี้เสียเสียไป
ความเห็นผิดจะคงมีอยู่ต่อไปได้ก็แต่เมื่อผู้เห็นผิดนั้นยังได้รับความ ผ่อนผันปรานี
ถ้าเราจะทำให้เป็นที่เข้าใจเสียให้ชัดเจนว่า เราจะไม่คบค้าเขาเหล่านั้นอีกต่อไป
เขาจะคงประพฤติชั่วอยู่ต่อไปได้ก็หาไม่

มีคนอยู่เป็นอันมาก แม้ไม่เดาเท่าที่ข้าพเจ้าได้ยกมากล่าวก็ดังต้อง
นับว่ามีความผิดอยู่ คือมีอยู่หลายคนที่นับว่าเป็นคนฉลาดมีสติปัญญาแต่เห็น
ผิดคิดไปว่าเป็นการสมควรที่จะต้อนรับแขกด้วยศรัทธาและโชดาแทนหน้าชา เพราะ
ว่าเขาเข้าใจว่าเป็นธรรมเนียมในสังคมแห่งฝรั่งผิด เขาเหล่านั้นยังไม่เคย
ได้ทราบเคยกระมังว่าฝรั่งผิดประเพณีการเลี้ยงหน้าชาเวตาบ้าย ข้าพเจ้าได้
เคยรู้จักคน ๆ ๑ ซึ่งเป็นคนดีและเป็นคนที่เสียดูราไม่ได้เลย แต่เขารับแขก
ด้วยวิธีโชดาเสมอ เมื่อถามเขาว่าด้วยเหตุใดจึงทำเช่นนั้น เขาก็ตอบว่า
เขาไม่อยากจะให้คนอื่นเรียกเขาว่าชเห็นชช เพราะไม่ว่าแห่งใดที่เขาได้ไปเยี่ยม
เยี่ยมก็เห็นเขาใช้รับแขกกันเช่นนั้นงั้นน เออ! สำหรับผู้ทักเขาทำไมเป็น
ธรรมเนียมนั้นกล่าบบอกอยู่บ้าง แต่ผู้ทักเขาเหล่านั้นก็ถือเอาเป็นธรรมเนียม
โดยมิได้ปริปากบ่นว่าประการใด เพราะเขาคิดว่าเป็นของต้องทำ เพื่อรักษา
ความนับถือแห่งมิตรของเขา

อนิจจา! ถ้าเราจะรักษาความนับถือแห่งมิตรไว้ไม่ได้ นอกจากด้วย

ความช่วยเหลือจากท่านยอนเดวหรืออีกทีกว่าฉันแต่เดี๋ยวก่อน เราจะได้เห็นถึง
เด็กเดี่ยวแฉะมั่ง ท่านไม่หนักหรือว่าการที่เป็นเช่นนี้ น่าจะมีอะไรที่ไม่ชอบกต
ดีอย่าง ๑ เป็นแน่?

ความเห็นผิดอย่าง ๑ ซึ่งมีอยู่ในคนจำพวก ๑ นั้นก็คือว่า ถ้าแม่
เป็นเหมือนความแฉะ ถึงจะผ่านกฎหมาย ๆ ก็จะไม่คุ้มครองตน ข้าพเจ้าได้ทราบ
เรื่องคน ๆ ๑ ซึ่งจับเรียนกฎหมายโดยความมุ่งหมายอย่างเดียวจะตีหัวคนอื่น
คน ๑ เขาได้สอบได้กฎหมายได้จริง ๆ และเขาได้พยายามทำร้ายร่างกาย
คนอื่นได้จริง ๆ ด้วย แต่ไม่จำเป็นที่ข้าพเจ้าจะต้องกล่าวเพิ่มเติม
ว่า ในเวลานั้นข้าพเจ้าจากต่างถิ่นได้เข้าไปอาศัยอยู่ในตระกูลนี้ ! ถ้า
ความเห็นผิดในเรื่องอำนาจแห่งกฎหมายยังมีอยู่ตราบดี ต่อมาแห่งกฎหมาย
ก็ย่อมจะไม่แผ่เผยเพิ่มได้ตราบดี เพราะฉะนั้นจึงต้องถูกหาข้าพเจ้า
ข้าพเจ้าก็ยอม แต่จะต้องขอถามท่านอีกครั้ง ๑ ว่า การเป็นอยู่ตามที่
ควรจะเป็นแล้วหรือ ? ถ้าท่านเห็นว่าไม่ควรดังที่ข้าพเจ้าหวังใจว่าท่านจะ
เห็นเช่นนั้น ท่านจะไม่ช่วยลบเลือนความเห็นผิดนั้นหรือ ? ถ้าท่านจะ
รักษาอำนาจแห่งกฎหมาย และท่านประสงค์จะให้กฎหมายเป็นเครื่องคุ้มครอง
ชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของท่านแล้ว ท่านก็ต้องบังคับหน้าไม้สุมคม
คมคำพวกที่ใช้กฎหมายเพื่อประโยชน์อย่างร้ายกาจของเขานั่นออกไป

ในที่นี้ยังมีความเห็นผิดอยู่อีกอย่าง ๑ ในเรื่องความเป็น "อิสระ" ซึ่ง
บางคนอธิบายว่า คือการเลือกทำอะไรได้ตามอำเภอใจ ไม่ได้ถูกจำกัด

หรือให้โทษเพียงใด คนประเภทนี้ยอมเป็นทนายเกยจกแก่คนทั้งหลาย และเมื่อเขาคิดว่าเพื่อนของตนด้วยแล้ว ก็เป็นอันเหลือดีที่กำลังจะทนทานได้จริงๆ! ถ้ามีคนคิดค้านเขาคิดว่าใคร ผู้ตั้งตนเองเป็นผู้รักษา "อิสรภาพ" นี้ ก็มักใช้ว่าจาหยาบคายด่าว่าเฉพาะบุคคลอย่างทารุณ ซึ่งเขาเรียกว่าเป็นคำโต้ตอบความโง่เขลาของชาวพื้นเมือง แต่ส่วนข้อที่ตัวเองเป็นไพร่บังคับและเป็นคนชดเชย มีคุณอย่างหนักแก่วิถีการดำรงค์ของปราชญ์มากกล่าวได้เป็นตอน ๆ ซึ่งตนเองก็ไม่เข้าใจนั้น หาได้กระทบมันสมองของมันอันมันด้วยพิษแอลกอฮอล์นั้นไม่

ส่วนเราเป็นไทยแท้ เป็นพลเมืองแห่งชาติไทย จะยอมให้คนหนึ่งคนตามกบฏเป็นมดถิ่นแก่เข้ามาว่าไทยต่อไปสักเท่าใด? ถ้าเราคิดถึงใจจะไม่คบค้ำมันต่อไป เราก็ไม่จำเป็นต้องคบเลย เราไม่ต้องการความเป็นไทยชนิดที่พวกไพร่บังคับเขาดำแดง! เราทั้งหลายมีความเป็นไทยของเราเองอันเป็นดังซึ่งดำรงมาอยู่แล้ว ความเป็นไทยอย่างนี้แหละเราทั้งหลายพึงหวังดวงใจไว้ให้ถาวรวัฒนาจนกว่าจะสิ้นดินฟ้า

บท ๖

ถือเกียรติยศไม่มีมูล

ข้าพเจ้าได้นำความเห็นผิดมาแสดงไว้ในบท ๕ ตามข้อแล้ว ในบทนี้ข้าพเจ้าจะร่ายกษณกถาออกข้อ ๑ และยังมีอยู่ข้อ ๑ ซึ่งข้าพเจ้าจะได้แสดงต่อไปในบทหน้า

เรื่องที่ข้าพเจ้าจะกล่าวในบทนี้ ก็คือการถือเกียรติยศไม่มมุด คือ
 เกียรติยศ ซึ่ง ทำให้ผู้ถือ นัน กตายเป็น คน ที่ น่า ชนแก่ผู้ที่เขา เป็นกตางคยคย
 ดัชนีพิเศษอันหนึ่งแห่งความเจริญในสมัยนี้เรียกว่าความ “ศิวิไลซ์” นั้น
 คือกคนตงตนเองชวาเป็น คน ฉลาด และ ได้ ศึกษา ตราคาตนเองและความ
 สามารถของตนตั้งเกินกว่าที่ผู้อื่นเขาเห็น จึงทำให้รู้ตักคนไม่แต่เดิมกับคน
 อื่น กตบดงยังไปกว่าคนทั้งปวง อันเป็นเหตุให้เกิดความเยอหยิ่งอันไม่
 มุด ซึ่งทำให้เขาเองหมดสง่า เป็นที่น่าเยอหยิ่งแก่คนทั้งหลาย แต่ความ
 ริดกคนด้าคณของเขานั่นเอง เปรียบประหนึ่งผ้าผูกตาที่ทำให้เขาไม่เห็น
 ตัวเขาเองได้ตงทคนอื่นเห็นเขา คนที่หยิ่งและนกว่าตัวด้าคณเข่น ย่อม
 เป็นผู้ทมความคิดแคบและ มนดัย หยมหยม ซึ่งนอกจาก ทำให้ ตัว เป็นที่น่า
 หัวเราะแก่คนทั้งหลาย ยังอาจจะให้ผลร้ายกตชวางทางเจริญแห่งชาติได้ ซึ่ง
 ตัวเขาเองคิดแคบเกินไปที่จะตังเห็น แต่ชอนเป็นเรื่อนิตยหยมหยมของคน
 ซึ่งให้ผลร้ายได้มาก ดั่งข้าพเจ้าจะได้ตังในบทหนึ่งค่างหาก ในที่
 ข้าพเจ้าจะชอกถ่าวแต่ในส่วนที่ชอนหัวยงกว่าดั่งอื่น

การที่จะพิจารณาโดยพิศดาร ถึงเหตุผล ที่ บันดาล ให้เกิด ถือ เกียรติยศ อัน
 ไม่มมุดน ก็จะต้องทกนหนากระดาะมากนนัก ข้าพเจ้าจะชอกถ่าวแต่
 เพียงว่า การถือเกียรติยศอันไม่มมุดเป็นผลแห่งความนิยมในส่วนตัวบุคคล
 ซึ่งเกิดชนจากความรุ่งเรือง อันเป็นเหตุให้คนนกกตงตัวเป็นด้าคณ และ
 ประเสริฐที่สุดในโลก ดัชนีความเด่นอภาค ซึ่งเป็น ดัชนี ที่ คน พอใจพูดถึง

เนื่อง ๆ เข้าใจน้อยที่สุด และพาให้ผู้อื่นเข้าใจผิดไปด้วยนั้น เป็น บ่อเกิด
แห่ง ความคิด อัน น่าขัน ใน เรื่อง การ ถ้อ เกียรติยศอัน ไม่ มั่น คง เพื่อ ชด คน
ข้อความที่จะต้องพิจารณาในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าจะขอกล่าวแต่เฉพาะที่เราเห็นได้
อยู่ในเมืองไทย

ในเมื่อไม่สู้จะช้านานนัก ได้มีหนังสือพิมพ์บางฉบับในเมืองเราได้แสดง
โอวาทซึ่งข้าพเจ้าใคร่จะเรียกว่า “ดทริศคารว” ซึ่งข้าพเจ้าจะขอยกชนกต่าง
แต่ข้อสำคัญโดยย่อดังต่อไปนี้

(๑) คนย่อมเต็มอกกันหมดโดยกำเนิด ความไม่เต็มอกนั้นย่อมบังเกิดขึ้น
ต่อภายหลัง เพราะความสามารถแห่งคนต่างกัน เพราะฉะนั้น

(๒) การที่จะแสดงความสามารถต่อผู้ใดด้วยวาจาคิด ด้วยกริยาข้อ
คำมั่นหรือกัมมัตถะกต เป็นเครื่องแสดงความต่ำต้อย ไม่สมควรแก่เกียรติยศ
ของพุทธมลลิตปัญญา

ตามดทริศนพตฤกเรยบรียคอย่างดทริศทงปวง แต่ครั้นเมื่อนำมาใช้เขา
จริงจึงได้เห็นได้ว่า เป็นดทริศทตถกอบตตอดตนจนปดาย ความผิดในเรื่องนยอน
อยู่แก่ผู้สอน ซึ่งมีความคิดแคบเกินไปที่จะใช้ดทริศโดยกว้างขวางได้ ดทริศ
ซึ่ง มิได้เกิด ขึ้นใน พน เมือง เราก็คงยากที่ ผู้ช่ง ดังคน เป็น อาจารย์ นั้นจะ เข้าใจได้
เพราะเขาเป็นคนหนังสือพิมพ์ คนไทยบ้าง ครึ่งไทยบ้าง นอกจากพวกหนังสือ
พิมพ์แล้ว ยังมีข้าราชการอยู่จำพวกหนึ่ง ซึ่งมีความนิยมไปในทางผิด
อันเป็นลักษณะอันหนึ่ง แห่งการ ศึกษา ใน ปัจจุบัน ดังมีไปเชือกถือ เต็มได้ในดทริ

คิดไปก็น่าขัน ^{๒๒} หมดคนบางคนช่างวุ่นวายเสียจริง ๆ ในเรื่องการแต่ง

ความเคารพ บางที่จะยังมีพวงดอกไม้ธูปเทียนถวายคนที่ยังจำได้ว่า บัญหา
 เรื่องการเคารพให้เกิดขึ้นอย่างยุ่งเหยิงปานใดในเมื่อเริ่มตั้งคณะเด็บบ้า มีคน
 ชนผู้ใหญ่อยู่สองสามคนซึ่งแสดงกิริยาว่าไม่พอใจเลย เพราะว่าผู้น้อยไม่คำนับ
 คน และใช้แต่เท่านั้น คนต้องกลับคำนับผู้น้อยอีกด้วยในเวลาที่เขาแถว แต่ข้อที่
 ผู้น้อยนั้นนัยศึ่สูงกว่าทางเด็บบ้า และคนเป็นแต่พูดเด็บบ้าเท่านั้น ไม่เป็นข้อ
 ถ้าคนพอที่จะต้องคำนับถึง

ในเรื่องนี้ ท่านผู้อ่านควรจะรู้สึกเบาใจได้อย่างหนึ่ง ว่าการถือเกียรติยศ
 ไม่ผิดเช่นนั้น หาได้มีอยู่ในประเทศเราเมืองเดียวไม่ ในเมืองอังกฤษตามที่
 ปรากฏในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งพ่วงมาลงเมื่อเร็ว ๆ นี้ ปรากฏว่าได้มีคนออก
 ความเห็นโต้เถียงกันเป็นเรื่องใหญ่ในหนังสือพิมพ์ “อีเวนิงสแตนดาร์ด”
 ในเรื่องธรรมเนียมการคำนับ ผู้นั้นแสดงความคิดเห็นว่า “การคำนับเป็นเครื่องหมาย
 หมายถึงพลทหารเป็นบ่าวนายทหาร ซึ่งบางที่จะเป็นของจำเป็นแต่ในสมัย
 นั้น แต่ในเวลานี้คนเราไม่จำเป็นต้องคำนับแล้ว การคำนับจึงไม่จำเป็นต่อไป
 และไม่เป็นของที่พึงปรารถนาด้วย ผู้แสดงความคิดเห็นได้กล่าวต่อไปว่า “การ
 ที่ต้องคำนับคนซึ่งตามปรกติเราไม่ฝืนจะเชิญให้เหยียบบ้านเรานั้น อยู่ข้างจะ
 ทำให้รู้สึกขุ่นข้องหมองใจอย่างไร”

ตามความเห็นของคนที่มีความคิดแคบเขิน นายคเบอด เฮาเวิร์ดได้
 ตอบอย่างน่าฟังในหนังสือ “สเกตซ์” ซึ่งข้าพเจ้าอดนำถ้อยคำของเขามาลง
 ไม่ได้ เพื่อประโยชน์แห่งผลแต่คงตนว่าเป็นเจ้าสติปัญญาของเราทั้งหลายจึง
 ต่อไปนี้

“ท่านผู้ใดแสดงความเข้าใจผิดในเรื่องนี้ตลอดเรื่อง การคำนับนั้นจะนับว่าเครื่องหมายพททหทารเป็นบ่าวนายทหารนั้นไม่ถ้อยอย่างยิ่ง และการคำนับผู้ใดหนึ่งนั้น ข้อสำคัญไม่ได้อยู่ที่ว่าเรานับถือเขาส่วนตัวหรือไม่เลย การคำนับยอมเป็นเกียรติยศแก่ผู้ที่คำนับมากกว่าผู้ทรับคำนับ ผู้ใดมีความคิดอันชอบแล้ว ย่อมจะได้รู้ถึงภูมิในใจทุกคนว่าเขาคำนับนายทหารของเขา ทุกคนหรือแทบจะทุกคนที่ได้เคยคำนับยอมได้รับความรู้ถึงกอนนั้นมาแล้ว เป็นแน่นอนเพราะเหตุใด? เพราะเหตุว่า การคำนับนั้นแปลว่า ข้าพเจ้าทำกริยาเช่นนั้นเพื่อแสดงให้ปรากฏซึ่ง ความจงรักภักดี ของ ข้าพเจ้า ต่อ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินและกองทัพของพระองค์ท่าน ข้าพเจ้าเป็นผู้หนึ่ง ซึ่งท่านจะไว้วางใจได้ในเวลาเข้าชิงชัย และข้าพเจ้าแสดงให้ท่านเห็นโดยกริยาอย่างนั้นว่าท่านจะไว้วางใจข้าพเจ้าโดยเต็มที่! นี่แหละเป็นหัวใจแห่งการคำนับ ขอให้ทั้งความคิดอย่างห้ามที่เห็นว่าการคำนับนั้น เป็นอาการของทาสหรือเป็นการเฉพาะส่วนตัวนั้นเลยเถิด ข้าพเจ้าขอวิงวอนให้ช่วยกันถือเอาโอกาสซึ่งสงครามคราวนี้ได้ให้แก่เราทั้งหลายให้กลายเป็นคนที่มีความคิดอันกว้างขวาง แม้จะเป็นอยู่ได้แต่ชั่วคราวก็ตามที่เกิดขึ้น”

ถ้อยคำข้างบนนี้ ถึงแม้ว่าเขากลางดำสำหรับเตือนคนองกฤษ ก็ใช้ได้ดีสำหรับเราคนไทยเหมือนกัน ข้าพเจ้าหวังใจว่าท่านผู้อ่านจะช่วยให้ข้าพเจ้าให้ถ้อยคำเหล่านี้ไปถึงหูคนทศวรรจะถึง คือนคนทททททของเขาให้เป็นที่น่าชื่นด้วยเหตุที่เขาได้เกียรติยศโดยไม่มมมมมมม



คนเราถึงจะเป็นคนใหญ่ป่านใดก็ดี ยังคงมีผู้ให้
 ซึ่งถ้าเราเป็นผู้มีความคิดชอบก็ต่อควรพบบอก
 ศาสตราจารย์เจ้าของเรา ที่เรานิยามว่าประเสริฐรู้ความมนุษย์ทั้งปวง กยงทรง
 แลดูการจะต่อพระธรรมซึ่งพระองค์ได้ทรงสั่งสอนมนุษย์ พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวของเราทรงหาพระองค์ทรงดำรงความเป็นใหญ่ยิ่ง ในแดนไทย
 จะหาใครเสมอเหมือนไม่มีแล้ว พระองค์กยงทรงแลดูความเคารพต่อสมเด็จพระ
 พระอุปถัมภ์พระกรรมวาจาจารย์ พระสังฆทัตถ์ปวงและพระบรมวงศานุวงศ์
 ผู้ใหญ่ ทั้งพระองค์ทรงคำนับรับชัยเฉลิมพตทวารบกและธงทหารเรือ และ
 ไม่ว่าใครที่ถวายคำนับหรือถวายบังคมในเวลาที่ได้เจ็ดผ่าน พระองค์ทรงรับ
 คำนับอยู่เป็นนิตย์ ในการที่ทรงกระทำเช่นนี้ใครจะคิดหรือว่า พระองค์
 ได้ทรงทำให้เป็นที่เลื่อมใสพระเกียรติยศด้วยประการใด ๆ? กตัญญูตรงกัน
 ข้าม ทุกสมัยทุกคราวที่พระองค์ทรงแลดูความนับถือแก่ผู้ใด การที่ทรง
 แลดูก็เพิ่มพูนพระเกียรติยศ พระเกียรติคุณ ทุกคราวทุกสมัย เพราะ
 ว่าพระองค์ได้ทรงดำรงคุณลักษณะอันเป็นลักษณะแห่งพระราชาอย่างหนึ่ง
 ซึ่งบรรดาปราชญ์ในโบราณสมัยได้สรรเสริญ กล่าวคือ การถ่อมพระองค์
 ถึงแม้ว่าจะไปแห่งใด ๆ การถ่อมตนหรือถ้อยหนึ่งเรียกว่าการแสดงกิริยา
 เรียบร้อย เป็นของที่เขานิยมกันว่าเป็นความดี ซึ่งผู้ที่มีปัญญาทั้งหลาย
 ถ่อมตนสรรเสริญ และซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้ผู้แสดงกิริยาเช่นนั้นเป็นที่รักใคร่
 แก่คนทั้งปวงคงมีแต่คนที่มีความคิดแคบ ความรักตนในความผิด และ ชอบ

คือคนที่ได้รับการศึกษามาย่างบกพร่อง เต็มไปด้วยความเย่อหยิ่งโดยไม่มี
มตปราศจากสติปัญญาสามารถ จึงต้องการใช้การไว้เกียรติยศโดยไม่มีมต
นี้ เป็นเครื่องปกปิดความบกพร่องของตน ซึ่งดโม่งดงามราวกับสวมเสื้อที่
ฝีมือทำเอง ทำให้ผัวนอนเองเป็นทนายหยนแก่คนทงปอง
เป็นเคราะห์ที่คนบาจำพวงน ชง มก จะ เป็น ผู้ ใจ เกียรติยศโดยไม่มีมตมาก
กว่าอื่น ๆ ย่อมจะไม่แต่เห็นความจริงว่าควรทำให้คนอื่นเขารู้ถึงขั้นปานใด
เพราะฉะนั้น ถ้าพวกเราทั้งหลายจะช่วยกันทำให้รู้ถึงเกียรติยศแห่งการล้อมตน
ได้แล้ว ก็จะมีว่าเป็นความกรุณาเป็นอันมาก

บท ๗

ความจริงไม่จริง

นี่เป็นความผิดอย่างหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าร้ายยิ่งไปกว่าความเห็น
ผิดที่ใดก็ตามมาแต่ในบทก่อน ด้วยเหตุว่าเมื่อแต่ดูแต่เงิน ๆ ก็อาจจะเชื่อ
เอาว่าเป็นความจริงได้

ความจริงไม่จริง คือความเห็นที่จะได้แสดงต่อไปในบทนี้ เป็นผลของ
การที่แลดูกิจการทั่วไปอย่างแคบ ๆ ซึ่งเกิดจากความเห็นแก่ตนเองเกิดจาก
ความ “คิดโทษ” ซึ่งเป็นผลของความสงสัย การยอมเป็นดังนทวไปไม่จำ
แห่งใด ประเทศไหนที่มีความสงบราบคาบมาช้านาน พอเมืองกัมพูชา
แสวงหาความสำราญและความสนุกสนานส่วนตัว จึงได้คิด ถึงตัวมากขึ้น

จนความคิดความเห็นในกิจการทั่วไปก็ยิ่งแคบเข้าทุกที จนไม่มีอะไรในโลก
จะสำคัญเท่าตนเอง ในข้อนี้ ข้าพเจ้า ขอที่จะเห็น ด้วย กับชาวเยอรมันซึ่งได้
กล่าวไว้ว่า แท้จริงการสงครามเป็นของที่ทำให้คนโดยไม่รู้ตัว เพราะเป็น
ของที่มีภัยให้เราถึงถึงสิ่งใหญ่และสำคัญกว่าตัวเราเอง การสงครามทำให้
ให้คนตื่นจากความฝันถึงประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งเป็นของยากที่จะแก้ไขได้ด้วย
อย่างอื่น นอกจากเดี้ยงปืนใหญ่และดาบปลายปืน

ผลสำคัญของความสงบคึกคัก ก็คือความรู้ดีปราศจากอันตรายเมื่อ
มีความรู้ดีปราศจากอันตรายแล้ว คนเราก็มีเวลาแสวงหาความสันติสุข
ส่วนตัว แต่การหาความสันติสุขอย่างไรก็ดี ทั่วทั้งสันติสุขต้องสละทรัพย์
แลกเอามา จึงเกิดมีความเห็นผิดในเรื่องความยากจน ซึ่งเกิดขึ้นแก่ทุกคน
ไทยสมัยใหม่ในกรุงเทพฯ ดังเราเคยได้ยินกันอยู่ไม่เฉพาะแต่ในการสนทนากัน
แม้แต่ในหนังสือก็ได้เคยอ่านอยู่เนื่อง ๆ เรื่องความยากจนของคนไทย ความ
ปรารถนาแข่งร้องทุกข์เช่นนั้น มักจะมิชอบเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ พรรณนา
ถึงของศิวิไลซ์ต่าง ๆ ที่ในเมืองเราไม่มี หรือที่เรายังไม่สามารถจะกระทำให้
สำเร็จได้ และบางทีก็แสดงความเห็นถึงวิธีการที่ควรจัด แต่โดยมากผู้ที่
ร้องทุกข์เช่นนั้น มักจะไม่มีความเห็นอย่างไร แต่ในตอนท้ายก็ถึงความคล้าย
กันหมด คือว่า “รัฐบาลควรจัดการเสียอย่างใดอย่างหนึ่ง”

ก็คนไทยเรานี้ยากจนจริงหรือ ?

ในข้อนี้ข้าพเจ้าได้เคยแสดงความเห็นไว้ครั้งหนึ่งแล้วโดยอัตโนมัติว่า คน

ไทยเราไม่จน และแต่นั้นก็ยังมีเหตุอันใดที่มาเปลี่ยนแปลงความเห็นของ
ข้าพเจ้า การที่จะพิสูจน์ความจริงข้อนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ยากนัก เพราะ
ความผิดพลาดอย่างดังจะชี้ให้เห็นได้ ข้าพเจ้าจะขอยกชนกต่างแต่เพียง ๕
ข้อดังต่อไปนี้ :-

(๑) ในเมืองเรายังไม่เคยปรากฏเลยว่า มีคนอดตาย

(๒) รถไฟยังคงบรรทุกคนหัวเมืองเข้ามากรุงเทพฯ อยู่เสมอ เพื่อเอา
เงินมาเข้ากระเป๋านายอากรหยงหวยและบ่อนเบย์ ชอนกเห็นได้แต่ว่า ถ้าคน
เราจนจริง ก็คงไม่สามารถจะทำเช่นนั้นได้เป็นแน่

ถ้าหลักฐานยังไม่เป็นที่พอใจของท่าน ข้าพเจ้าขอเชิญให้ท่านเดินไป
ตามถนน แล้วแนะนำคนทั้งผืนชาดวันด้วยความจำเป็นมาให้ข้าพเจ้าเห็นสัก
คนหนึ่ง แต่ขออย่าได้นำเอาคนขอทานโดยอาชระมาให้ข้าพเจ้าดูเลย เพราะ
ว่าเสื้อผ้าของคนเหล่านั้นเป็นเครื่องแต่งกายของเขาอย่างหนึ่ง ซึ่งเขาใช้เพื่อ
ประโยชน์แห่งกิจการของเขา ข้าพเจ้าได้เคยทราบถึงคนขอทานคนหนึ่งซึ่งมีห้อง
อยู่อย่างกว้างขวางที่เขาเสียค่าเช่าอยู่โดยสม่ำเสมอ และตักข้าวของเขาเก็บ
เพรพดอยแต่งตัวด้วยผ้า ! ที่กรุงลอนดอน กรุงปารีสและนิวยอร์กนั้นดี
ท่านจะเห็นความเป็นไปแปลกกึ่งกับเมืองไทยเป็นอันมาก ในเมืองที่กล่าวแต่
นี้ ท่านจะเห็นความยากจนอย่างสาหัส ห่างจากบ้านพวกผู้ดีเศรษฐีไปไม่
ถึง ๕ นาที เรือนข้าพเจ้าพอใจว่าท่านจะเชื่อข้าพเจ้า เพราะข้าพเจ้า
ได้เคยไปอยู่ในเมืองทั้ง ๓ นั้นเองแล้ว และข้าพเจ้ากล่าวตามทฤษีเห็นจริง ๆ

ถ้าท่านเดินไปเที่ยวตามแถบที่คนจนอยู่ ท่านจะเห็นได้ทันทีว่า คนเราที่
 ว่างในเมืองใหญ่ นั้น เมื่อเปรียบกับคนเหล่านั้นแล้ว ก็นับว่าเป็นเศรษฐี
 ที่เดียว ถ้าท่านไม่เชื่อข้าพเจ้า ขอเชิญท่านถามชาวยุโรปหรืออเมริกาซึ่ง
 ควรนับถือได้เถิด เขาคงจะรับรองถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นแน่

ส่วนชาวบ้านนอกของเรา ข้าพเจ้ายังขอยืนยันว่าเขาไม่จนเลย ที่
 เรียกว่าจนจริง ๆ ต้องถึงแก่ไร้สิ่งของอันจำเป็นที่จะยังชีวิตให้เป็นไปได้
 เดียว ชาวบ้านนอกของเราไม่ขัดสนในส่วนสิ่งของที่งานเดียวเขาทั้งหลายมี
 อาศัยพออยู่ได้ มีที่ดินที่จะไถและเพาะปลูก มีเสบียงอาหารบริบูรณ์ตลอด
 ปี มีหมูและเป็ดไก่เลี้ยงกัน และต้มแกงและสัตว์พาหนะก็มาก จึงอยู่
 ตามปรกติไม่ค่อยจะมีเงิน แต่เงินก็ไม่ใช่ของจำเป็นเลยสำหรับคนที่ปลูก
 และเพาะอาหารกินเองได้ ส่วนเครื่องใช้สำหรับซ่อมแซมเคหสถานบ้าน
 เรือนหรือ ธรรมชาติก็จัดไว้ให้โดยบริบูรณ์ ส่วนสิ่งของที่เขาคงต้องการซึ่ง
 มิได้เกิดขึ้นเองหรือปลูกไว้ในบ้าน เขาก็หาได้โดยแลกเปลี่ยนกัน เงินที่เขา
 ได้เขาก็ใช้เพื่อประโยชน์ ๒ อย่างเท่านั้น (๑) เลี้ยงภาษี (๒) เงินการ
 พนัน ! ถ้าจะเปรียบกับชาวบ้านนอกของเราที่ชาวเมืองในประเทศอื่นแล้ว ก็
 นับว่าบริบูรณ์ที่สุด

คนที่ปรารถนาถึงความจนมากที่สุดนั้น ต้องนับว่าเป็นคนที่ฝันไปว่าตัวจน
 เท่านั้น เขาจนด้วยเหตุที่เขาสบายสบายใช้จ่ายในค่าน้ำหมอนั่งดงามเกิน
 กว่าความจำเป็น บ้านเรือนก็มีอยู่หลายแห่ง ซึ่งถ้าเขาจะไม่เม้มยับ

หลาย ๆ คนแล้ว แห่งเดียวก็จะเป็นอันพอเพียง เงินของเขามีเท่าใดก็เกิน
การพนันหมด ในเมื่อเขาควรจะได้ไว้ในแบงก์หาดอกเบี้ย ทั้งเขาใช้จ่าย
เงินของเขาในทางอื่นไม่จำเป็นต่าง ๆ โดยไม่ได้รับผลตอบแทนนอก
จากความสนุกสนานชั่วขณะหนึ่ง สิ้นทีเขาหาไม่ได้ ไม่เท่าสิ้นที่เขาจ่ายไป
ถึงหนักไม่เอาสีกรรยที่เขาได้กว่าขาดเงินอยู่เอง ๆ ! คนชนิดนี้เขาเจ้า
ยอมว่าจน แต่จะติโทษคนอื่นไม่ได้ นอกจากตนเอง

แต่การติโทษตนเองนั้น ไม่ใช่วิสัยของมนุษย์ เพราะฉะนั้นผู้ทักท้วง
ว่าจนจึงพากันติโทษรัฐบาลซึ่งเขารู้อยู่ว่าไม่มีใครจะได้ตอบ ทว่ายนึกว่า “คน
จน” เป็นคนช่างพูด และความจนซึ่งเขารู้สึกว่าเป็นข้อทักท้วงแค่นี้ก็จะทำ
ให้เขามีอาหารพอใช้ บางทีพาเอาคนอื่นเขาก่อไปด้วย
แม้เขาจะต้องกล่าวคำทักท้วงท่าน “คนจน” จำพวกนี้บางที
เขาเจ้าก็อยากจะใคร่ทักท้วงต่อท่านว่า “อย่าได้หลงเชื่อเขาเลย ! คนชนิด
นี้ถึงแม้ว่าจะได้ผลประโยชน์ระดับตงตาง ก็ยังคงนึกว่าตนจน”

บท ๘

แต่งงานชั่วคราว

ข้าพเจ้าได้บอกกล่าวไว้ในบทก่อนบท ๗ แล้ว ว่าจะได้ยกปัญหาเรื่อง
แต่งงานชั่วคราวขึ้น พิจารณาโดยเฉพาะ ซึ่งข้าพเจ้าจะได้กล่าวต่อไป
ในขั้น

บรรดาประเทศไม่ว่าบ้านไหนเมืองไหน คงจะต้องมีหญิงชายที่ทำความตกลงซึ่งกันและกัน ซึ่งถ้าจะเรียกกันอย่างสุภาพก็เรียกว่า “การแต่งงานโดยธรรมดาโลก” ซึ่งแปลว่าหญิงชายทั้งสองฝ่ายได้ตกลงที่จะอยู่กันด้วยกันในระหว่างเวลาอันไม่มีกำหนด และจะเด็กกันด้วยความยินยอมพร้อมใจกันทั้งสองฝ่าย การแต่งงานชนิดนี้เป็นของธรรมดาที่สุด เพราะอาศัยความพอใจด้วยกันทั้งสอง ฝ่าย นั้น เป็นมรด และ เป็นวิธีที่ใช้อยู่โดยปกติในหมู่ชนและเด็กรัคนาทองด้วย ถ้าจะพูดกันโดยนัยแห่งลัทธิ การแต่งงานชนิดนี้คืออยู่บ้าง คือในการมาอยู่ด้วยกันก็ดี หรือในการเด็กกันก็ดี ย่อมอาศัยความยินยอมพร้อมใจกันทั้งสองฝ่ายนั้นประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งก็คือความสะดวก แต่ถ้าจะว่ากันตามที่แท้จริงแล้ว การแต่งงานชนิดนี้เป็นการสะดวกจริงหรือ ? เปล่าเลย ! เหมือนดังที่หยาบมันไม่ง่ายเท่าที่เห็นดอกก็เพราะเหตุใด ?

ข้อ ๑ ว่า ถึง การ ยิน ยอม พร้อม ใจ กัน ในการ อยู่ ด้วย กัน แต่เดิมมาข้าพเจ้าไม่สงสัยเลยว่าการคงเป็นดังเช่นว่า แต่บัดนี้เป็นเช่นนั้นหรือ ? ก็จำต้องตอบว่า หาได้เป็นเช่นนั้นเสมอไม่ เพราะในสมัยนั้นหญิงสาวเป็นอันมาก ที่บิดามารดาขายเอาเงินได้กระเป๋ และ ส่งตัว ลูกสาวให้แก่ชายผู้ชอ โดยมีได้ไต่ถามความเห็นของหญิงนั้นเลย ความเห็นของหญิงนั้นไม่เป็นข้อสำคัญ เพราะว่าเมื่อได้อยู่กับชายแล้วจำเป็นต้องรักชายอยู่เอง นั้นเป็นข้อแก้ตัวของฝ่ายบิดามารดา ถ้าหากว่าจะคิดแก้ตัวหญิงนั้นเจ้าเป็นอย่างไร ?

บางทีเขาก็รักสามีที่เขาอยู่กับด้วย แต่บางทีถ้าเขาไม่รักตามที่มันควรอยู่
เนื่อง ๆ หญิงนั้นก็ทนกับตนรทงเป็นทเดียว แต่เขาจะร้องทุกข์หามิ
ได้ และถึงจะร้องก็ไม่ประโยชน์ เพราะเขาได้ถูกมัดไว้กับชายอย่างแน่น
หนา ไม่น้อยกว่าทาสที่แต่งงานอย่างพิสดารที่สุด

ข้อ ๒ ว่าถึงการยินยอมพร้อมใจกันในเวทหาย่าเด็กกัน ในข้อ
ฝ่ายชายก็เกือบจะเลือกทำได้ตามอำเภอใจทุกอย่าง คือเมื่อชายรู้สึกเบื่อหญิง
ที่อยู่ด้วยจนมาเวทใด ก็ขับไล่ไปเสียให้พ้นได้ บางทียอมให้เอาสมบัติ
ไป บางทีก็ไม่ให้โดยไม่ต้องไต่ถามความเห็นของหญิงเลย ถ้าชายเป็น
คนที่มีใจกรุณาหน่อย ก็ไม่ถึงกับขับไล่ให้หญิงไปเสียจากบ้าน เป็นแต่
เขาก็ม่ายใหม่ แล้วมอบห้องและเครื่องใช้เครื่องแต่งตัวเสื้อผ้าของหญิงที่
เขาส่งกัน เป็นสมบัติของแม่เมื่อยใหม่ ส่วนเมียคนเก่านั้นถ้าเป็นหญิงที่
รู้สึกนับถือด้วยก็ต้องเก็บข้าวของไปจากบ้าน ฝ่ายชายก็ยังจำได้กึ่งหนึ่งคือ
ตดกตามไปให้ภายหลังฉบับหนึ่ง ซึ่งแสดงความเต็มใจที่จะหย่าเด็กกัน !

ข้อ ๓ ว่าถึงความตึงเครียดแห่งการแต่งงานตามธรรมชาติ ในข้อ
ข้าพเจ้าบอกไม่ได้จริง ๆ ว่าตึงเครียดสำหรับใคร เพราะการที่เรารู้ได้ว่าใคร
เป็นผัวเมียกันอย่างไรในเวทานั้น ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าเป็นของง่ายเลย เหตุ
ว่าจะหาประกาศหรือแจ้งความที่ไหนไม่ได้ และจะหาพยานอย่างอื่นใด ๆ ก็
ไม่มี นอกจากพยานตาเห็น ซึ่งข้าพเจ้าไม่จำเป็นจะต้องกล่าวว่่าก่อนข้างจะ
เป็นของหายากอยู่สักหน่อย ! เวทนั้นมีคนมรดกตกค้างอยู่ในศาลเป็นอันมาก

ซึ่งทำให้เสียเวลาเกินกว่าที่ควร ด้วยเหตุว่าเกือบจะเหลือวิถีที่จะพิสูจน์ได้ว่า ผู้ร้องขอส่วนแบ่งนั้นจะเป็นภรรยาของผู้ตายหรือไม่ เพราะฉะนั้น การแต่งงานโดยธรรมดาก็ จึงไม่เป็นของง่ายสำหรับศาลาคำตัดสินคดี และความยุ่งยากของกิจการแผนกนี้ ย่อมเป็นผลดีแก่พวกหมอกฎหมายทนายความเสียจริง ๆ

การแต่งงานตามที่กล่าวมานั้นจะว่า ง่าย สำหรับ ความ เป็นไปโดยปกติทุก วันไม่ได้ ต่างว่าเราจะไปพบและแสดงอริยาไยไมตรีต่อหญิงสาวคนหนึ่ง ซึ่งเรารู้จักว่าเป็นโสด เราจะได้รู้ได้อย่างไรว่าหญิงนั้นไม่ได้ไปเป็นเมียของชาย หนึ่งอะไรคนหนึ่ง ซึ่งอาจจะแสดงความไม่พอใจของเขาด้วยบนเบรานีกก็ได้? หรือมีคนอื่นอาจจะไปพบ เพื่อน ของเรา ซึ่งเรามีได้พบมา ๓-๔ อาทิตย์ เราไปถามข่าวถึงแม่ติภรรยาของเขา และเขาตอบเน้นคำว่า แม่ตายหยุด สบายดีงั้น เราจะได้รู้ได้อย่างไรว่า ในเวลาอันสั้นแทนสหายของเราได้บันดาล ความเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในครอบครัวของเขาได้ดังปานั้น ?

ยังมีอยู่อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้ชายยุ่งยากขึ้นอีก กล่าวคือ การที่ พวกหนุ่ม ๆ บาง คนชอบ พดถึง บรรดาหญิง ที่เขาได้เคยเกี้ยวมา แม้แต่ชั่ว ครึ่งหนึ่งคราวเดียว ว่าเมย์คิง น ข้าพเจ้า ช่างรู้สึกกระตักเสียจริง ๆ ใน การที่ ต้องถามว่า เขากล่าวถึงเมย์ แทงหรือ เมย์นอย หรือเมย์ตบของเขา และเมื่อ เขา ตอบว่า เขาพดถึงหญิงนั้น ๆ ออกชื่อผู้ซึ่งเดงดออยู่ว่าเป็นหญิง แพศยา หรือบาง ที่ถึงกับ เป็น หญิง โคมเขี้ยวเช่นนั้น ก็ยังทำให้ซำร้าย

หนักขึ้น ! ถ้าเรามีได้ มีพรต่างงานของเราเลย ข้าพเจ้าก็จะไม่สั่นไหว
ในการที่ใช้ “ แต่งงานกันโดย ธรรมดาโลก ” ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการ
ยุ่งยาก และ ตามก อย่างยิ่ง ข้าพเจ้า เคยได้ยิน ข้อแก้ ตัวในการ ที่ไม่ แต่งงาน
ตามพิธีไทยโบราณนั้นว่าเพราะเปลืองเงินมาก แต่ความจริงนั้นไม่จำเป็น
ต้องเปลืองเลย เพราะกิจจำเป็นมีอยู่แต่เพียงเชิญญาติหรือมิตรผู้ใหญ่
สักคนสองคนซึ่งเป็นทนต์อแห่งเจ้าบ่าวและเจ้าสาวมารดน้ำพระพุทธมนต์ เมื่อ
รดแล้วก็เป็นอันเสร็จกิจ การวิวาห์มงคลยังงั้นเจียงง่ายไปกว่าที่กล่าวมานี้
คือกิจ ที่ฝ่าย หญิง และชาย จะพึง ทำนั้น มีอยู่ แต่เพียง ฝ่าย ทูต ของ รูด พระบาท
ทอดเกล้าทอดกระหม่อมถวายดอกไม้ธูปเทียน และเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว ทรงสดงนาพระมหาสังขพระวราขทานแล้วก็นับว่าเป็นเสร็จพิธี ได้กระทำ
การวิวาห์ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ดังนั้นจะว่าเปลืองที่ตรงไหน ?

อีกประการหนึ่ง ทั้งในกองทัพบกและในพระราชสำนัก ในเวदान
มีกฎข้อบังคับในเรื่องการจดทะเบียนสมรริยาแล้ว และข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า ถ้า
ข้าราชการชนแสดงความจริงใจ ที่จะให้มีการจดทะเบียนสมรริยาดำหรับใช้
ทั่วไปแล้ว รัฐบาลก็คงจะรับจัดการออกกฎหมายในเรื่องจดทะเบียนการ
แต่งงาน ซึ่งข้าพเจ้าได้ทราบว่รัฐบาลกำลังดำริอยู่แล้ว

เพราะเหตุใด คน บางคน จึง ช่าง รังเกียจใน การ แสดง ว่าตน มี สมรริยาให้
ปรากฏเสียจริง ๆ ? เมื่อยังหาคำอธิบายในเรื่องนี้ไม่ได้ ข้าพเจ้า
ก็ตั้งยุติคิดว่า เป็นเพราะเหตุที่คนนั้น ๆ มีความประสงค์จะไม่ให้การแต่งงาน

ของคุณเป็นการแน่นอนไว้ก่อน คือก็คือเป็นแค่การชั่วคราว ซึ่งจะเลิก
เมื่อไรก็ให้เลิกได้โดยไม่ต้องยากเย็น การทำดองนยอมนเป็นทีละดอกแก่ฝ่ายชาย
มากกว่าฝ่ายหญิงด้วยเหตุผลที่เห็นได้โดยง่าย เพราะชายนั้นถึงแม้จะแต่งงาน
มาแล้วก็ครั้งก็ไม่ใช่ไร จะหาหญิงสำหรับแต่งงานได้ใหม่เสมอ แต่ส่วน
หญิงถ้าแต่งงานแล้วยังครั้งหนึ่งแล้ว ก็ยากที่จะหาสามีใหม่ได้ ถ้าแถมมีลูกด้วย
แล้วก็จะลำบากมากขึ้น

การแต่งงานชั่วคราวนั้น บางทีอาจจะเป็นของทีละดอกสำหรับชายและ
หญิงได้ แต่ส่วนลูกจะอย่างไร? เหตุใดหนอคนเราช่างไม่คิดถึงความ
เสียหาย ซึ่ง ทารก อันหา ความผิดมิได้จะต้องแบกบาปรับความชั่วร้ายแห่งบิดา
มารดา? ขอให้นักถึงความอัปยศซึ่งเด็กจะต้องรับเพราะไม่สามารรถจะอธิบาย
ได้ว่า เหตุใดบิดามารดาซึ่งยังมีชีวิตอยู่ จึงมิได้อยู่เป็นสามีภรรยากัน!
การเซ่นสรวงมมอยทั่วไปทุกประเทศเป็นธรรมดา แต่ถาเป็นการปรกตซึ่ง
เกิดขึ้นเนื่อง ๆ ตามที่ดูเหมือนจะเป็นอยู่ในหมู่เราในเมืองกรุงเทพฯ เป็นอาทิเช่น
แล้ว ก็ไม่เป็นเครื่องที่จะทำให้จริยาแห่งชาติเราดีขึ้นเลย การที่จะส่งเสริม
การ “แต่งงานโดยธรรมดาโลก” นั้น ก็เท่ากับส่งเสริมการผสมอย่างผิดๆ
ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นของชั่วร้ายกว่าการมเมยหลายคน ซึ่งคนไทยสมัยใหม่
ยอมคัดค้านต่อหน้าธารกำนัล แต่ซึ่งยังทำกันอยู่ในที่ลับ! ที่จริงข้าพเจ้าจะ
ใคร่ยืนยันว่า เพื่อความสะอาดแห่งการมเมยหลายคนเอง คนจำพวกที่
ชอบ “แต่งงานโดยธรรมดาโลก” จึงคงได้รับความอูหุนของคนไทยสมัย
ใหม่ขึ้นสูง ๆ อยุ่

ข้าพเจ้า ปรารถนา ที่จะ พุด กับ ท่าน ผู้ มี ด้ ติ บัญญา ความ คิด และ ชั่ง ความ
เห็น นานา หนก ท่าน เห็น ว่า เป็น ของ ควรร เหต หรือ ที่ เมือง ไทย ่อน เป็น ประเทศ
ท รัง เรือง แดว ใน หน้ ประเทศ ทง หตาย จะ ย้ง คง มี หด กั แห่ ง สก ุด วง ค้ง ่อน แ่ง ่อน อยู่
เช่น ? ถ้า เรา จะ ทำ ให้ กิจ การ ภาย ใน ครอบ ครัว ของ เรา แ่น หนา กว่า การ

แต่ง งาน ช่ว คราว ไม่ ได้ แดว หนาม สก ุด ใหม่ ของ เรา จะ มี ประโยชน์ อะไร ได้ ?
เมื่อ ไม่ มี ความ มั่น คง ติ ราม ใด สัม บั ต และ เกียรติ คุ ณ แห่ ง สก ุด วง ค้ง ่อน แ่ง ่อน ไม่
ปราศ จาก ่อน ติ ราย ได้ ติ ราม หน้ ลักษณะ แห่ ง การ แต่ง งาน กั น โดย ธรรม ติ อา โลก
หน้ ย่อม ติ กับ ทาง จรรยา ่อน ย่อม ปราศ ฏ แก่ คน ทง ปวง เพราะ เต เป็น เครื่อง
บารุง ความ ช่ว รย หตาย อย่าง มี การ ร่ว ม ประเพณ ปน เป และ การ ทำ ชุ เป็น ติ น
ท้ง เบ็ด ประตุ ให้ แก่ หึง แพศยา ได้ เข้า มา ใน ส้ม าค ม แห่ ง หึง ด้ และ ให้ โอกาส
แก่ หึง เกื่อน เถถ่าน มา ถอ ถอง ชาย หน้ ๆ ที่ จะ เป็น คน ติ ให้ ติ บหาย ชาย คน
ไป มาก แดว

ท่าน จะ ไม่ คิด ถึง บุตร หึง และ บุตร ชาย ของ ท่าน ซึ่ง จะ เป็น ผู้ รั บ รักษา
เกียรติ คุ ณ แห่ ง ชา ติ ไทย ต่อ ไป บ้าง หรือ ? ท่าน ทง หตาย จะ ไม่ ช่ว ย กั น ชั ด ชว าง
ไม่ ให้ เขา ฆา ชา ติ ของ เขา เดี ย เอง หรือ ? ท่าน จะ ไม่ ช่ว ย กั น ทำ ดาย ความ ประพ ติ
อัน ตาม ก ไม่ มี อาย ช้ง ม้อย ใน หน้ เรา โดย เบ็ด เผย หรือ ?

ขอ จง ส่ง ด้ าว ผู้ หึง และ เด็ก ด้ าว ของ เรา บ้าง ขอ จง ช่ว ย ให้ เขา ได้ รั บ
ความ ยุติ ธรรม และ เถ่ม อากาศ ขอ จง ช่ว ย ให้ เขา ได้ รั บ เกียรติ คุ ย ค้อย ่าง ที่ เขา ควร
จะ ได้ ใน ฐา นะ ที่ จะ เป็น มารดา แห่ ง ชา ติ ของ เรา ขอ จง ช่ว ย ให้ เขา ได้ รั บ ด้ ัก ความ

ภูมิใจในนามว่าภรรยา โดยใช้ศัพทอันนี้ในทางที่ควรเกิด! ถ้าท่านทั้งหลายได้
ช่วยกันทำให้สำเร็จแล้ว ก็จะเป็นข้อที่เราทั้งหลายควรจะรู้สึกภาคภูมิใจได้
อันหนึ่งโดยแท้

บท ๙

ความไม่รับผิดชอบของบิดามารดา

ผลร้ายซึ่งได้ เกิดโดยตรง จากการ แต่งงาน ชั่วคราว ตาม ที่กล่าว มาแล้ว
ในบทก่อนนั้น คือความไม่รับผิดชอบของบิดามารดา ซึ่งแท้จริงต้องนับว่า
เป็นผลกรรมตาแห่งประเพณีอันหยาบทรนแรง

เมื่อชายกับหญิงตกลงกันอย่างง่าย ๆ แต่งงานกันโดยธรรมดาโลก
ดังนี้ ก็ย่อมเห็นได้ว่าความโง่เขลาถึงการจะเป็นบิดามารดา ซึ่งมีได้คำนึงถึง
ความรับผิดชอบซึ่งจะต้องมีมาในฐานะที่เป็นบิดามารดาคนเดียว ความปรารถนา
ของเขาอยู่อย่างเดียวแต่จะกระทำการสมัครดังว่าดี ซึ่งเป็นความผิดของ
เขารวดโดยแท้ ปราศจากความมุ่งหมายและความคิดอันถึงซึ่งมีแก่นมนุษย์
ทั้งเรื่องส่วนการที่เด็กซึ่งเกิด จากการร่วมดังว่าดีเช่นว่านั้นได้รับความเลี้ยงดูรัก
ใคร่ของบิดามารดาที่เป็นธรรมดาของสัตว์ เพราะฉะนั้นจึงคงนับว่ามดกษณะ
ที่คล้ายสัตว์ชั้นต่ำกว่ามนุษย์อยู่มาก สัตว์ตัวผู้มักจะไม่เอาใจได้เลี้ยงดูลูกเหมือน
ตัวเมีย ซึ่งทนมรักษาลูกอยู่จนกว่าจะเติบโตพอที่จะเลี้ยงตัวเองได้ ก็ถึง
เวลาที่ถูกมันไปจากรังหรือทออยู่ ตัวตัวผู้นั้น ถ้าเป็นสัตว์จำพวกนกความเอา
เป็นธุระในลูกของมันบางทีจะไม่สิ้นไปก่อนตัวเมีย แต่ถ้าเป็นพวกสัตว์ที่กินนม

ความมันก็ไม่เอาเป็นอะไรเลย และโดยมากไม่รู้ว่าจะเกิดเมื่อไรด้วยซ้ำ
 ถ้าเป็นจำพวกสัตว์ที่มีเมามาก เวลาที่พ่อจะได้พบลูกครั้งแรกและครั้งที่สองนั้น
 ก็คงจะเป็นเมื่อเวลาที่มันได้ให้ลูกมันไปเสียจากนม เพราะมีอายุพอที่จะแย่ง
 เมียของพ่อได้แล้ว

ความเป็นไปคล้ายกับทุกตัวนั้น ย่อมเป็นอยู่แต่ครอบครัวที่แต่งงานกัน
 โดยธรรมดาโลก พ่อแม่อยู่กับกันด้วยความมุ่งหมายแต่ความสุขสบาย
 สำหรับตัว เมื่อเกิดบุตร ก็รักใคร่อยู่ชั่วคราว เพราะใคร่จะได้เห็นด
 ทารกที่น่ารักได้? แต่ในไม่ช้าพ่อก็รักเด็กน้อยเพราะได้เห็นเด็กทารกที่ร้อง
 ไม่หยุดหย่อน เมื่อในการที่ต้องตนในเวลาค่ำคน เมื่อเพราะเกิดขวางใน
 เมื่อเวลาที่หอยอกเอนหรือกอดจูบเมียเขา ถ้าหากจะมีทางหาแม่นม และ
 บังคับให้เมียมอบลูกให้แก่แม่นมได้แล้วนั้นแหละ จึงจะได้รับความสำราญ
 และได้เสียตมลูก แต่ถ้าด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งเขาหาแม่นมไม่ได้ก็ หรือ
 ชักชวนให้เมียเลี้ยงบุตรเองไม่สำเร็จก็ เขาก็ไปเที่ยวหาเมียใหม่ให้
 มาอยู่ในบ้านบ้างแต่โดย มากมัก จะพากันไป อยู่เดี่ยว หนึ่งคน หนึ่งคน จะเป็น บ้าน
 พ่อตาใหม่เดี่ยวแหละมาก แต่ถ้าหากเป็นคนทมิเงิน เขาก็หาเข้าบ้านหรือ
 เข้าห้องอยู่ตามกำลังของเขา การมีบ้านมาก แม้จะเปิดองทรัพย์ดินบ้านใด
 พวกชายหนุ่มสมัยใหม่ในกรุงเทพฯ ก็ยังชอบประพฤติกันอยู่ โดยอ้างเหตุว่า
 การททาเช่นเขาเดินตามแผนผัง และเมื่อยกข้อแก้ตัวจนหมดแล้ว ชาว
 กรุงเทพฯ สมัยใหม่ย่อมเห็นว่าเป็นข้อที่อาจจะทำให้ความชั่วร้ายกลายได้

ส่วนหญิงเก่า ถ้าหากเป็นมารดาที่ดี (ถ้าหากยังมีมารดาเช่นนี้อยู่นอก

มาก!) ก็ต้องทำอย่างดีที่สุดที่จะทำได้ ถึงแม้ว่าซึ่งโดยธรรมดาของมนุษย์
 ควรจะมาช่วยเขาบำรุงรักษา ไม่น่าพา เขาก็อดต่ำให้เพียงครูรักษาถูกไปโดยดำพัง
 เด็กคนใดที่มีมารดา ดังงาน ก็นับว่าเป็น เควระหัดอย่างที่สุด เพราะเด็กคน นั้นได้มี
 โอกาสเจริญวัยในความพิทักษ์รักษาและความอบรมของมารดาที่รักกับตร ซึ่ง
 จะทำให้เขาเป็นคนสุภาพสัจจริต และต่อไปเป็นผู้ที่ดี เป็นผู้ที่ไม่ดมหนาทท
 เขาจะต้องกระทำให้แกหญิง ผู้ใดยอม มอบ ชีวิตให้อยู่ในความคุ้มครองของเรา
 แต่ถ้ายิ่งผู้เป็นมารดานั้น ยอมให้ความรู้ดีอย่างดีตัวเป็นใหญ่ ก็ยอมจะละ
 ทงหนาทซึ่งมารดาควรกระทำให้แก่บุตร เพื่อหาอบายเหินยวซึ่งความรัก
 ของผู้ซึ่งมอยุ่ “เมียนอย” นนกลบมา เด็กที่เกิดแต่มารดาเช่นนี้ นับว่า
 เป็นกรรมเสียตั้งแต่เกิดแล้ว เพราะเมื่อจะหาความรักของบิดาและมารดาเป็น
 เครื่องอบรมรักษาไม่ได้แล้ว เด็กก็จะกลายเป็นเด็กป่า เวนใจแต่บิดามารดา
 ของเขาจะกลับได้ดังให้ เด็กไป อยู่เดียวกับพวก ญาติพี่น้อง ซึ่งจะได้ ช่วย ดแ
 หรือมีหนส่งไปโรงเรียนที่พอจะได้ฝึกหัดสั่งสอนแล้ว เด็กนั้นก็จะกลายเป็น
 คนที่เห็นใจเป็นใหญ่ ทำอะไรตามอำเภอใจ บกพร่องในทางธรรมจริยาและ
 ความประพฤติ แต่ถ้าเขาเด็กคบเพื่อนชั่วแล้ว ในไม่ช้าก็จะต้องถดถอยไป
 ดัดสันดานหรือเขาคบ หรือถ้าเป็นเควระหัดพอที่จะเขาตัวรอดจากที่เช่นนี้ได้
 เขาก็ไม่จำเป็นที่เซดชู่แก่คณะที่เขาอาศัยอยู่เลย แม้แต่บิดาและมารดาของ
 ตนเองก็ด

ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ความไม่รับผิดชอบของบิดามารดานั้นแหละเป็นเหตุ
 ให้ความบกพร่องในทางจริยามีอยู่ในกรุงเทพฯ และ หัวเมืองใหญ่ ๆ ในสมัยนี้

เพราะฉะนั้นถ้าบิดาและมารดาจะรู้สึกความรับผิดชอบในส่วนบุตรโดยจริงจังแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ในอนาคตแห่งชาติเราเป็นอันมาก

แต่ถ้าเรา ยัง ยอม ให้ มีการ แต่งงาน กัน โดย ธรรมดา โลก และ ทั้ง ความชั่วร้าย ซึ่ง เกิด จาก ความ ประพฤติ เช่น นม อยู่ ครอบ ใต้ เราจะ หวัง ให้ ความ รับผิดชอบ ของ บิดา มารดา ใน ส่วน บุตร อด ใจ ไม่ได้ ครอบ ใต้ เพราะ ฉะนั้น หนุ่ย จะ แก่ ไข ฝ่อ อย่าง เดียว แต่ จะ ต้อง ตัด ราค ใจ แห่ง ความ ชวน ใจ ใน ชาติ นี้ เรา จะ ต้อง ทำให้ หนุ่ย และ ชาย เข้า ใจ ใน ความ รับผิดชอบ ของ การ แต่งงาน เสีย ก่อน คือ เรา ต้อง ให้ เขา เข้า ใจ ว่า การ แต่งงาน เป็น สิ่ง สำคัญ ที่ สุด ใน ชีวิต ของ เขา อย่าง หนึ่ง และ ไม่ ควร แต่งงาน โดย ปราศ จาก ความ ไตร่ตรอง ถึง เหตุ ผล ที่ จะ มี มา ใน เบื้อง หน้า เลย ด้วย ประการ หนึ่ง เรา จึง จะ สามารถ ทำให้ คน หนึ่ง ได้ ใจ ความ รับผิดชอบ ของ บิดา และ มารดา ใจ หนึ่ง เพียง แต่ ทำให้ เกิด บุตร เท่านั้น หนึ่ง ได้ แท้จริง ความ รับผิดชอบ ย่อม อยู่ ครอบ ใต้ เท่านั้น คาย ! เรา จะ ต้อง เพาะ หนิ ดิบ ของ เด็ก หนึ่ง ใหม่ ให้ รู้ ถึง ความ สำคัญ ว่า ผู้ เป็น บิดา มารดา ย่อม มี หน้าที่ อบรม ปรอง บตร ของ คน ให้ เป็น ประโยชน์ แก่ คน และ เป็น พด ฝั่ง เมือง ที่ ช่อ ตรง ต่อ ชาติ บุตร ชาย ของ คน ต้อง เป็น ผู้ สามารถ อด ใจ พระ เดช พระ คุณ พระ มหา กษัตริย์ ทำ คน แก่ บ้าน เมือง ของ คน โดย อาการ อด ใจ อด นาม ว่า คน ไทย ส่วน บุตร หนึ่ง นั้น ถ้า ก็ ควร จะ เป็น อาภรณ์ ที่ เชิด ชู แก่ ชาติ โดย ทำ คน ให้ เป็น ภรรยา ดี และ มารดา ที่ รุจ หน้าที่ ของ คน ผู้ใด ไม่ นำ พา แก่ บุตร ควร จะ หนี ว่า บก พร่อง ใน หน้าที่ ของ พด ฝั่ง ดิ และการ อด ใจ บุตร เป็น คน ชว ก็ ควร จะ ทำ ให้ รู้ ถึง ใจ เป็น ของ ทน อด ใจ อด ใจ แก่ คน ทน อด ใจ !

ในเรื่องนี้ ขออย่าได้พากันติโทษโรงเรียนเลย ขอให้ระลึกว่าโรงเรียน
รัฐบาลแทบทั้งหมดยกเว้นแต่เวลาดวงจันทร์เท่านั้น และเด็กก็เฝ้าอยู่บ้านมาก
กว่าอยู่โรงเรียน เราไม่ควรจะยอมให้บิดามารดาบดเคี้ยวซึ่งหน้ากับผิดชอบโดย
พากันมาติโทษโรงเรียน ซึ่งมีแต่หน้าที่สอนวิชาเท่านั้น ส่วนความอบรม
ในความประพฤตินั้น ยังคงตกอยู่กับบิดาและมารดา

ข้าพเจ้าขอให้ท่านทั้งหลายคำนึงถึงปัญหาความไม่รับผิดชอบของบิดาและ
มารดาให้จงหนัก อันความซดโกงจะถอนรากถอนโคนให้หมดไปในทันใดนั้น
ย่อมไม่ได้โดยง่าย แต่เราก็จำเป็นต้องตงคนคนหนึ่ง

ท่านทั้งหลาย ท่านอาจจะช่วยได้ทุกคน!

ท่านผู้เป็นบิดามารดา อยู่แล้วก็ควรจะตั้งสัจนบถของท่านได้ ด้วยโอกาส
และความตั้งใจให้เห็นเป็นตัวอย่าง เพื่อให้เขาเข้าใจและรู้สึกในความรับ
ผิดชอบของบิดามารดา อย่าให้เขาแต่งงานก่อนถึงอายุอันสมควรจะรู้หน้าที่
และอย่าให้เขาแต่งงานอย่างที่เราเรียกว่า โดยธรรมดาโลก หรือยอมให้เขามี
เมียดิบเถยเป็นอนาชาด

ขอท่านทั้งหลายจงแสดงความรักและห่วงใยในความประพฤติ เถรธรรมซึ่งมี
มากขึ้นทุกวันนี้ในหมู่หนุ่ม ๆ สมัยใหม่ในกรุงเทพ ฯ ขออย่าได้ส่งเสริมความ
ประพฤติอันเหลวไหลในทางจรรยา ให้พวกหนุ่ม ๆ ของเราเข้าใจเสียบ้าง
เถิดว่า การมีบ้านดัดและเมียดิบยอมเป็นของชั่ว และควรเราทั้งหลายจะ
อุดหนุนการแต่งงานซึ่งกระทำกันโดยเปิดเผยอย่างสุจริต จะเป็นโดยประเพณี
โบราณหรือจดทะเบียนต่อหน้าเจ้าพนักงานก็ได้ ขอให้การแต่งงานเป็นไปเพื่อ
เกียรติยศ มิใช่เรื่องที่จะต้องปกปิดรักษาเป็นความลับเถย

บท ๑๐

การค้าหญิงสาว

ผดอันหนึ่งแห่งประเพณีอันชวรายซึ่งให้เชื่อว่าการแต่งงานกันโดยธรรมดา
โลก กับความไม่รับผิดชอบแห่งบิดามารดา รวมต้อง ประการนี้ บันดาลให้มีการ
ค้าขายชวรายอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นที่น่าขยะแขยงยิ่ง คือการค้าหญิงสาว ซึ่งข้าพเจ้า
ได้ทราบว่ามีกฎหมายที่ไม่สามารถบังคับได้

เราคนไทย ย่อมรู้สึกภาคภูมิใจในใจอยู่เสมอในการที่พระบาทสมเด็จพระ
พุทธเจ้าหลวง ได้ทรงประกาศพระราชบัญญัติเลิกทาส ซึ่งถึงแม้ว่าทาสที่
เลิกนั้น ยังใกล้เคียงกับทาสที่เคยอยู่ในอเมริกา เพราะเหตุว่าทาสของเรานั้น
เป็นแต่เพียงถูกหนทอยรับใช้เจ้าเงินจำเพาะเวลาที่ยงมหนและกำหนดวันใด
ถูกหนก็เปลี่ยนกระแค้นไปจากบ้านเจ้าของเงินได้ทันทีนั้นก็ดี แต่ความเป็น
ทาสแม้อย่างเบาเช่นนี้ ก็ชอบแล้วที่จะถือว่าไม่สมควรจะให้มียู่ในหมู่คนไทย
การเลิกนั้น จึงได้พากันของราชการไม่แต่ในเมืองไทยทั้งตลอดไปทุกหนแห่ง
ว่าเป็นสิ่งประเสริฐซึ่งพระองค์ได้ทรงกระทำในรัชสมัยอันประเสริฐของพระองค์
แต่มีชาวเราหลายคนได้คิดถึงชวรายซึ่งมียู่งกว่าการมีทาส และ
ซึ่งถ้ามีเพียงกึ่งจะร้องตะโกนด้วยเสียงอันดัง แต่ความชวนหาได้มีเสียงร้อง
ขึ้นได้ไม่ เพราะมีเหตุผลประกอบกันหลายอย่างซึ่งทำให้คนเคราะห์ร้ายร้อง
ไม่ออก

บางทีจะมีผู้ไม่เห็นวาทะเจ้าเป็นบา ในการที่ตากเอาตั้งได้มมอนหมา
ดูแสงสว่าง แต่เป็นธรรมดาของความชั่ว เราจำเป็นต้องพิจารณาด้วยละเอียด

เสียก่อนจึงจะดังได้ ข้าพเจ้าจึงได้ผู้ผ่านเกล้าให้เป็นท้าววังหแห่งคนบาง
จำพวกเพราะเหตุต่าง ๆ ซึ่งข้าพเจ้าไม่อยากจะพรรณนา แต่เรื่องนั้นได้ฝังใจ
ข้าพเจ้ายาวนานแล้ว ซึ่งสหายของข้าพเจ้าหลายคนก็ยอมทราบบ่อยดี และบางที
ก็มาทักท้วงเราเยาะข้าพเจ้า แต่ตัวข้าพเจ้าเองไม่เห็นเช่นเลย ข้าพเจ้าจะกล่าว
ต่อไปอย่างสั้นที่สุดที่จะกล่าวได้

สมมุติว่าท่านต้องการจะมีเมียใหม่ ท่านจะเริ่มจัดการอย่างไร? ถ้า
ท่านแก้ตัวมาแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่อะไรจะมาสอนท่านอีก แต่ข้าพเจ้าก็ยังจะ
ขอให้ท่านอ่านอยู่ดี เพราะบางทีจะมีข้อควรเก็บไปตรึกตรองได้เริ่มต้นที่ท่าน
จะต้องจัดการในเรื่องนี้ก่อน คือตัวท่านเองจะต้องตกลงใจเสียก่อนว่าท่านจะต้อง
การให้หญิงที่จะหามาเป็นเมียหลวง หรือเมียน้อย หรือเมียด้อย? ถ้าท่าน
จะต้องการให้เป็นเมียหลวง ท่านก็ต้องเดินตามทางซึ่งเป็นประเพณี
อยู่โดยทั่วแล้ว ไม่จำเป็นจะต้องกล่าวโดยพิสดารอีก การแต่งงานนั้น ในเวลา
นี้คนหนุ่ม ๆ สมัยใหม่เช่นดัง ๆ ของเรา ลงความเห็นว่าไม่เป็นของदनุเคย
และซึ่งถ้าจะทำให้ได้ก็เป็นการเปลืองเงินมากด้วย แต่อาศัยเหตุที่ไม่มีย
หลวงคนใดเขาจะยอมมาเป็นภรรยาด้วยวิธีอย่างอื่น การแต่งงานจึงได้คงกระทำ
กันอยู่

ขออนุญาตอธิบายเหตุที่คนหนุ่ม ๆ ของเราพอใจในการมีเมีย ด้อยมาก
กว่าเมียหลวง เพราะว่าในการมีเมียนั้นไม่ต้องอะอะวุ่นวายอย่างไร การ
มีเมียน้อยก็เหมือนกัน เป็นแต่การเพิ่มจำนวนชนในครอบครัว จึงกระทำกัน
แต่โดยง่าย ๆ และบางทีก็โดยด้อย ๆ ด้วย

ข้าพเจ้าเชื่อว่าไม่ผิดที่จะกล่าวว่าการมีเมียน้อยเป็นประเพณีโบราณ
ซึ่งคนไทยหนุ่ม ๆ สมัยใหม่ไม่ชอบเลย เพราะว่าเป็นประเพณีมีเมียหลายคน
ซึ่งหนุ่ม ๆ ผู้ได้รับความศึกษามาแล้วอย่างฝรั่งร้องไห้เด็ก พวกหนุ่มเหล่านั้น
ได้ริแบบใหม่ คือ มีเมียดับ ซึ่งเขาเห็นว่าสมควรแก่คน “คิวิไลซ์” สมัยใหม่
ซึ่งมีเมียออกนอกหน้าต่างคนเดียวอย่างฝรั่ง

การมีเมียน้อยนั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าเปิดทองน้อยกว่าเมียดับ เพราะว่าการ
ที่จะหามาหนักไม่สู้จะเปิดทองมากนัก ด้วยเหตุว่าหญิงนั้นโดยมากอยู่ในบ้าน
คนเดียว ครั้นเมื่อได้เป็นเมีย หญิงก็คงอยู่กับในบ้านเดียวกับเมียหลวงนั่นเอง
สำหรับเมียหลวงใช้สอยในกิจการทั่วไป ส่วนเมียน้อยก็ไม่ต้องรับความลำบาก
ร้อนใจมากนัก และถ้ามีลูกด้วยแล้ว ก็กลับได้รับความอุปถัมภ์บำรุงมากกว่า
เสียอีก และถ้าเมียหลวงไม่มดลูก เมียน้อยก็นับว่าได้ถึงซึ่งความสุขเป็นอย่างยิ่ง

ส่วนเมียน้อยนั้น เป็นเหตุให้ชายต้องใช้จ่ายเปิดทองมาก! ในชั้นต้นก็ต้อง
ไปเที่ยวหาหญิงแก่อะไรคน ๑ ให้เป็น “เอเยนต์” ไปพูดจาต่อลงหญิงที่ตน
ต้องการ ตามวิธีที่สื่อเหล่านี้ยอมเข้าใจใช้เป็นอย่างดี และถ้าหญิงนั้นมีค่า
เต็มใจด้วย แม้สื่อจะจัดการตกลงทีเดียว และถ้าถึงเผลอถึงตัวได้เสียคนเดียว
อย่างนั้นก็จะเป็นอยู่เอง ๆ ก็จึ่งพึงทำต่อไปก็เห็นว่าไม่เป็นของยากเย็น มีอยู่
แต่เพียงเข้าไปหาบิดามารดาของหญิงขอให้เงินเสียสัก ๔๐๐ บาท หรือถ้าบิดา
มารดาเป็นคนอนาถาจะให้น้อยกว่านั้นก็ได้ และขอที่จะยกขานพูดว่าถูกต้องได้
เสียตัวเป็นเมียแล้วเช่นนั้น ก็ทำให้ราคาของหญิงนั้นน้อยลงได้มาก เพราะบิดา
มารดาของหญิงนั้นจำใจต้องรับเงินตาม แต่จะได้ดีกว่าที่ จะเสียตัวไปโดยไม่

ได้อะไรเลย! แต่ถ้าหญิงนั้นฉลาดไม่ยอมเสียตัว ก็จำเป็นจะต้องตรงไปหา บิดามารดาของเขาค่อยรอกันอย่างดีที่สุดที่จะทำได้ บิดามารดาที่เป็นหม้าย มักจะตกตง่ายที่สุด เพราะว่าเขาอยากให้ลูกสาวไปเสียจากบ้านอยู่แล้ว หญิงที่เป็นหม้ายบางคนถึงกับใช้ให้แม่ ล้อไปเที่ยวพูด กับชายหนุ่ม ๆ ที่น่าจะยก ลูกสาวให้เพื่อชักนำมาให้เกยข้องกับลูกสาวด้วยซ้ำ อย่างไรก็ดี ปัญหาอยู่ที่ตรงจำนวนเงินเท่านั้น ถ้าให้มากพอแล้ว โดยมากก็เต็มใจจะให้ลูกสาว และบางรายถ้าลูกสาวไม่ยอมที่จะมีผัว ก็ถึงกับเขียนจดหมายด้วยซ้ำ

เมื่อจะตกลงได้หญิงมาสามประการแล้ว ก็ที่จะพึงทำต่อไป ก็คือเที่ยว หาเช่าบ้านหรือห้องสำหรับอยู่ และถ้าต้องตกลงกับบิดามารดาของหญิง เมื่อใด ก็พาไปอยู่ที่ซึ่งเคยมีโฉนดเป็นเสร็จพรตงานที่หญิงอนาถาสถาบันจะ พึงได้รับในชุดของเขา

เมื่อยดบเซนน ในระหว่างที่ตามยंत्रอยู่ก็มีความสุขพอสมควร เงิน ทองเพชรพลอยเครื่องแต่งตัวก็พอหา วิทยนครหรือรอกมากมัยเที่ยวเดิน สด แลแต่กำลังของผัว แต่ครั้นความรกรักของผัวแปรปรวนไปอยู่กับหญิงอื่น การอย่างหนึ่งอย่างใดใน ๓ อย่างนี้ ก็จะเกิดมีแก่หญิงผู้เป็นเมียดบ คือถ้า ชายเป็นคณมมม เขาก็ให้หญิงอยู่อาศัยในห้องที่เขาอยู่ต่อไปโดยลำพังและให้ เงินกินบ้าง แต่ถ้าหญิงนั้นพอใจจะกลับไปอยู่กับพ่อแม่อีกไปได้และก็ได้เงินกิน บ้างพอสมควร หรือถ้าชายไม่สัจจะมมมเขาก็จัดตั้งหญิงนั้นกลับไปอยู่กับพ่อแม่ และถ้ามีเงินพอและทำได้ เขาก็ส่งเงินไปให้บ้างเป็นครั้งคราว แต่ถ้าชายเป็น คนที่ใจทมิฬพินชาติ เขาก็หาข้อแก้ตัวสำหรับเลิกกับหญิงแล้วไล่ให้ไปเสียจาก ที่อยู่

หญิงที่เคราะห์ร้ายเช่นนี้ ไม่มีหนทางที่จะแก้ไขป้องกันความร้าย
 การจนเช่นนี้ได้ เพราะว่าชายมิได้ทำสิ่งใดที่เป็นการนอกเหนือกฎหมาย จะ
 พ้องในฐานะต้องร่วมประเวณีไม่ได้ เพราะการที่พ่อแม่ตกลงยินยอมทำ
 ให้หญิงเป็นเมียของชายโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว และส่วนตัวเองก็ได้ยู่
 กินกับชายมาแต่ด้วยความพร้อมใจ ส่วนการที่เด็กหย่านี้ก็ไม่ผิดกฎหมาย
 ตกตงว่าหญิงนั้นมกกรรม เพราะว่า “กฎหมายผู้ชายทำ” นั้นไม่ได้เปิดโอกาส
 อย่างไรให้หญิงร้องทุกข์ได้ ถึงอย่างไรก็ดี หญิงนั้นก็ไม่สามารถที่จะร้องได้
 ด้วยยังมีความอายเกินกว่าจะไปไขความที่ทำได้ในที่สุดให้แจ้งชนใน ศาสนัน
 เป็นข้าราชการณถานที่คนทั้งหายไปมาได้

หญิงที่ถูกกระทำร้ายเพราะชายชวเช่นนี้ บางทีก็ต้องหนีไปสู่อำชวอื่น
 เล็ดมคัก ซึ่งทำลายทั้งร่างกายและจิตใจของเขา หญิงประเภทนี้เมื่อออก
 จากชายคนหนึ่งแล้ว ก็ตกไปถึงมือชายคนอื่นซึ่งชวร้ายใจทมิฬไม่ผิดกันตกต่
 ลงไปทุกที จนที่สุดก็กลายเป็นหญิงโคมเชียว! ถึงขนาดที่คนทั้งนั้นคบ
 หญิงที่บริษัทรถกล้าวชาวบ้านนอกที่พอมอนจะกิน แต่ก่อนข้างเขดาเบาบุญญา
 ถูกต้องเข้ามาในกรุงเทพ ฯ โดยความหวังตั้งใจว่าจะได้มาเป็นภรรยา
 ชนนางอะไรคน ๑ แต่รู้สึกได้เมื่อภายหลังเสียแล้ว ว่าตนถูกต้องเข้ามาให้
 ได้รับความลำบากยากเข็ญยิ่งกว่าทาส

การคำหญิงสาวอย่างชวร้ายแสนสาหัส ได้กระทำกันอยู่ต่อหน้าเรา
 ทุกวัน แต่ดูเหมือนไม่มีใครจะได้ยินก่นว่าเป็นของน่าอับอายอันชวร้ายปานใด
 ที่การคำชายเช่นนี้ได้อยู่ได้ ก็ เพราะว่าเราบางคนก็เห็นว่าไม่ใช่การอะไร

ของเรานี้ประการ ๑ และอีกประการ ๑ ซึ่งซำร้ายก็เพราะได้รับความ
อุปถัมภ์แห่งคนหลายคนที่อยู่ในตำแหน่งสูง ๆ การค้าขายเช่นนี้จึงกำไรอยู่!

แต่คนทวดต้อนนคอปวทหญิงทหาทินโดยเป็นแม่ดื้อ ซำพเจ้าได้ทราบ
เรื่องความอยุคน ๑ ซึ่งหาทินอยู่ทางนี้โดยปรกติ และมักพอใจที่จะอดรูปของ
บรรดาผู้อุปถัมภ์เขา และในหมรับที่เขาอดนั้น หมรับที่เรารักหน้าค้อยหลาย
คน! หญิงเหล่านี้ได้แอบแฝงเข้าไปในบ้านผู้ใดโดยอบายต่าง ๆ ซำพเจ้าเอง
ได้เคยประกาศว่า ถ้าพบหญิงโหดเช่นนี้ในบ้านของซำพเจ้าเมื่อใด ซำพเจ้า
จะถือกฎหมายไว้ในมือเขียนเสียให้ดำใจ และจะยอมทนคำเสียหยาให้ภายหลัง
ก่อนมาซำพเจ้าไม่เคยได้รับความรำคาญจากหญิงพวกนี้เลย ถ้าบรรดาเจ้า
ของบ้านประกาศอย่างซำพเจ้าบ้างแล้วคงจะเห็นผลได้บ้าง แต่บางทีจะ
ไม่ได้มากมายนัก เพราะหญิงแก่เหล่านี้คงจะหนีไปหาพวกท้อยห้องแถว ซึ่ง
เป็นสำนักของพวกทเบนเหยอของมันโดยปรกติอยู่แล้ว

ยังมีทางอีกทาง ๑ แต่เป็นทางที่ยาก ก็คือตั้งต้อนให้บรรดาบิดา
มารดา รู้จักความอภัยเสียหยาในการซื้อขายลูกสาว แต่เมื่อความโหดแห่ง
มนุษย์ยังมีหนาแน่นเช่นนี้ทราบได้ และเมื่อยังนิยมการมเมยดับซึ่งบรรดา
หนุ่ม ๆ มีความประสงค์ที่จะช้อยเช่นนี้ การที่จะคิดแก้ไขในเรื่องนี้ยังไม่เป็น
ที่หวังได้โดยทราบนั้น

ถ้าความชดทเบนน้อยอย่างนี้ จะไม่มาทางแก้ไขให้ชดชบบางหรือ? จะให้
เลี้ยงของซำพเจ้าเป็นเลี้ยงเดียวดทราฟน้อยในบาเปดยดณะนหรือ?

บท ๑๑

ความหุยมหุยม

โคตมก่อนรายที่สี่คือก่อน ๑ ก็คือความหุยมหุยมซึ่งเป็นผลโดยตรงแห่งการถือตนเป็นสำคัญ อันเกิดจากความตั้งมั่นและความศรัทธาในเวทาสังกรรมคนเราทุกคนมีกิจอันพึงกระทำทั้งด้วยกาย และด้วยใจ มากเกินไปที่จะนึกถึงตนและแท้จริงถึงแม้ว่าอยากจะนึก ก็นึกไม่ได้เพราะฉะนั้นทุกประเทศที่ตั้งมั่นมานาน พดเมืองแห่งประเทศนั้นจึงกลายเป็นคนถือตนว่าสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่น เห็นแต่ประโยชน์ของคนมีความคิดแคบทั้งนี้ด้วยหุยมหุยมมากจนทุกวันนี้

ในประเทศเราเองก็ดึกกัน ก่อนที่เราได้รับความ “ศรัทธา” ถึงเพียงนั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าความสำราญใจในเวทาสังกรรมของเรา คงจะได้แก่เรา มากกว่าเวทาสังกรรมอื่น เพราะว่าจะมีโดยกตัญญูให้ส่งต่อยกย่องปาดน นิสัยใจคออันหุยมหุยมอย่างมั่นคงจนได้แก่เรา ต่อเมื่อมีความ “ศรัทธา” จากยุโรปมาถึงเราแล้ว บอกให้เราเรารู้จักคุณค่าแห่งความ “ศรัทธา” ในทางที่ให้ความสุขสำราญส่วนตัว เมื่อนั้นเราจึงได้รู้สึกขึ้นมาว่าเราได้ละเลยประโยชน์ส่วนตัวของเราไปนานใด แต่นั่นมาเราก็ได้เคยหาประกอบกิจการทั้งปวงให้เจริญทันสมัย เพราะฉะนั้นในเวลาไม่นานนัก เราทุก ๆ คนจึงได้ยกตนขึ้นไปลอยอยู่บนแท่นซึ่งเราได้ทำขึ้นใจเองสำหรับตัวเราหนึ่ง เราได้ถึงความ “ศรัทธา” และด้วยเหตุนี้เราจึงได้กลายเป็นคนทันสมัยหุยมหุยม

บุคคลทันสมัยหุยมหุยมนั้น ความจริงเป็นคนทนายน แต่บางทีก็

เป็นอันตรายได้ เพราะว่าเขามักจะเต็มไปด้วยความมั่งร่ำรวย กิจกรรมใด ๆ ที่
 มีชน ถ้าเขามีได้มีส่วนหรือเป็นองค์สำคัญอยู่ในกิจกรรมนั้น ๆ แล้วเขาเป็นไม่
 เห็นด้วยทั้งนั้น และเพื่อกันงานนี้ให้กิจกรรมนั้นดำเนินไป เขาจะยับยั้งที่จะใช้
 อูบายแม้จะเลวทรามปานใดนั้นก็หาไม่ และกิจกรรมดังนั้นก็จะเป็นของสำคัญ
 สำหรับชาติปานใด ก็ไม่ประหลาดอะไร ถ้าเขาไม่มีส่วนอยู่ด้วยและจะไม่
 ได้รับความสวัสดีเจริญเฉพาะตัวเขาแล้ว คนหมกหมักที่งานเป็นคงไม่เห็นด้วย
 ทั้งนั้น! ทั้งนี้เชื่อว่าเขาจะทำการโดยเปิดเผยก็หาไม่ได้ เพราะการที่ทำงานนั้น
 ถ้าไปเสียทองที่ในการตอบโต้กัน ก็เป็นเสียรัศมีส่วนตัว คนชนคนจึงพอใจ
 ทำการแต่ในที่มืด หรือจะใช้คำเปรียบให้ลึกลับมัย ก็จะใช้ได้ว่าคนชนคนพอ
 ใจชดอโมงคังดินระเบิดมากกว่าการประจัญบานด้วยดาบปลายปืนหรือยิงต่อสู้
 ด้วยปืนใหญ่

กิจกรรมอย่างใด ๆ มีบ้างหรือไม่ซึ่งเริ่มขึ้นในสมัยนี้ ทิมได้มโน “ชด
 อโมงคังตาย” เช่นนั้น? การตั้งคณะเดือป่า ตามที่เรารู้หลายปีก่อนอยู่
 ด้วยกันแล้ว ก็อาจจะยกขึ้นได้เป็นตัวอย่าง แต่เรื่องชดอโมงคังเพราะเขาพา
 หวังใจว่าเป็นเรื่องเก่าแล้ว และจะไม่มีการพบนวนมาอีก ส่วนความดำริของ
 กรรมกรราชนาถสมาคมนี้ ประเด็นสมัยที่เหมาะสมกว่าการตั้งเดือป่า ด้วยเหตุ
 ว่าได้เริ่มจัดขึ้นในเขตราชภัฏมณฑลคณินทางหลายพวกนรุตถกฤษฎา มอญเพียง
 ใด แต่ถึงกระนั้นราชนาถสมาคมจะได้รอดพ้นจากคนชดอโมงคังดินระเบิด
 หมดอยู่ทั่วไปนั้นก็หาไม่ได้ อุทาหรณ์ต่าง ๆ ยังมีที่จะยกมากล่าวได้เป็นอันมาก
 แต่จะยกขึ้นมาทำไมอันนั้นก็ไม่น่าจะยกมาทำไมหรือ?

๒๕๒๒ ปี มาแล้ว ได้พร้อมใจกันผละตัวออกจากความกดขี่ของเจ้าแผ่นดิน
จีน มาตั้งคณะเป็นใหญ่ให้นามว่าชาติไทยชนน มีลักษณะอันนิยมนิยมอยู่
ในการนั้นบ้างหรือไม่? ในการที่พระวังเมืองตะไคว้ได้ตกลงพระทัยจะไม่ตั้ง
ส่วยนาไปยังเจ้ากรุงขอมผู้เป็นใหญ่กต? เมื่อสมเด็จพระเจ้ารามาราชปด ๓
พระเจ้าอู่ทอง ได้ย้ายมาตั้งราชธานีในกรุงศรีอยุธยา คือตั้งราชอาณาจักร
ไทยชนได้ ในสมัยที่ขอมผู้เป็นศัตรูยังมีอำนาจอยู่นกต หรือในการที่สมเด็จพระ
พระนเรศวรมหาราชทรงเป็นมหาอุบราช แห่งชาติ เราได้ทรงก่เมือง เป็นอิสระ
ไม่ยอมอ่อนต่อพระเจ้ากรุงหงสาวดี และทรงกระทำยุทธหัตถีกับสมเด็จพระมหา
อุปราชาแห่งหงสาวดีกต หรือในการที่สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้
ทรงสถาปนาราชธานี ณ กรุงเทพมหานคร เหตุการณ์เหล่านี้ได้มีลักษณะ
อันนิยมนิยมบ้างหรือไม่? ข้าพเจ้าก็ไม่จำเป็นที่จะกล่าวคำตอบปัญหาอัน
เป็นคาปฏิเสธทั้งนี้!

แต่ถ้าท่านจะพลิกอ่านพงศาวดารของเราดู ท่านจะเห็นได้ว่าก่อนหน้าที่
จะเกิดความพินาศฉิบหายแก่เราคราวใด ต้องมีสมัยเวลาที่คนเราเกิดความ
นิยมนิยมซึ่งกันและกัน อันเป็นผลแห่งความปรารถนาหาประโยชน์
และความเป็นใหญ่ส่วนตัวทั้งนี้

การเช่นนี้ จะเป็นอยู่เฉพาะชาติเรากันได้ ย่อมเหมือนกันทั่วไป
ไม่ว่าในยุโรปหรือเอเชีย ชาติใดที่ได้มีความตั้งบังคับมานานชาติหนึ่งย่อม
หาความดำรงและประโยชน์ส่วนตัวทุกคน ความรักตัวมักชนความนิยม

หยาบจึงเกิดมตามมา และถึงแม้ว่าคนเหล่านั้นจะมีศักยภาพต่าง ๆ เขาจะสามารถ
คิดกิจการให้ใหญ่โตเหมือนปากก็ห้ามได้ เมื่อกิจการทางปวงภมดริตแคมเข้า
มาเพื่อประโยชน์อย่างเดียวก คือประโยชน์ส่วนตัวเช่นนี้แล้ว ก็ถึงเวลาที่ชาติ
ที่แข็งแรง และ เป็น อินหนึ่ง อินเดียด้วยกัน จะ ก้าวเข้ามาต่างชาติ ที่มี แต่คน บัดชบ
สำคัญว่าความเห็นของคนเป็นใหญ่ ไม่สามารถจะคิดอะไรให้ไกลไปกว่า
ตนเองได้

ข้าพเจ้าหวังใจว่า ท่านทั้งหลายไม่มีความปรารถนาที่จะให้ชาติของ
ท่านเลื่อนลอยไปในทางนั้นไม่ใช่หรือ? เรายังมีอยู่พอที่เราทั้งหลายจะยัง
ตัวของเราไว้ เพราะว่าเรายังหาได้ลอยไปไกลจนเกินนี้ไม่ได้แต่เราจะต้อง
ช่วยกันจับพาย ๆ เรือของเราที่ลอยอยู่นั้น ทวนหาชนไปอย่างดีที่สุดที่จะทำได้
และเราจะต้องรีบร้อนด้วย

ข้าพเจ้าขอจึงขอให้ท่านตั้งต้นในวันนี้ เพราะว่าถ้ารอไปจนถึงวันหน้า
เรือของเราอาจจะเข้าไปใกล้แก่งผาเกินกว่าที่เราจะแก้ไขได้ด้วยพาย

ท่านจะตั้งต้นอย่างไร?

ไม่ลำบากเลย คือบรรดากิจการใดซึ่งมีผู้ดำรงเริ่มชน จะเป็นรัฐบาล
ก็ดี หรือบุคคล หรือสมาคมใด ๆ ที่มีคามคิดมุ่งต่อประโยชน์แห่งชาติ
อย่างเช่นคณะเดื่อป่าและราชนาวิธสมาคมเช่นนี้ไว้ ขอให้ท่านพิจารณาตึก
การนั้น ๆ ด้วยความคิดอันกว้างขวางและรอบคอบ ขออย่าให้ท่านคิดถึงก
การนั้น ๆ ว่าจะเป็นประโยชน์อย่างไรสำหรับตัวท่านเลย ขอให้คำนึงถึงแต่
ประโยชน์สำหรับชาติ แล้วแต่พยายามที่จะเชื่อว่า ถ้ากิจการนั้น ๆ เป็น

ประโยชน์สำหรับชาติแล้ว ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์สำหรับตัวท่านเหมือนกัน เพราะว่าท่านเป็นอะไร ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของชาติหรือ? ถ้าชาตินั้นดื่มจมนท่าน ก็ต้องดื่มจมนด้วย เว้นไว้แต่ท่านจะเป็นคนชราดื้อเอาตัวรอดจากชาติของท่าน ดังกระดากที่ขาดหนีจากเรือของคนอื่นแต่ข้าพเจ้าหวังใจว่า ท่านคงจะไม่ เป็นไปได้เช่นนั้นเป็นแน่แท้

ถ้าท่านฝึกฝนตนเอง ให้คิดไปแต่ในทางที่ข้าพเจ้าจงวอนให้ท่านก็ คงรู้สึกว่าการหมกหมิ่นหมดไปจากนิสัยของท่าน ดังบังตาที่หลุดจากตาท่าน ฉะนั้น และท่านจะเห็นการภายนอกอย่างงามอย่างที่ท่านมิได้เคยเห็นมา แด่ก่อน! เมื่อมีของท่งปรารภมาต่อหน้าท่านอยู่เช่นนั้นแล้ว ท่านไม่รู้สึกหรือว่า ควรจะพยายามปลดปล่อยความหมกหมิ่นที่อยู่ในใจ? ถ้าท่านยังมิได้ พยายาม ข้าพเจ้าขอจึงวอนท่านทั้งหลายให้ลองพยายามดูสักทีเถิด

บท ๑๒

หลักฐานไม่มั่นคง

ข้าพเจ้าได้ตั้งใจเรื่องนี้อย่างยิ่ง ด้วยเหตุที่ข้าพเจ้ารู้สึกอยู่ว่า เป็นเรื่องลำบากที่สุดที่จะกล่าวมิให้ชาวหมู่เกาะคนทั่วไปได้ แต่ข้าพเจ้าจะพยายาม อย่างดีที่สุดที่สติปัญญาอันน้อยของข้าพเจ้าจะทำได้ ถ้าแต่ละข้าพเจ้าได้กล่าวข้อ ความใด ๆ ให้ระคายเคือง แก่ท่าน แม้แต่เล็กน้อย ข้าพเจ้า ขอให้ท่านให้อภัยแก่ ข้าพเจ้าผู้มีความตั้งใจอันดีเถิด

ข้าพเจ้าย่อมทราบดีอยู่ว่า ท่านทั้งหลายทุกคนที่มีความปรารถนา

ต่อชาติไทย ย่อมได้พยายามกระทำการเพื่อเป็นประโยชน์มากที่สุด แต่พระมหากษัตริย์และบ้านเมือง แต่ว่าผลที่เกิดขึ้นไม่ได้จะดังคาดหมายทุกรายไป

ตามกระแสพระบรมราโชวาทใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา ท่านจะเห็นได้ว่าพระองค์พระราชประสงค์จะให้บรรดาข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวง ประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างอันดีงามทั้งในทางราชการและในกิจการส่วนตัว หรือออกนัยหนึ่งพระองค์พระราชประสงค์จะให้ข้าทูลละอองธุลีพระบาทนั้นมหัศจรรย์มั่นคงจริง ๆ ไม่ใช่ว่างแต่ตามผิว ดัชนีใดซึ่งมีพระราชประสงค์จะทอดพระเนตรเห็นในบรรดาข้าราชการ ดัชนีนั้นถ้าอยู่ในหมู่ประชาชนของพระองค์ทั่วไป ก็จะเป็นที่พอพระราชหฤทัยยิ่งนัก

อันบุคคลใด แม้จะดีเลิศปานใดในหน้าที่ราชการหรือในกิจการที่ตนประกอบเลี้ยงชีพก็ ถ้ายังเป็นทบพร่องในกิจการส่วนตัว ข้าพเจ้าเรียกว่าเป็นผลมหัศจรรย์ไม่มั่นคง คนชนิดนี้ถ้าจะว่าตามที่ได้เห็นได้ในทางราชการหรือในกิจการที่เขาทำกัน ก็ดีเป็นทศวรรษจะเชื่อถือได้ แต่ความเชื่ออันนั้น ย่อมจะเสื่อมไปในเมื่อเราได้มาทราบถึงความจริงประพฤติด้านตัวของเขาดู ถ้อยคำของนักเทศน์ที่แสดงถึงความชั่วร้ายของการเมาสุรา ถ้าเราได้เห็นนักเทศน์นั้นไปมามายากอดจูบเต่าโคมอยู่กลางถนนแล้ว ก็จะหมั่นหาหนทางที่จะ

สอนอุปมาฉันใด ในส่วนข้าราชการแต่ละคนที่ทำกิจการกอบปมัยฉันนั้น ข้าราชการผู้มหาทรวิเศษราชทรัพย์ ถ้าเป็นคนชั่วร้ายแต่เงินเบยชอบการพนัน ก็ย่อมไม่เป็นที่ไว้วางใจแห่งคนทั้งหลายหรือผู้พหุภาษาตาดการฉันนั้น หักว่างบทพระอัยการและพิจารณาพิพากษาคดีของประชาชน ถ้าเป็นคน

ชอบดื่มมากกับนักเลงกดี ชอบเล่นการพนันในบ้านตนเองกดี ย่อมจะเสียชื่อเสียง
ความนับถือแห่งคนทั้งปวง หรือเจ้าของธนาคาร ถ้าต้องไปเที่ยวขอยืมเงิน
ตามเพื่อนฝูง ก็ย่อมจะเสียคุณงามดีว่าเป็นคนชำนาญในการเงิน หรือต้อง
ผูกพันจากการค้าขายนั้นถ้าเป็นคนทมิฬผู้มเพื่อยุ้ยยั่วร้าย คนทั้งหลายเขาก็
ย่อมไม่ไว้วางใจให้เชื่อของ ๆ เขาไปเป็นจำนวนมาก

บุคคลประเภทต่าง ๆ ตามที่กล่าวมานี้ ล้วนเป็นตัวอย่างของการมี
หลักฐานไม่มั่นคง ข้อแก้ตัวว่าความประพฤติส่วนตัวไม่เกี่ยวแก่ผู้อื่นจะทำ
อะไรก็ได้ตามชอบใจ ไม่เกี่ยวข้องถึงหน้าที่ราชการหรือกิจการค้าขายจะ
พังครืนเพียงพอดำหรับผู้ทักตนแก้ตัวเอง ไม่เพียงพอดำหรับคนที่เขามิควร
ทำติดต่อด้วยเลย เพราะว่าเป็นธรรมดาอยู่เองที่คนเรา เพื่อกษามต
ประโยชน์ของตน ๆ ย่อมมีความปรารถนาที่จะทำการ ติดต่อกับคนทั้งใจเพื่อ
เชื่อใจได้ทุกสถานเท่านั้น

หลักฐานไม่มั่นคงในบุคคล เมื่อมีอยู่โดยแพร่หลาย ย่อมเป็นเหตุ
ให้ชาวชาติอื่น ๆ ไม่ไว้วางใจในชาติแห่งบุคคลนั้น ๆ ท่านไม่เคยนึกกับบางเคยหรือว่า
การติดต่อในระหว่างเมืองเรากับต่างประเทศ ยังมีข้อมติดใจเราย้อย่างน่า
อนาถใจนั้น เป็นผลแห่งการที่ชาวต่างประเทศเขายังไม่เชื่อถือในความมั่นคง
ของเรา การที่ต่างประเทศตั้งศาลกงสุลชำระคดีระหว่างคนร่วมธงของเขาใน
เมืองเรานั้น จะแปลว่าอะไรได้บ้าง นอกจากความไม่ไว้วางใจในเรา ?

เพื่อแสดงให้ท่านเห็นว่า ผู้รุกรานเขามความคึดอันกว้างขวาง มีความ
เห็นในเรื่องการตั้งศาลชำระคนร่วม ธงในดินแดน ของ ประเทศอื่น เป็น อย่างไร

ข้าพเจ้าจะขอ นำ ถ้อยคำ ของ นายเอช. เออร์เนสต์ คาร์ต ที่ปรึกษากฎหมายใน
แผนกคลังข้างที่ของเจ้าแห่งไอยคุปต์คนก่อน ซึ่งกล่าวไว้ในเรื่อง “ประเทศ
ราชใหม่ของอังกฤษ เรื่องอนาคตกาทแห่งไอยคุปต์ในกิจการที่ติดต่อกับนานา
ประเทศ” ซึ่งลงในอดีตเซอร์แมคอาซันในเดือนมีนาคม เขาได้กล่าวถึงสัญญา
ว่าด้วยการตั้งศาลต่างประเทศตามที่ไซอยู่ในเมืองไอยคุปต์ดังนี้ :-

“การที่ประเทศอื่นเป็นอิสระ ต้องถูก จำกัดการใช้ อำนาจในดินแดน
อาณาเขตของตนเองนั้น ย่อมเป็นเครื่องขัดขวางแก่การปกครองและรัฐา
ภิบาลอันดี บรรดาคดีพิพาททั้งปวงในระหว่างชาวต่างประเทศต้องชำระใน
ศาลกงสุลของเขา และบรรดาชาวต่างประเทศไม่ยอมที่จะขึ้นศาลไอยคุปต์
ในคดีทมิฬเมืองเกียจของดวยเลย

“เป็น การแทบ เหตุอวดดี ที่จะแสดงให้เข้าใจได้ว่า การที่ เป็น เช่นนี้ ทำให้
ยุ่งยากปานใด ทั้งยังซ้ำร้ายทมิฬชาวต่างประเทศไซหรือพิเศษนอกเหนือไปจาก
ทางศาลกงสุลของเขา คือจรรยาของไปยงทูตเพื่อให้อภัยเหลือว่ากล่าวในคดี
ของเขาอีกชั้นหนึ่ง

“ในการจำกัดความประทุษร้ายทางอาญา ย่อมมีข้อลำบากยุ่งยากยิ่ง
ขึ้น ด้วยเหตุที่ต้องปฏิบัติตามคติกฎหมายข้อหนึ่ง ซึ่งบังคับว่าเคหสถาน
ของชาวต่างประเทศ เจ้าหน้าที่ย้ายปกครองไม่มีอำนาจจะค้นได้เพราะฉะนั้น
ก่อนที่จะจัดการจับกุมชาวต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องไปเชิญกงสุลมาด้วย
เพื่อจะไม่ให้เป็นการผิดกฎหมาย จึงเกิดความบก พร่อง เสียหายในความ
ยุติธรรมด้วยเหตุนี้เหลือที่จะพรรณนาได้

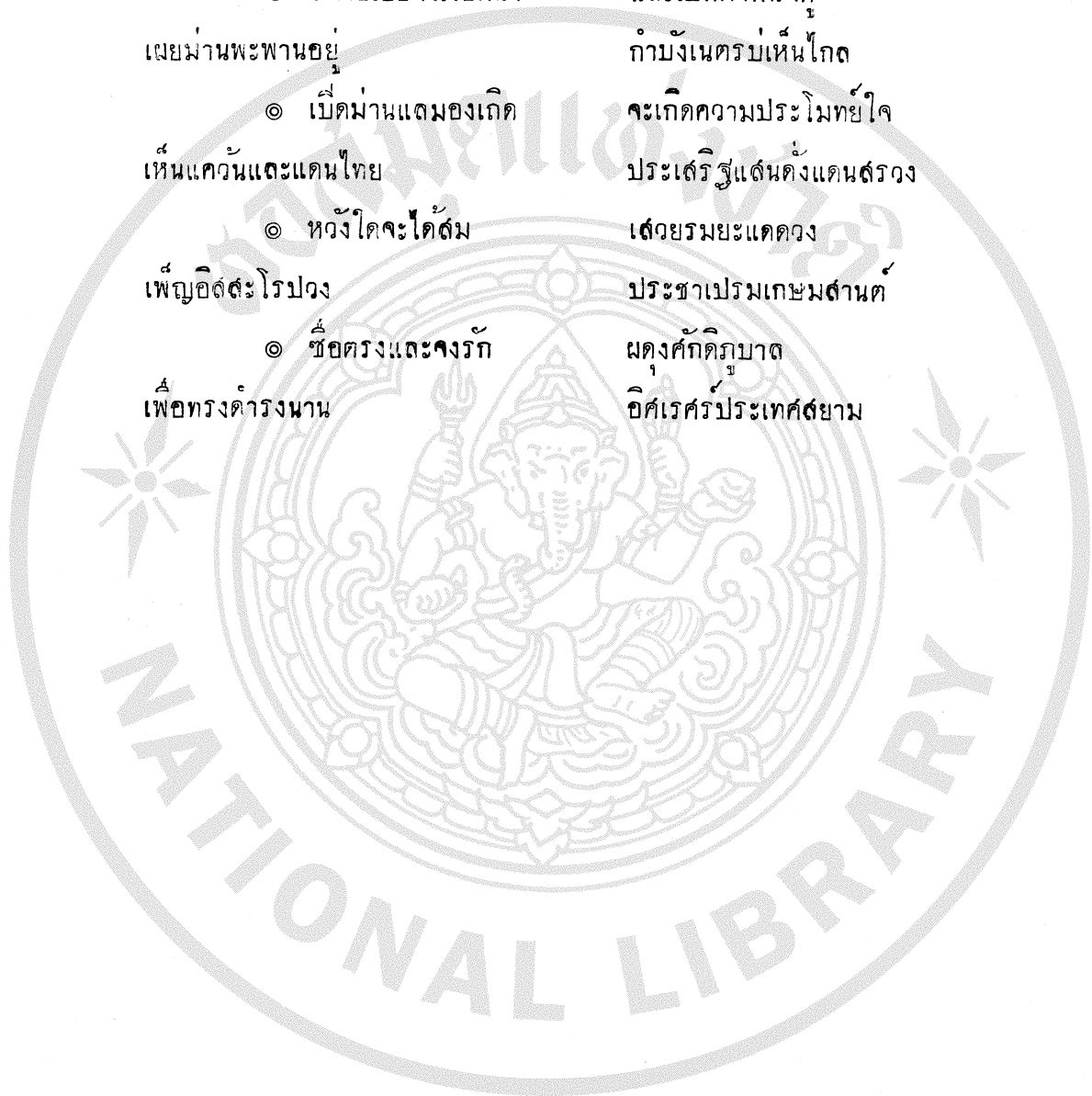
เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า การตั้งศาลในอาณาเขตต่างประเทศนั้นเป็น
ของที่ไม่ได้สะดวกด้วยกนทางต้องฝ่าย เว้นแต่เจ้าพนักงานทหาประโยชน์ในทาง
หัดยอมมีความมุ่งหมายส่วนตัว เพราะฉะนั้นเราจึงต้องยอมเชื่อว่า บรรดา
ประเทศซึ่งยังคงมีศาลกงสุลอยู่ในเมืองเราจะมีความ เต็มใจ เด็กถอนศาลในเมื่อ
เขาทั้งหลายรู้สึกไว้ในความมั่นคงของเราได้

ในฐานะคนไทยที่มีความปรารถนาต่อชาติ ข้าพเจ้าเชื่อว่าบนดิน
เวลาที่เราสมควรจะได้รับความไว้วางใจของชาวต่างประเทศแล้ว เกียรติคุณ
ของเราในนานาประเทศก็มีผู้เชื่อถือพออยู่แล้ว และได้เด็กจนค่าดั่งลงไป
แล้ว ชาวต่างประเทศจะไม่เหตุนึกควรคิดว่าเราจะใช้อำนาจของเรา
ในทางผิด

แต่การที่จะทำให้ชาวต่างประเทศเขาเห็นด้วยในข้ออย่างไร นั้นแหละ
ยังเป็นปัญหา และเป็นปัญหาลำดับที่ติดกันหนึ่ง ซึ่งเนื่องด้วยประโยชน์
อันยิ่งใหญ่ของชาติเรา

ที่รัฐบาลจะรับรองอย่างเดียวกันนี้ ไม่มีประโยชน์เลย ตัวท่านและข้า
ข้าพเจ้าและเราทั้งหลายทุก ๆ คน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ๆ แห่งชาติไทยต้องพร้อม
ใจช่วยกันในเรื่องนี้ และทางที่จะช่วยกัน ก็คือแสดงให้เขาเห็นว่าเรามีหลัก
ฐานมั่นคง ทั้งในแผนกกิจการที่เราทำต่อสาธารณชนและในกิจการส่วนตัว
เราต้องไม่ประพฤติเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอกอย่า วางท่า เป็นคนสุจริตแต่ใน
ในขณะที่ออกไปจากประตูบ้าน เราต้องพยายามเป็นคนสุจริตซื่อตรงในกิจการ
ทั้งภายนอกและภายใน สุจริตในไตรทวาร ทั้งกายวาจาใจ เราทั้ง
หลายจงมาชวนกันเด็กหน้าไหว้หลังหลอก และเด็กความเห็นผิดที่สำคัญว่า
ความ กดับ กดอ และ ความไม่ตรงไป ตรง มาเป็นมา เป็นลักษณะของคนฉลาด
ความฉลาดแม้ไม่มีความดีและความสุจริตเป็นรากแก้ว อยู่แล้ว อุปมา เหมือน หนึ่ง
คอกงาม ซึ่งกอขนบนพนทราย ซึ่งไม่รากต้องหักโค่น แต่หันต่อไปความ
มีหลักฐานมั่นคงควรจะให้ป็นอนุศาสน์สำคัญที่สุด ซึ่งสอนในโรงเรียนและ
ในบ้านของเรา

- | | |
|---------------------|-----------------------|
| ๑ ดัหายเขยจเงยหน้า | แตะเบิกตาพินิจดู |
| เผยม่านพระพานอยู่ | กำบังเนตรบ่เห็นไทด |
| ๑ เป็ดม่านแถมองเกิด | จะเกิดคความประโมทัยใจ |
| เห็นแคว้นแตะแดนไทย | ประเสริฐแด่นคงแดนสรวง |
| ๑ หวังโคจะได้ส้ม | เสวยรมยะแดดวง |
| เพ็ญอิดสระโรปวง | ประชาเปรมเกษมสำนค |
| ๑ ช้อตวงและจรงรัก | ผดงค์กิดภบาท |
| เพอทรงดำรงนาน | อิศเรศวรประเทศสยาม |



๒๕ มะพร้าวตลก

ข้อความที่ท่านได้นำลงในหนังสือพิมพ์ไทย ฉบับประจำวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ จานาเรื่องว่า “ควรมีส้มบดผดบาง” แດตงถึความประพฤติ แลคำพูดของเจ้าพนักงานในโรงแห่งหนึ่งน เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านแล้วรู้สึกออก เคืองเสียจริง ๆ แลความรู้สึกเคืองจนข้าพเจ้าไม่กล้าจะจับปากกาจดกับ กระดาษ เพราะถ้าแม่ได้เริ่มเขียนอะไรไปในเวลาที่กำลังเคืองอยู่นั้นแล้ว ก็คง จะเอนเฉยไม่ได้ที่จะเขียนด้วยถ้อยคำอันรุนแรงเกินไป ข้าพเจ้าจึงได้รอไว้จนใจ ค่อยสงบลงแล้ว จึงได้จับปากกาเขียน

“มะพร้าวตลก” เป็นคำที่โบราณท่านอ่านเปรียบชชาติใดชนแล้ว กำเริบจนเกินเหตุ ถ้าจะใช้ศัพท์สำหรับในสมัยนี้จะใช้อย่างใดไม่ได้เหมาะ ยิ่งไปกว่าใช้กล่าวถึงบุคคลหนึ่งซึ่งเผชิญได้มีโอกาสเรียกตนว่า “เจ้าพนักงาน” คือเป็นเสมียนกวาดศาลหรือโรงพักเป็นคน แลแต่ถ้าปัญคนว่าเป็นคนดัง กวาดสำมัญชนเสียแล้ว บุคคลจำพวกนี้คือ ผลแห่งการศึกษาศัมยทดวงมาแล้ว ในไม่ช้า คือพวกเขเข้าโรงเรียนด้วยความมุ่งหมายอย่างเดียวกันแต่จะออกมาเป็น เสมียน อย่างเช่นที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วในเรื่อง “โคตมคติ” นั้นเอง พอได้เป็นเสมียนสักคนแล้ว ก็เลยฝันไปว่าตนเป็น “ขุนนาง” เสียแล้วทีเดียว จึงต้องประพฤติตนให้สมกับที่ตนเข้าใจว่าขุนนางควรจะทำประพฤติ ชาวบ้าน นอกเมื่อเห็นบ้านใครโต ๆ ก็ออกความเห็นว่า “บ้านเขาเห็นจะกินข้าวเหนียว น้ำกะทิทกวน” ดังนั้นนใด บุคคลชนที่หัดเขาไปเป็นเสมียนตอก ๆ ได้แล้ว ก็เข้าใจว่า ขุนนางก็เลิกกริยาสำภาพและต้องดูถูกคนทอ ๆ ไปณนั้น เช่น

อย่างตาเจ้า พนักงานคน ที่ท่าน ถ้าวัดถึง ใน หนังสือพิมพ์ของ ท่านนั้น แหะละเป็นคำ
 อย่างของคนเหี้ยเช่นข้าพเจ้ากล่าวมาแล้ว การที่ประพฤติกองหองไม่ตอบคำ
 ที่เขาถามดี ๆ และการออกความเห็นว่าเขาคนนั้น ก็ไม่มีอะไรอื่นนอกจาก
 แสดงตนให้ปรากฏออกมาว่า คนไม่เข็ดจริงจึงไม่รู้จักสับตมตพอกจะพูด
 กับคนโดยอัยาศัยสภาพ ทั้งแสดงว่าได้รับการศึกษาแต่ผิว ๆ พอให้คุยได้ว่า
 รู้หนังสือเท่านั้น จึงไม่สามารถที่จะเข้าใจได้ว่า การที่ใครเขากระตือรือร้น
 ยากเข้าเป็น สามีชิกแห่ง ราชนาถ์ สยามคนนั้น แท้จริงก็ เป็นของ ควรรวม และควร
 อุดหนุนให้เต็มปรวารถนา กตบไปว่าเขา “คน” ตัวพ่อแม่พร้าวดันดกเองนั้น
 แหะละคน คือคนตัวว่าเป็นคนมัวชา (จะเป็นนักเรียนประถมประถมหรือมัธยม
 มัธยมอะไรบางกระมัง?) คนว่าเป็น “ข้าราชการ” คนว่า “โก๋เทียดโง้ย”!
 หรืออีกนัยหนึ่งจะว่าพ่อคนนั้นและคนชนิดเดียวกันนี้หัดบอยก็ได้ เพราะตามวิสัย
 ปราชญ์ท่านย่อมว่า ผู้ใดที่ความโง่, ความรู้น้อย, ความรู้ไม่จริง, ความหลง
 กรอบงายอยู่แต่กับเหมือนคนที่ยังหัดบอยอยู่นั้น
 เป็นธรรมดาประชาชนโดยมาก ที่จะได้เข้างานเจ้าพนักงานหรือ
 ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ขึ้นน้อยนัก และโดยมากก็มักได้ติดต่อกับข้าราชการ
 หรือเจ้าพนักงานชั้นผู้น้อย เมื่อไปพบไปปะก็ให้เห็นแต่ความประพฤติและ
 กิริยาอันไร้ค่าญตา ได้ฟังแต่จากราคาหุ จะไม่ให้พดเมืองนักเบื้อหน่ายใน
 ในการที่จะทำกิจธุระกับรัฐบาลอย่างไรเล่า? คนเราโดยมากต้องลงความเห็น
 ในใจโดยอาศัยความที่ไยขึ้นด้วยหัดด้วยตา และเมื่อใครไม่ทราบว่ข้าราชการ
 และเจ้าพนักงานชั้นผู้ใหญ่โดยมากคงใจค่อประชาชน และมีกิริยาและวาจา

เรียบร้อยอยู่โดยปกติแล้ว ก็จะต้องดำริญผดึกคิดว่า ชนชื้อว่าเจ้าพนักงานของ
รัฐบาลเป็นคองกริยาชื้อ วาจาหยาบและขอคดทั้งนั้น!

คองเห็นได้ว่าพอกมะพร้าวคดกเถดานอาจจะ ทำให้ธำธารณชนเข้าใจคด
ไปได้มาก ทำให้เห็นไปว่ารัฐบาลมิได้สำหรับแต่ชมเหงราชฐรเท่านั้นอย่างหนึ่ง
ทำให้นึกไปว่ารัฐบาลไม่นับถิราชฐรเป็น “พอกพ้อง” อย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการ
ร้ายทั้ง ๒ อย่าง

ข้าพเจ้าเดาไม่ถกเถยว่าพอกมะพร้าวคดกเถดาน เขาเขาใครเป็นคดอย่าง
ในการที่ประพฤติกริยาชื้อไม่สภาพ และถ่าถาถาขอคด? หวังใจว่าไม่ใช่
เขาอย่างธำธการฐรเป็นนายเหนเขาชนไปถกถอหนึ่ง! หรือเขาเขาอย่าง
ฝรัง? ถ่าเขาอย่างฝรังถกข้าพเจ้าขอถาถอถ่า ฝรังชนใด ชนใดไหน?
ชนใดที่พดตระเหนพบเมานอนกถงเป็นหมอยูกถางถนไนหรือไม?

เจดานคนชนเด็มนไน กระทรวง และกรม ต่าง ๆ ถกมมาก เด็มถอย แต่
ถ่าท่านผู้ใหญ่คดเขาพอกมะพร้าวคดกเถดานถกถอถกถอถกถอ ถกได้แต่คนถกถกถก
เป็นประโยชน์แก่ธำธการคดถ่า ถกบางที่จะเป็นทางประหัยคพระราชทรพย
ถกได้ถกมากถกถก.

ถูกบังคับให้เป็นจีน

วันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

แจ้งความมายังท่านบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยทราบ

วันนี้อาพเจ้าได้พบของควรดังเกิดอย่าง ๑ ซึ่งข้าพเจ้าจะเว้นเสียไม่ได้ที่จะ
ตั้งข่าวมายังท่าน

ข้าพเจ้ากับ ด้ายอก หาดาย นายด้วย กันได้นั่ง และ ย่นอยู่ ที่ใกล้ ถนน หลวง
แห่ง ๑ คนเดินผ่านไปมา ได้มรรคมาคน ๑ บรรทุกเด็กหลายคน ซึ่งแต่ง
ตัวเป็นนักเรียนจีน คือ เสื้อกางเกงสีดำ หมวกแก๊ปสีดำพาดำ เด็กเหล่านี้
พูดภาษาไทยกัน และพูดอย่างชัด ใช้ถ้อยคำและศัพท์ต่าง ๆ เหมือนเด็กไทย
เราไม่มีผิดเลย!

แต่เด็กเหล่านี้ถูกจับส่งไปเข้าโรงเรียนจีน ให้เรียนหนังสือจีน ไม่ใช่
หนังสือไทย!

เด็กเหล่านี้ ถ้าปล่อยให้เด็กได้ตามใจ ใครจะสงสัยบ้างหรือว่าเขาจะ
เด็กเป็นอะไร? คงเด็กเป็นไทยทั้งนั้น แต่ผู้ใหญ่ของเขาต้องการให้เขา
เป็นจีน และบังคับให้เขาเป็นจีน ดังนั้นท่านจะเห็นประการใด?

เมื่อความจริงเป็นอย่างนี้นั้น ยังจะมีใครคิดเตือนข้าพเจ้าอีกหรือว่ากล่าว
โทษจีนเกินไป? คำที่ข้าพเจ้ากล่าวว่ามีพวกหัวหนางจีนอยู่บางคน ซึ่งเป็นผู้
รับผิดชอบในการที่ทำให้จีนคงเป็นชาวต่างชาติอยู่ในเมืองไทยและเป็น ผู้เกลียดกัน
ไม่ให้จีนกลายเป็นไทยไปได้นั้นจะว่าเป็นคำหาความเกินไปหรือไม่? เมื่อผมพยายาม
อยู่อย่างชัดแจ้งว่า มีจีนบางพวกต้องการเพาะ “ไทยผสม” ขึ้นไว้ในเมือง
เราเช่นนั้น จะว่าข้าพเจ้าพูดไปเพราะเกลียดจีนหรือไม่?

ตรงกันข้าม ข้าพเจ้าไม่ได้เกลียดจีนเลย และไม่ได้ปรารภอะไร
 ยิ่งไปกว่าที่จะได้เห็นลูกจีนเข้ามาสู่ชาติและเป็นไทยโดยสนิทสนม แต่เมื่อ
 ทราบอยู่แล้วว่า มีจีนบางจำพวกคิดเอาเปรียบไทย จะร้องแต่ให้ไทยเราไว้
 เนื้อเชื้อใจและยอมรับรองจีนเป็นส่วน ๑ แห่งชาติไทย แต่ส่วนเขาเองไม่ถือ
 ไทยว่าเป็นคนเท่ากัน และจีนจะฝึกสอนและบังคับลูกหลานให้คงเป็นจีนอยู่
 เช่นนั้น จะให้ข้าพเจ้านิ่งเฉยได้ฤๅ? เมื่อปรากฏว่าจะให้ไทยเราฝ่ายเดียว
 ซื่อตรงต่อจีน โดยจีนไม่ต้องซื่อตรงต่อไทยเราบ้างเช่นนั้น และข้าพเจ้า
 แน่ใจแล้วแต่ไม่พูดขึ้น ก็เหมือนข้าพเจ้าเป็นผู้ทรมานต่อชาติของข้าพเจ้า
 ความศึกษาในทาง ธรรมะ ทั้งไทย และฝรั่งไม่ยอมให้ ข้าพเจ้าทรมานเช่นนั้นได้?
 ข้าพเจ้าเป็นไทยจริง ๆ ไม่ได้เป็นไทยแค่ชื่อ หรือเพื่อความสะดอกสะดุ้งตัว
 และข้าพเจ้าไม่ได้มีทางที่หวังผลประโยชน์อย่างใดจากจีน แต่ถึงแม้จะมีผู้
 นำตามมาให้ข้าพเจ้าและขอให้ช่วยพดแทนพวก หัวหน่าจนทคัด แย่งแผ่นดินสยาม
 ไปเป็นจีน โดยบังคับให้เด็กลูกจีนที่ใจเป็นไทยไปเข้าโรงเรียนซึ่งสอนแต่ภาษา
 จีนนั้น ก็ข้าพเจ้าเห็นจะรับสั่งจางหรือสั่งบนเช่นนั้นไม่ได้ เพราะจะพดไปโดย
 ไม่ตรงความจริงเช่นนั้นก็ขัดแก่ปากกระดากแก่ใจ บางที่ข้าพเจ้าจะเป็นคน
 หัวเก่าพันด้ายไปก็ไม่ได้ แต่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะขายปากเพื่อพดของไม่จริง
 ไม่ได้ หรือแม้จะเพียงนั่งเฉยก็ไม่ได้เหมือนกัน.

ข้าพเจ้าไม่อยากจะพดมากไปอีก แต่ในที่สุดขอให้ท่านตรองดูเกิด
 ว่าการบังคับเด็กที่ใจสมัครเป็นไทยให้เป็นจีนเช่นกล่าวมานั้น เป็นของควรแ
 ฤๅ? ข้าพเจ้าหวังใจว่า จะได้อ่านความเห็นของผู้อ่านของท่านอีกบ้างใน
 เรืองน

วังต๋องค์ใหม่

หนังสือพิมพ์สยามออนไลน์เชอร์เวอร์ ในการที่สรรเสริญยกย่องคำทำนาย
ของข้าพเจ้าในเรื่องเมืองจีนในบทนำในหนังสือพิมพ์ของเขานั้น ทำให้ข้าพเจ้า
รู้สึกว่่าเล็ดชนหน้าอยู่บ้าง

การทำนายกิจการในเมืองจีนดังหน้ำนั้น ย่อมนับว่ามทางที่อาจพัง
พลาตได้มาก เพราะคนที่ทำนายต้องกลายเป็นหมอดูผิดไปเนื่องๆ แต่ส่วน
ตัวข้าพเจ้าในคราวนี้โดยโชคได้เป็นผู้ที่รับคำสรรเสริญว่าเป็นหมอดูแน่ ท่าน
ทั้งหลายบางทีจะใคร่ทราบบ้างกรรมงว่ข้าพเจ้ามีวชิรพยากรณ์อย่างไร? เอา
เถอะ! สำหรับท่านผู้อ่านเรื่องของข้าพเจ้า ๑ จะยอมขยายความดบัให้แก่
ท่านโดยไม่คิดราคาเลย เพื่อท่านจะได้ไปตองพยากรณ์บ้างในเวลาที่ว่างงาน

ประการที่ ๑ คือจะต้องอ่านพงศาวดารจีน ขอนทานคงจะนึกว่าเป็นการ
เหลือหวังที่จะให้สำเร็จได้ แต่ความจริงนั้นไม่เหลือหวังเท่าที่คิดเหมือนจะเป็น
เลย เพราะท่านไม่จำเป็นจะต้องศึกษาพงศาวดารจีนจากหนังสืออักษรจีน
หนังสือภาษาอังกฤษว่ด้วยเรื่องนุกมมาก ส่วนในภาษาไทยเองก็มเป็นกอง ๑
ซึ่งเรยกรวม ๑ กันว่ “หนังสือจีน” และเพื่อที่จะเข้าใจลักษณะของจีน จะ
อ่านแต่เพียงเรื่องเดียวเท่านั้นพอ ว่โดยเฉพาตัว เรื่องที่ข้าพเจ้าพอใจที่สุด
คือเรื่อง “สามก๊ก” ในเรื่องนเรื่องเดียว ท่านจะได้พบคนทุกชนิดที่อ่านพบอยู่
เต็มอ ๑ ในหนังสือพิมพ์รายวันกถาวคือ ยวนไซไซ, หัดยวนฮ่ง, ซันยัดเซิน,
ฮวงเฮียง ท่านเหล่านมอยแวดทงนนใน “สามก๊ก” เป็นแต่มีชื่อต่างกนเท่านั้น
เราจะเรยว่กว่คนหนึ่งเป็นเตาบ คนหนึ่งเป็นกวนอู อีกคนหนึ่งเป็นโจโฉ ๑ ถา

ก็ได้ แต่ข้าพเจ้าจะไม่ขบ่งนามออกไปตรง ๆ ว่าใครคือใคร เพราะตาม
 ภาษิตของท่านจินตกระวีเชกส์เปียร์ท่านยอมว่า “การเปรียบเทียบเป็นของที่น่า
 รำคาญ”

ประการที่ ๒ รองลงมาจะต้องสังเกตนิสัยใจคอของจีนตามที่ตำนาน
 โบราณว่าควรคงหลายพันปีของเขาได้บันทึกให้เป็น การที่จะศึกษาเช่นนี้ไม่
 จำเป็นจะต้องไปถึงเมืองจีน ซึ่งเราเห็นอยู่ในหมู่เราทุกวันนี้แล้ว และใช้ความ
 สังเกตของคนตามสมควร แต่ถ้าท่านต้องการรู้ความจริงแท้ จำเป็นจะต้อง
 ตั้งตนไว้เป็นกลางอย่างเคร่งครัด ถ้าท่านปล่อยตัวให้ดำเี่ยงไปข้างใดข้าง ๓
 แล้วท่านจะต้องเข้าใจความจริงได้น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง ด้วยเหตุว่าในหมู่จีนเขา
 มีประเพณีอันชอบกตัญยอย่าง ๓ คือ แยกแยกกันเป็นก๊กเป็นเหล่าตามแต่
 คณะองคมนตรีเขาเข้า และก๊ก ๓ ภาพก ๓ ย่อมพยายามอย่างดีที่สุดที่จะกล่าว
 โทษคู่แข่งของตนโดยมิต้องนำพาเลยในวิธีที่จะทำเพื่อให้สำเร็จผลนั้น การพูด
 โกหกตอ ๆ ถ้ามีความมุ่งหมายที่จะให้แก่บริษัทแล้วก็ไม่เป็นของแปลกเลย
 ทั้งนี้ ทำให้เรา ระลึก ถึง บัจฉิมโอวาท ของ ชาว สักยอ ตู ๓ ซึ่งให้ไว้แก่บุตร ว่า
 “ลูกเอ๋ย! เจ้าจงหาเงินนะหาโดยทางสุจริตถ้าเจ้าจะหาได้ แต่นั่นแหละ
 อย่างไรก็จงหาเงินให้ได้เถิด”

มีหนังสือพิมพ์ในกรุงเทพฯ ฉบับ ๓ ที่ทำการเพื่อประโยชน์ของ “จีนโน
 ตยาม” (ตามคำกล่าวของเขาเอง) ได้กล่าวถึงเรื่องพระเจ้าแผ่นดินจีนองค์
 ใหม่ชื่อว่า “บรมหนาดาน” ข้าพเจ้ามีความเห็นด้วยทุกประการ แต่ข้าพเจ้า
 อยากจะขอเพิ่มเติมว่า บรรดาบุคคลที่กล่าวมานั้นคงมีความเปลี่ยนแปลงสำคัญ

ให้เป็นไปในแผ่นดิน ซึ่งได้มีมาแต่ก่อน ด่วนเป็นคนหน้าด้านทั้งต้น
ถ้าท่านไม่เชื่อข้าพเจ้าแล้ว ขอให้เปิดหนังสือพงษาวดารของท่านเองดูเถิด
ถ้าเราจะพิจารณาโดยนัยของหนังสือพิมพ์ซึ่งกล่าวแล้วนั้น บุคคลแทบทุกคน
ที่ได้มีฉายาว่า “มหา” ถ้า “เป็นใหญ่” ย่อมเป็นคนหน้าด้าน โดยนัยที่เขา
มิได้หาหรือระวังถึงความไม่สง่างามของใคร ๆ อื่นนอกจากตัวของเขาเอง ใน
การที่จะบันดาลให้กิจการอันสำคัญนั้นได้เป็นไป

เราจะยกอุทาหรณ์ชนกต่างแต่บางรายพอเป็นดังเชือกได้ดังนี้ รอมัลด์
และรีมัลด์คือ เป็นคนหน้าด้านตามความเห็นของเจ้านคร อธิบดีองการผู้เป็นพระ
เจ้าอียิปต์ ในเวลาพระนัดดาทั้ง ๒ นี้ ได้ขับไล่พระองค์ออกจากราชสมบัติ
แล้วก่อกบฏพระเจ้าเยอเสยด้วย ต่อมาเมื่อเจ้าชายแผ่นดิน ๒ ทกต่างนามมาน
กำลังจัดการสร้างกรุงโรม รีมัลด์ หน้าด้านพอที่จะกระโดดข้ามกำแพง (เพื่อ
แสดงว่ากำแพงที่เคยเท่านั้นไม่เป็นประโยชน์) และจนถึงเสียชนม์ชีพเพราะพระ
เชษฐาไม่พอพระทัยในความหน้าด้านของรีมัลด์ ยูเลียส ซีซาร์ก็เป็นคนหน้าด้าน
อีกคน ๑ ซึ่งต้องเสียชีวิตด้วยเหตุนั้น แค้นแค้นเมื่อเรากล่าวถึงความไม่
ใหญ่ของกรุงโรม เราย่อมระตึงถึงนามแห่งยูเลียสซีซาร์มากกว่านามแห่ง
บรูตัสซึ่งเป็นผู้ปลงชีพยูเลียสซีซาร์ เพื่อความรักชาติ ในหมู่คนที่เปิ่นใหญ่ใน
กรุงโรมภายหลังซีซาร์นั้น มาร์กแอนโตนีต้องจัดความหน้าด้าน แต่เป็นคน
ที่มอญหนารยางกว่าทุกคนเหมือนกัน ครอมเวลล์ก็เป็นคนหน้าด้านอีกเหมือนกัน
เพราะเมื่อปาร์ลiment์โดยเขาชนเป็นหัวหน้าแห่งรัฐบาลแล้ว ได้ประพฤติโดย
อาการไม่เคารพต่อปาร์ลiment์เลย ดังคนชนเป็นพระราชอาชญาของประเทศอังกฤษ

ถืออำนาจสิทธิ์ขาดทุกประการเว้นแต่ชื่อ นะโปเลียน โบนาปาร์ตเป็นคนหน้า
 ด้านแท้ เพราะเมื่อได้ทำให้บริบทของประเทศฝรั่งเศสนิยมคนว่าเป็นคนสำคัญ
 ที่สุดแล้วกลับดั่งบริบทคนเดีย แลแต่ตั้งคนขึ้นเป็นพระราชาราช
 แห่งชาวฝรั่งเศส เพราะนะโปเลียนเองเป็นชาวเกาะคอร์ซิคาร์ยอมอยู่ดว่า
 ไม่สมควรจะเรียกคนว่าเป็นพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส เพราะฉะนั้นจึงได้ประกาศตน
 โดยเปิดเผยว่า เป็นนายแห่งชาติฝรั่งเศส และขอไม่เป็นความหน้าด้าน
 อย่างอกุฐี ข้าพเจ้าต้องยอมว่าไม่รู้ว่หน้าด้านแปลว่าอะไร แต่ถึง
 เช่นนั้นก็ไม่มีใครปฏิเสธเลยว่า นะโปเลียนไม่เป็นบรมขัณฑ์อำนาจและเป็น
 ใหญ่ที่สุดคน ๑ ซึ่งโลกนี้ไม่เคยเห็น และอำนาจศัแห่งประเทศฝรั่งเศสมี
 ได้เคยต้องแสงสว่างเท่ากับเมื่อ ครังได้มีชาวต่างชาติมา เป็นเจ้าครอบครองนั้น
 เลย พระเจ้าเฟรเดริกกรุงปรัสเซีย ก็ไม่มีใครปฏิเสธว่าไม่ใช่คนหน้าด้าน
 แต่ถึงกระนั้นกิดพงษาวดารก็ยังถวายพระนามว่า “มหาราช” คราวนี้จะยก
 ตัวอย่างในสมัยของเราเองก็คือ ท่านบอร์ฟีริโอติซ ท่านผู้นี้ไม่ต้องสงสัย
 เลยเป็นคนหน้าด้านชนท ๑ และกระทำการผ่านธรรมเนียมการปกครองของ
 ประเทศเม็กซิโกโดยเปิดเผย แต่ตลอดเวลาที่ท่านผู้นี้มีอำนาจอยู่ประเทศเมก
 ซิโกได้รับผลแห่งความสงบราบคาบมากกว่าที่ได้เคยมีมาแต่แต่ก่อน ๆ หรือ
 ชึ่งมี ณ บดิน

เพราะฉะนั้นความจริงในเรื่องนี้จึงมออยู่ว่า บุคคลใดที่ศัตรูของเขาเรียกว่า
 หน้าด้าน แท้จริงเป็นผู้ทรูใจตนเองโดยชัดเจนว่าประสงค์อะไร แลแต่จะบันดาน
 การให้เป็นไปดังความประสงค์นั้นด้วย และถ้าผลของการที่ผู้นั้นได้กระทำไป

เป็นคุณแก่ประเทศซึ่งเขามิเห็นว่าปกครองและรักษา ใครเล่าจะไปตั้งจิตถึง
วิธิดำเนินการของเขา ?

ศัตรูของยวนไฮไซ ย่อมมีความแค้นเคืองด้วยเหตุว่ายวนไฮไซได้เห็น
แก่ประโยชน์ตนเองมากกว่าประโยชน์แห่งเขาทั้งหลาย โดยนัยแห่งศัตรูของ
ซึ่งซาร์กติกถาวโทซึ่งซาร์กติกเป็นผลตกใหญ่ไม่สูง ที่กล่าวไว้ว่าข้าพเจ้า
คงใจจะเปรียบยวนกับซาร์กติกได้ แต่เพื่อประสงค์จะให้เห็นว่าคนเราทุก
คนมุ่งหมายมีอำนาจ ต้องคาดได้ว่าคงจะมีศัตรูที่กล่าวโทษตนว่าเป็นผู้ตก
ใหญ่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว บรรดาศัตรูของยวนได้กล่าวถึงเขาราวกับว่าเป็น
มหัศจรรย์อะไรอัน ๓ แต่ความจริงนั้นหาเป็นเช่นนั้นไม่ ในพงษาวดารจีน
เองก็ย่อมมีตัวอย่างตามท้าวเจ้าโคกถาวมาแล้ว เพราะเหตุอันแห่งท้าวเจ้า
จึงไม่มีความประหลาดใจเลย ในการที่ยวนได้รับคำบัญชาเชิญจากพระราชราช
ของเขาให้ขึ้นเสวยราชสมบัติเป็นพระราชราชแห่งกรุงจีน เป็นประเพณี
ซึ่งเขาใจกันอยู่แต่ตามพงษาวดารจีน ถ้าตามพงษาวดารแห่งชาติอื่น ๆ ก็
เช่นกัน พระเจ้าซาร์กติก ๓ ได้รับคำบัญชาเชิญของประชาชนให้ขึ้นเป็นพระราช
แห่งกรุงอังกฤษในเมื่อพระองค์ได้ทรงจัดการปดงพระชนม์พระภราดาโดย (ถูก
ของพี่ชาย) ทั้ง ๒ โดยมีได้รับคำบัญชาเชิญของประชาชนเลย ! ข้าพเจ้าไม่
มีความประสงค์ที่จะอดคิดให้เกินควร แต่ข้าพเจ้าอาจกล่าวได้ว่า ข้าพเจ้าอยู่
แต่ตลอดมาว่าการที่จีนได้พยายาม จะใช้วิธีปกครองโลกถือเอาความเห็นของ
ประชาชนเป็นใหญ่ในที่สุดคงจะต้องกลับตวงราชสมบัติขึ้นอย่างเก่า โดย
มีคนทมิฬความดำมืดและความมั่นคงเป็นหัวหน้า และด้วยเหตุว่ายวนไฮไซ

เป็นคนซึ่งประกอบด้วยลักษณะนี้ แต่มองคนเดียวก็เห็นได้ในจำพวกที่เกี่ยวของกับการบ้านเมืองของจีน ก็ไม่ใช่การยากลำบากอะไรที่จะทำนายว่า ยวหนเองจะเป็นพระราชาราชของคใหม่เป็นแน่แท้

ตามข้อความที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมานี้ หนังสือพิมพ์ฉบับที่แสดงคนว่าเป็นศัตรูของยวหนนั้น คงจะมีความไม่พอใจในถ้อยคำของข้าพเจ้ามากเป็นแน่ แต่ข้าพเจ้าก็อดคัดค้านความแค้นเคืองของเขาเสียไม่ได้ เพราะเหตุว่าเขาแค้นเคืองอยู่เสมอ แต่ข้าพเจ้าก็ยังอดคัดค้านไม่ได้โดยสวัสดิภาพ ข้าพเจ้ามีความเสียใจที่จะกล่าวว่า ข้าพเจ้าเป็นคนไทย จึงไม่สามารถพยายายเห็นตามความคิดของเขาได้ แต่ข้าพเจ้าจะขอกล่าวว่า ส่วนตัวข้าพเจ้าไม่นำพาเลยจนเท่าที่เห็นว่าใครหรืออะไรจะเป็นผลอันตรายในเบื้องหน้า แต่ขอทบทวนนึกคอประชาชนชาวจีนโดยมากมีความรู้สึกอย่างเดียวกับข้าพเจ้าเหมือนกัน! ถ้าท่านยังมีความสงสัยในข้อนี้ ก็ขอให้ถามจีนคนใดคนหนึ่ง ที่ท่านพบเกิดขึ้นจะทราบได้

ส่วนหมอลุนยัดเซินผู้ที่ได้รับความอดทนของ หนังสือพิมพ์ ทกตาวมาซาบนั้น พวกจีนก็นำพาน้อยไปเสียกว่ายวหนอก (เว้นแต่ผู้ที่จะหวังผลประโยชน์ได้จากการสนับสนุนท่านยวหนนแหละ จึงจะต้องปากแข็งอยู่จนนิยมน) ไม่มีใครที่สนใจเป็นกลางจะหวงหรือเชื่อได้เลยว่า หมอลุนยัดเซินจะเป็นหัวหน้าแห่งชาติจีนดีกว่ายวหน ท่านหมอนนงโคตตองคิดแล้วและไม่สำเร็จแล้วไม่ใช่ฤา? สหายจีนของข้าพเจ้าผู้ ๓ ซึ่งแต่เดิมก็เป็นพวกยวหนนเหมือนกัน ได้กล่าวกวว่าในไม่ช้าเขาก็ได้รู้ดีกว่าความไม่มั่นคงรัฐบาลนั้น เป็นอันเหลือสงสัย

ที่จะให้สำเร็จผลได้แล้ว ด้วยเหตุว่าเมื่อได้ขับไล่วงศ์ได้เชิงออกไปสำเร็จแล้ว
 ชนยัตเซนก็ยังคงยืนเรือยอยู่นั่นเอง เมื่อชนยัตเซนได้เข้านั่งเป็นประธานในที่
 ประชุมสำหรับชาติที่เมืองนากงเขาได้ถือเอาหนังสือพิมพ์ติดมือขึ้นไปนั่งอ่านอยู่
 บนบัลลังก์สำหรับประธานาธิบดีด้วย โดยมีได้เอาใจใส่ในข้อความซึ่งกำลัง
 ปรึกษากฎาถกกันอยู่ในที่ประชุมนั้นเลย แต่ใช้ว่าที่ประชุมนั้นจะมีข้อความอะไร
 ซึ่งน่าฟังปานใดก็หาไม่ได้ เพราะฉะนั้นดีหยาของข้าพเจ้าคนนั้นซึ่งเป็นคนเคย
 งานและมีความสามารถจริงคน ๑ ในหมู่ที่ปรึกษาของชนยัตเซน จึงมีความ
 ยินดีเป็นอันมากเมื่อตกถึงมอบหน้าที่ประธานาธิบดีให้แก่วอน เพราะเขาชอบ
 อยู่ว่าวอนเป็นผู้ที่สามารถในทางรัฐประศาสน์ ไม่ต้องสงสัยเลยเขาทราบอยู่
 แล้วเหมือนกัน ว่าวอนนั้นเป็นคนมักใหญ่ไม่สูง แต่เขาก็รู้สึกอยู่ว่า การที่จะ
 ฝ่าฝืนอันตรายแห่งความมักใหญ่ของวอนนั้นดีกว่าที่จะยอมให้อำนาจแห่งเงิน
 ในเงื้อมมือคนที่มีอคติความเข้าใจในหน้าที่ของประธานาธิบดี วอนอยู่แต่เพียงไป
 อ่านหนังสือพิมพ์เล่นอยู่บนเก้าอี้สูง ๆ หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ ตกตาถ่วงแล้ว
 นั้นคงจะทำให้ข้าพเจ้าออกนามดีหยาซึ่งข้าพเจ้าถกถกกัน แต่ข้าพเจ้าจะขอ
 ถกถกเสียแต่ในบัดนี้เถิดว่า ข้าพเจ้าไม่ยอมที่จะออกชื่อเขา เพราะเป็น
 ธรรมดาอยู่เองที่ข้าพเจ้าไม่อยากจะให้ดีหยาของข้าพเจ้าถกถก ด้วยเหตุที่เขามี
 ความกล้าพอที่จะพูดตามความเห็นจริงใจของเขา แต่ข้าพเจ้าอยากจะกล่าว
 เพิ่มเติมอีกหน่อยว่า เมื่อวอนได้รับหน้าที่ประธานาธิบดีแล้ว ดีหยาของ
 ข้าพเจ้าผู้หนึ่งได้ลาออกจากตำแหน่งการงาน และมิได้รับตำแหน่งใดอีกเลย
 ในรัฐบาลของวอน เพราะฉะนั้นอย่างไรก็ดีจะกล่าวโทษเขาว่าพูดเพราะ
 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนนั้นไม่ได้ ; ขอนกนบว่าเขาดีกว่าพวกที่อดทนหมอบ
 ชนยัตเซนหลายคนอยู่แล้ว ไม่ว่าอยู่ในเมืองจันทราเมืองไทย

หมอชนัยต์เซนและพวกพ้องของเขาในเวต่านได้ข่าวว่า กำลังคิดที่จะ
 ก่อการจลาจลขึ้นอีกครั้ง ๑ (หรือถ้าจะพูดให้ถูกใจผู้ทักหมอชนัยต์เซนเรียกว่า
 “กิดการกัชาติ” แต่ขอข้าพเจ้าไม่มีความประหลาดใจเลย การก่อการจลาจล
 นั้นดูเหมือนจะเป็นสิ่งเดียวที่เขาทำได้ แต่ในครั้งนั้นข้าพเจ้าไม่อยากจะพนันว่าจะ
 สำเร็จหรือไม่เลย เมื่อมาคำนึงถึงการที่พวกกองยเทียนตหวยได้พยายามจะ
 ทำลายราชวงศ์เซ่งมาตง ๓๐๐ ปี และมาสำเร็จได้เมื่อพวกเม้งจูพร้อมอยู่
 จะทำลายตนเองจนหมดแล้ว ข้าพเจ้าจะไม่มีความประหลาดใจเลยที่หมอชนัยต์เซน
 และพวกพ้องของเขาจะคบคิดกันทำลายราชวงศ์ของตนตลอดเวลาจนกว่าตัวเขา
 เองจะดับสูญไปด้วยความชรา หากว่าจะไม่ถึงแก่ความตายเสียก่อนนั้นโดย
 บังคับนั้นคงวุ่น! เมื่อหมอชนัยต์เซนและสหายในปณของเขาได้ไปส่มทบ
 บรรพบุรุษของเขาแล้ว ก็คงจะมีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อไปอีกตง ๒
 หรือ ๓ ร้อยปี คราวนั้นสมมติว่าพวกชนัยต์เซนทำการสำเร็จ ไม่ต้องสงสัย
 เลยคงต้องมีคนทักคบคิดกันทำลายพวกท่านหมออย่างเดียวกันกับที่ชนัยต์เซนได้คิด
 มาก่อนนั้นแน่นอน เพราะการคบคิดกันทำร้ายผู้อื่นนั้น โดยเฉพาะจีนบาง
 ชนไม่แต่เป็นของสันสกฤตเท่านั้น ย่อมเป็นการประกอบอาชวธะโดยปรกติด้วย
 จีนสามัญเท่านั้นที่ทำงาน ใครทมิเหตพอที่จะอ้างได้ว่าตนเป็นคนมีความร้แล้ว
 ก็ย่อมจะคงตนชนเป็นหัวหน้าและจัดการ “เตย” จากคนร่วมชาติของตนเพื่อ
 ทำการอะไรอย่างใดอย่าง ๑ (ซึ่งจะเรียกว่า “กัชาติ” หรือเรียกว่ากระไรก็
 ไม่อัสจรรย) ซึ่งผู้ออกเงินไม่ไยดีเลย ชอนกคต้ายกับเรื่องชาวสก็อตของ
 ข้าพเจ้า ที่ตรงว่า เตยโดยชอบด้วยกฎหมายและอย่าใช้วิธีเช่นกรรโชกนะ
 ถ้าอาจจะทำได้ แต่อย่างไรก็ดี เตยให้ได้เป็นแล้วกัน! นี่แหละเขาย่อมว่า
 ไม่ผิดใดที่ใหม่ในโตกน และเราจะไปจะหาอะไรให้ถูกต้องตรงตามภาษาคน
 กว่ากิจการของจีนก็ไม่แล้ว

การภายในในเมืองจีน

มีคนจีนได้ก่อตั้งราชบัลลังก์ใหม่แล้ว ปัญหาจึงมีว่ากิจการภายในเมืองนั้นจะเป็นอย่างไร? ถ้าแม้ว่าการพยากรณ์ในอดีตภาคเป็นการยาก ณ ปัจจุบันนี้ยากน้อยกว่าก่อนเคยด้วยเหตุว่า ถึงแม้การสงครามได้กระทำกันในยุโรปก็ มหาสงครามครั้งนี้ คงจะให้ผลให้เห็นได้ชัดในเอเชียและในประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกเป็นแน่ แต่นอกจากการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะเป็นผลแห่งการสงครามนั้นแล้ว — ซึ่งในทันทีไม่ใช่กิจการของข้าพเจ้าจะทำนาย — ยังมีความเปลี่ยนแปลงอะไร อีกบ้าง หรือไม่? จะนับได้ว่าเป็น ผลแห่งเหตุการณ์ที่เป็นไปในประเทศจีน? ว่าตามความรู้ของข้าพเจ้าในกิจการของจีน — ซึ่งมีอยู่ไม่มากนัก แม้ผู้อ่านของข้าพเจ้าพอใจแสดงความกรุณาและยกย่องข้าพเจ้าอยู่บ้างก็ดี — ข้าพเจ้าใคร่กล่าว ว่าถึง อย่างไร ก็ดีในเร็ว ๆ นี้เราคงจะไม่ได้เห็นกิจการเปลี่ยนแปลงไปมากนักเป็นแน่

กิจการในเมืองจีนเดี๋ยวนี้ ก็แปลว่าได้เกิดขึ้นไปเป็นอย่างเต็มหนเอง คือเป็นอย่างเมื่อก่อน ความพยายามอันหลงใหลเคราะห์ร้าย ที่จะตั้งวิธีการปกครองอย่างใหม่ในเมืองจีนโดยอาศัยเสียงประชาชนเป็นใหญ่ รัฐบาลก็ได้ตั้งขึ้นและทดลองใช้แล้ว และได้เห็น ประจักษ์ แล้วว่าไม่ สำเร็จผล ดังคาดหมาย ความเป็นอิสระซึ่งหวังว่าจะได้เห็นก็กลายเป็นความกระทำตามอำเภอใจบุคคลไม่มีทศตรณ ตั้งใจซึ่งตามคำร่ำว่าเป็นของดีอย่างไม่มีปัญหาครั้นนำมาทำเขาจริงจึงหาสำเร็จผลได้ไม่ การเดิกล้มแทนราชรัฐก็เท่ากับเดินดงมืดดกอย่างไม่มีวัน การแผ่นดินอยู่ในเงอหม่อมหม่มซึ่งแตกแยกจากกันเป็นก๊กเป็นเหล่า

(ซึ่งเขาใช้ชื่อว่า “ตุง” บ้าง “หวิ” บ้าง) ต่างวิวาทซึ่งกันและกัน เพื่อหวังจะเพิ่มพูนผลและอำนาจส่วนตัวเหมือนเมื่อครั้งราชวงศ์ไฉ่เซียงยังทรงราชย์อยู่นั้นทุกประการ ราชธิปไตยอันไร้ราชนาแคว้นความสามารถได้ถูกไต่ออกไปแล้วก็ได้มีคนฝูงหนึ่งซึ่งไม่สามารถเหมือนกัน ได้เข้ามาแทนที่ ทำเอะอะตึงตึงด้วยคำเหี้ยมเสียงคำหาโทษใส่ซึ่งกันและกัน? ยกไว้แต่ยวนไฮไฮและเสนาบดีอีกสองสามคน ไม่มีใครได้นึกว่าจะทำอะไรนอกจากจะเพ้อพ้อตามและบรรยายคำราวอดตุ๊กแก และหมอลงกษัตริย์ตนเองแหละเป็นเจ้าตำราเอกและเป็นบรมนักพูดอยู่ในขณะนี้ จนกระทั่งยวนไฮไฮเขาหนวกหูต้องเชิญให้เลิกไป

การที่ยวนไฮไฮได้รับตำแหน่งประธานาธิบดีนั้น ย่อมมีความปรารถนาอย่างอื่นนอกจากเพื่อความรักษาตนเป็นขอหา ซึ่งเราได้ยินคนพวกกั๊กค่านยวนไฮไฮได้ยกชนกถ่าว และข้าพเจ้าก็จะไม่ใช่เป็นผู้ปฏิเสธว่า การที่เขาถ่าวเช่นนั้นเป็นอันไม่ถูกต้องทุกประการ แท้จริงก็เห็นผลพอที่สื่อให้เห็นว่า ความภาคเคาะของเขาทั้งหลายในความคิดของยวนนั้นถูกต้องแล้ว ยวนเป็นผู้สามารถในรัฐประศาสน์เกินกว่าที่จะฝันไปว่า ตนไม่ต้องแดนเช่นระบบกติกตามแบบปัจจุบันสมัย จะออกงานมีผลได้ในดินจีนอันยังมีโคพินเตรียมไว้ก่อนนั้นได้ (เพราะประเทศใดที่จะใช้ลักษณะประชาธิปไตยได้จริงจัง ต้องมีผู้ที่ได้รับความศึกษาแล้วมากกว่านั้น ซึ่งมีเพียง ๑ ใน ๑๐๐ เท่านั้น) และถ้ายวนไฮไฮมีความหวัง แม้แต่เด็กน้อยจะคำจุนราชวงศ์ไฉ่เซียงไว้ได้ ข้าพเจ้าแน่ใจว่าเขาคงจะได้ทำแล้วเป็นแน่ ที่จริงข้าพเจ้ามีความสงสัยอยู่ว่ายวนไฮไฮนี้จะได้นักสู้ถึงสองจิตสองใจใครจะ คำจุนราชวงศ์ไฉ่เซียงไว้ เป็น เจ้าแผ่นดินจีนโดย นามตามกฎหมาย

เมื่อได้เดินกลวงดึกดั้นกดเซนนวด ยอนกไม่มกจทจะคองทำอ๊ก นอก
จากนังคอบรบค้ำอญเซญให้เป็นประธานาธิบดิ์ คนทชำนานญการมาแถ้วเช่นยอน
คงจะไม่นั๊กเชื่อเดย สัก ชณะ เดี่ยวว่า ชุนยศ์เซน จะดำมารถ ทำการในตำแหน่ง

ประธานาธิบดีต่อไปได้ และเขาก็ยอมรับอยู่ด้วยนอกจากตัวเขาเองแล้ว ก็ไม่มีใครสามารถที่จะแทนชุนยัคเซ่นได้เหมือนกัน ด้วยเหตุว่าบรรดาผู้ที่สิ้นหัวหน้าในพวกริบบัตติ ล้วนเป็นคนที่ไม่ชำนาญในทางรัฐประศาสน์โดยประการ ๑ และอีกประการ ๑ ก็คือ ขอนรียูยิดว่า พวกริบบัตติไม่กล้าปล่อยตัวเขาไว้ในนอกตำแหน่ง เพราะความสามารถของเขาในเชิงก่อความยุ่งเหยิงนั้น เห็นประจักษ์อยู่แก่คนทั้งหลายทั่วแล้ว ฝ่ายพวกริบบัตติเองก็น่าจะได้รู้สึกเช่นนั้นเหมือนกัน และเพราะเหตุที่รียูยิดว่า ขอนรียูยิดจะไม่ยอมรับตำแหน่งใดนอกจากตำแหน่งประธานาธิบดี เราจึงมีความฉลาดพอที่จะอนุญาตให้ยอนรียูยิดรับตำแหน่งนั้น และฝ่ายยอนรียูยิดก็จะได้รับตำแหน่งนั้นด้วยความรู้สึกว่าเป็นของที่สมควรจะได้แก่เขา

การที่ยอนรียูยิดได้ปฏิบัติหน้าที่อันยากลำบากของเขามาแล้วอย่างไรนั้นเป็นส่วนซึ่งปรากฏอยู่แล้วในพงศาวดาร ทั้งเรื่องที่เขาวางกับหมอชุนซังในชั้นเดิมก็เป็นมิตรและเป็น ดินแดนอย่าง แข็งแรง แล้วกลับเป็น บัจจามิตรอัน ร้ายกาจนั้นเป็นส่วนซึ่งปรากฏอยู่ในพงษาวดารเหมือนกัน

การที่จะคาดคะเนความปรารถนาของหมอชุนซังนั้นยากอยู่หน่อย เพราะว่าถ้าจะกล่าวชุนกัจดเป็นการปรักปรำทำนุหมอ เพราะฉะนั้นถ้าข้าพเจ้าจะกล่าวแต่เพียงว่า แม้ข้าพเจ้าไม่อาจจะปลงใจนิยมนิยมยอนได้โดยเต็มใจ ข้าพเจ้ายังนึกชมชุนยัคเซ่นน้อยไปกว่านอวกดงน ก็จะเป็นที่เพียงพออยู่แล้วกระมัง ถึงแม้ยอนจะเป็นคนมตตหายอย่างแฉะอย่างหนึ่งนั้น ก็คือ ไม่มีหริโศตบปะ เขาก็ยังเป็นผู้ที่สามารถคิดการและทำการได้ ส่วนความคิดนั้นถึงจะประเสริฐ

ปานใด ถ้ามิได้ทำการให้เป็นไปตามความคิดนั้นแล้ว ก็หาสาระมิได้เลยใน
การแผ่นดิน หมอซุนอาจจะเป็นคน ที่เต็มไปด้วย ความคิดอย่าง ประเสริฐ
แต่ก็ไม่สามารถบันดาลความคิดนั้นให้เป็นผลสำเร็จได้ เจ้แต่ร้ายด้วยคือ
ความคิดที่จะขับไล่ราชวงศ์ไต้เซ็งออกจากราชสมบัติแห่งเมืองจั้น แต่ความ
ความคิดจะเป็นความคิดของซุนเองก็หาไม่ได้ เป็นความคิดที่มากกว่า ๓๐๐ ปี
แล้วจึงสำเร็จผล ชรรวมคนทั้งหลายการแผ่นดินนี้ เราย่อมตัดสินเขาโดยกิจการ
ที่เขากระทำ ไม่ใช่โดยวาทะที่เขาถนัดหรือที่พวกพ้องของเขาถนัด พวก
พ้องของหมอซุนจะถนัดข้อความ สรรเสริฐซุน ปานใดก็ไม่สามารถ จะพาให้คน
ที่มความคิดหลงเชื่อไปได้จนได้เสียแต่เมื่อผลเขาอยาก จะให้เรานิยมมัน จะได้ตั้ง
มือทำการงานให้เป็นผลสำเร็จได้ดังปากพูดนั้นแหละเราจึงจะยอมนิยมด้วยได้

บัดนี้มาถึงปัญหาอันสำคัญว่า ยวน “ราชาธิราช” จะทำการใดดีกว่า
ยวน “ประชานาธิบดี” หรือไม่ว่ ตามความเห็นของข้าพเจ้าเห็นว่า นอก
จากจะมีเหตุการณ์ภายนอกมาขัดขวางแล้ว ยวนจะทำการ ได้นับว่าสำเร็จดีที่
เดียว ถ้าวคอดีสำเร็จมากเท่าที่มนุษย์คนใดจะพึงหวังทำได้ในตำแหน่งที่ปกครอง
ชาติอันใหญ่โตเหลือมือเช่นนั้น สรรยาดำเนินขอให้คิดเถิด ! การที่จะหัดบตา
ให้แต่เห็นสิ่งของใด ๆ จำนวนล้าน ๓ นั้นก็ยากไม่ใช่เล่นอยู่แล้ว ถ้าถึง ๔๐๐
ล้านจะเป็นอย่างไรบ้าง ? ยวนมิได้ให้สัญญาว่าจะลดความผาสุกและสมบูรณ์
อย่างปราศจากอุปสรรคมาสู่ชาติในรัชสมัยของเขา ก็ใครเล่าจะเป็นคนที่หาญ
พอจะสัญญาเช่นนั้นได้ แม้แต่สำหรับชาติที่มพลเมืองน้อย แต่ข้าพเจ้าเชื่อ
ว่า ยวนสามารถจะสัญญาได้ว่า บ้านเมืองคงจะไม่ยุ่งเหยิงจลาจลดังไปกว่า

ก่อน เพราะถึงอย่างไร ๆ ก็เป็นอันเหลือวิสัยที่จะยุ่งเหยิงยิ่งกว่าที่ได้เป็นมานาน
แล้วได้ ยวนอาจจะไม่ใช่ราชาธิราชที่ประเสริฐสุดก็เป็นได้ — มีพระราชหรือผู้
ปกครองคนใดบ้างที่นับว่าประเสริฐสุดอยู่ในโลกอันมีคมตของเราทิ้งหลาย
นี้? แต่อย่างไรก็ดี ถ้าเมืองจันทบุรีเป็นประเทศอันมีทุกขทวมหวนนี้ อยู่ในความ
ปกครอง ของ ราชา ธิราช ปานกลางองค์ ๑ คงจะได้รับผลดี กว่าท จะ คง อยู่ใน
อำนาจของหมู่แมว ซึ่งป้องกันภัยประหารกันเองอยู่ไม่มเวลายหุคหุยน
และทั้งให้ชาติจันฉิบหาย!

พุทโธเอ๋ย! ผู้รักษาของเมืองจัน! ถ้าเขาทั้งหลายจะหยุดคบคิด
ประทุษร้ายซึ่งกันและกัน แล้วแต่คำนี้ถึงคำแปดอันแท้จริงแห่งฉายาอันมี
ศักดิ์ซึ่งเขาทั้งหลายได้ให้ของตนเองนั้นบางแล้ว ก็จะพอหวังได้ว่าความผาสุก
สัมบูรณ์จะเกิดแก่เมืองจัน แต่ข้าพเจ้าเกรงว่าจะเป็นการเหลือเกินไปที่จะหวัง
ให้เขามีเวลาตรองให้เป็นประโยชน์เช่นนั้น เพราะคงจะพากันมกักรคิด
แต่จะหาทางที่จะไถ่ถอนตนมาอีก และในระหว่างที่เขาคอยโอกาสทำร้ายตาม
อบายของเขา เขาก็ชอบแต่ใช้เวลาเพื่อกิดหาฉายาใหม่ให้แก่วณด้วยความ
ซึ่งเคยเกิดขึ้นชง ฉายาอย่าง “บรมหนาดาน” นี้ ก็น่าจะต้องเสียเวลาเสีย
นานเพื่อค้นคว้าหาคำที่จะให้รู้สึกเจ็บปวดเป็นพิเศษ ครั้นเมื่อค้นได้แล้วและ
ปล่อยออกมาอย่างจัดเช่นนี้ ก็ยอมให้เห็นว่าเป็นผลแห่งมนต์มองที่เพี้ยเดียว
แล้วกระมัง? ถ้าต่างว่าจะใช้มนต์มอง ที่คิดหาฉายาซึ่งแท้จริงก็มีได้ให้ผดร้าย
แก่วณด้วยประการใด แต่ทำให้พวกเราทิ้งหลายหัวเราะนั้น ไปคิดประกอบกิจ
ให้เป็นคุณแก่ชาติจันจะมีดีกว่าฤา? เหตุไฉนพวกรักษาของจันจึงไม่รู้ลึก

ความเหวี่ยงและความชั่วร้ายซึ่งเกิดจากการที่เขาคบคิดกันทำร้ายผู้อื่น? เมื่อ
 ยังไม่คำอธิบายดีพอแล้ว — ข้าพเจ้าก็ต้องหวนกลับไปหา ข้อความ ที่ข้าพเจ้าได้
 กล่าวไว้ในบทก่อน กล่าวคือ การที่जनคติดกันทำร้ายนั้น เป็นกิจอย่างเดียวกับ
 ที่เจมส์ความสามารถพอที่จะทำได้ และใช้แต่เท่านั้น เป็นการประกอบอาชัจะ
 โดยปรกติของเขาด้วย! ข้าพเจ้าใคร่จริง ๆ ที่จะเชื่อว่าความคาดคะเนของ
 ข้าพเจ้าผิดในข้อนี้ แต่ข้าพเจ้าเกรงอยู่ว่าจะคอยฟังคำของสุรภักษาคณซึ่งอยู่
 ในเมืองเรานชแฉงให้เป็นที่น่าเชื่อฟังได้นั้น น่าจะเป็นการที่เกินหวังไปสักหน่อย
 เพราะว่าข้าพเจ้าได้เคยพบมาแต่กแต่คำปฏิเสธรันประกอบด้วยโทษะ กับข้อ
 ความก้ำก้ำซาก แต่จะหาเหตุผลที่แปลกมาแสดงเพิ่มเติมไม่มีเลย
 ในที่สุดนี้ ถ้าพวกกรีกชาติของเมืองจันจะหย่อนตัวลงมารับกานัดของ
 ข้าพเจ้าได้แล้ว ข้าพเจ้าก็จะใคร่เตือนสติให้เป็นกานัดอย่าง ๑ คำเตือนสติ
 ข้าพเจ้าจะขอกล่าวตามคำแนะนำอันคมคายของดอกเบอรี่ ซึ่งให้ไว้แก่ เวอร์ริส
 ในบทละครของท่านจินตกรเชกส์เปียร์ว่า “ธรรมดาแล้วคนเดียวจะช้ข้างหน้า
 หง ๒ คนไม่ได้ คนหนึ่งต้องอยู่ข้างท้าย.

ทฤษฎีโดยอาชีวะ

ในโลกนี้มีคนอยู่บางจำพวก ที่ทฤษฎีโดยอาชีวะ คือหากินโดยก่อการ
กำเริบหรือยุยงให้คนคิดการกำเริบต่ออำนาจปกครองอยู่มิได้ขาด คนชนิดนี้
มีอยู่ในประเทศต่าง ๆ หลายแห่ง แต่ในชาติใดก็ไม่มากนักเท่าในชาติซึ่งเรา
เรียกรวมกันอยู่จำฉัน ชื่อนัยอมมีพยานปรากฏอยู่แล้วแก่ผู้เอาใจได้สังเกต
กิจการของประเทศฉัน และซึ่งมิได้มีเหตุส่วนตัวที่จะต้องเข้าข้างฝ่ายใด
ฝ่าย ๑ เลย

เมื่อประเทศฉันยังอยู่ในปกครองของราชวงศ์ไต้เซ่ง มีพวกที่เรียกกันว่า
เก็กเหม็งก่อการทฤษฎีต่อรัฐบาลวันเมื่อทำการสำเร็จ จนจับเจ้าแผ่นดิน ซึ่ง
เรียกว่าเป็นคนต่างชาติ คือไม่ใช่ฉันแท้แน่ ออกจากราชสมบัติได้แล้ว ก็ควร
จะส่งบงกชที่ ๑ ตะไมไซ้เถา? แต่ไม่เป็นเช่นนั้นเลย เกิดมีผู้เรียกตนว่ารักชาติ
คิดกำเริบต่อรัฐบาลจับบงกชอีกต่อมา ในที่สุดเมื่อวันไซ้ไซ้ได้ตั้งตนขึ้น
เป็นเจ้าแผ่นดินใหม่ จะเป็นของอัครรรยอะไร เพราะแต่เมื่อรัฐบาลยัง
เป็นรัฐบาลก็ยังมีผู้เป็นขบถอยู่แล้ว

ถ้าต่างว่าเราจะเชื่อว่า ผลก่อการทฤษฎีต่อผู้ปกครองอยู่มิได้ขาดเช่นนั้น
เป็นเหตุมุ่งจริงต่อชาติบ้านเมือง เราจะต้องถามว่า เขาต้องการอะไร?
เมื่อทอยพระเจ้าแผ่นดินวงศ์เซ่งนอนลงไปได้แล้ว และมีรัฐบาลตั้งขึ้นแล้วก็ยัง
ไม่พอใจอะไร จะให้เปลี่ยนไปอย่างไรอีก? ในสมัยนั้นลักษณะปกครองอย่างใด
ที่จะให้โอกาสแก่ประชาชนใหม่เลี้ยงปกครอง ตนได้จริงจึงยังไปกล่าววิบัติมีญา
บางที่เราจะยังไถ่อยู่มากก็เป็นได้ แต่เวลานี้ก็ไม่ออกเลยว่าจะมีอะไรที่ยังไปกล่าว

รับบัลลังก์สำหรับให้โอกาสให้ประชาชนปกครองตนเอง ถ้าจะมีอะไรให้ยังไป
 กว่ารับบัลลังก์มั่งแต่อนาธิปไตย คือไม่มีใครหรืออะไรเป็นผู้ทรงอำนาจเลย
 เท่านั้น แต่เท่าที่เราได้รู้เห็นมาในประเทศอื่น ๆ อนาธิปไตยย่อมเป็นบันได
 ขึ้นต้นแห่งความฉิบหายกลายเป็นชวาคอนเขาไปอีกต่อหนึ่งเท่านั้น เพราะ
 ฉะนั้นเลยแต่ถ้าชาตินั้น จะเป็นชาติที่มหัศจรรย์แปลก กว่าชาติอื่น ๆ ทั้งหมด
 ในสกลโลกแล้ว การที่จะมีอนาธิปไตยในเมืองจีนก็คงยังไม่เป็นประโยชน์จริง
 แก่เมืองนั้นเป็นแน่ ดังนั้นเราจึงเชื่อไม่ได้ว่า พวกจีนที่เรียกตนนั้นว่า “รักชาติ”
 นั้นจะต้องการอนาธิปไตยในเมืองจีน นอกจากที่เขาทั้งหลายจะโง่หรือหลง
 เสียเหลือเกินจนคิดวิปลาสไปเช่นนั้นได้.

แต่ตามข้อความที่เราได้ อ่านใน หนังสือพิมพ์ ของผู้ที่เห็นชอบใน การก่อ
 กำเริบ ทั้งที่ออกจำหน่ายในเมืองจีนและในกรุงสยาม เราต้องสันนิษฐาน
 ว่า ผู้ที่เป็นหัวหน้าพวก “รักชาติจีน” นั้นแต่เป็นผู้ที่ประกอบด้วยปรัชญา
 สามารถเป็นอัจฉริยบรรพชน! เมื่อเป็นผู้เต็มบริบูรณ์ด้วยปรัชญาสามารถ
 เช่นนั้นแล้ว ท่านเหล่านั้นหรือจะหลงไปได้พอที่จะเชื่อว่า อนาธิปไตยและการ
 ไม่ยอมเป็นของดีที่สุดสำหรับประเทศจีน? แต่ที่เขาทั้งหลายมิได้มีความ
 เห็นผิดเช่นนั้นแล้ว ทำไมเล่าจึงยั้งและชักชวนเพื่อนร่วมชาติให้คิดทรยศต่อผู้
 ทรงอำนาจเรื่อยไป ไม่ว่าผู้ทรงอำนาจนั้นจะเป็นราชาหรือประธานาธิบดี?
 จะให้เราที่ไม่ใช่จีนเข้าใจความประสงค์ของเขาทั้งหลายนั้นได้อย่างไร?

ตลอดวรรคข้างบนนี้ ท่านผู้อ่านคงจะได้สังเกตเห็นแล้วว่าข้าพเจ้าใช้ศัพท์พ
 นามว่า “เรา” ตลอดมา ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้าเข้าใจว่าคนไทยแทบทั่วไปที่ได

ตั้งใจตลอดถึงกิจการของเพื่อนบ้าน คงจะมีความคิดเห็นและถนัดที่ให้อยู่อย่างเดียวกับตัวข้าพเจ้าเองด้วยเป็นแน่ หรือถ้าท่านผู้ใดเข้าใจดีกว่าข้าพเจ้า ก็เชิญอธิบายสั้นๆ ฟังสักหน่อยจะชอบใจมาก แต่ข้าพเจ้าจะขอประทานข้อคิดเห็นอย่างเดียวแต่เพียงว่า ขอให้ท่านผู้อธิบายนั้นเป็นคนไทยผู้หมดลักษณะเช่นเดียวกับตัวข้าพเจ้าเอง กล่าวคือ (๑) ไม่ใช่เป็นไทยผสม (๒) เป็นไทยทุกเวลา ไม่ใช่เป็นไทยในสยามไทย และจีนในสยามจีน และเป็นข้าแผ่นดินไทยโดยกฎหมาย (๓) ไม่ได้ประกอบอาชีพโดยเป็น “หัวหน่าจีน” หรือคนจีนอื่นใดคนหนึ่ง

แต่ก่อนที่จะได้ฟังคำอธิบายเช่นนั้น ข้าพเจ้าขอเชิญท่านผู้อ่านพิจารณาข้อคิดเห็น ว่าชาวต่างประเทศที่ทำการในเมืองจีนเขามีความเห็นอย่างไร บัดนี้ข้าพเจ้าขอเชิญท่านอ่านความเห็นของหนังสือพิมพ์ “ปักกิ่งเดลินิวส์” ซึ่งข้าพเจ้าได้แปลมาได้ ดังต่อไปนี้:-

(คำแปล)

“อิสรภาพ” แห่งยunnan

ชาวเผ่าต่างๆ ยunnan ได้โจษกันอยู่ถึงเรื่องการหยกหยกที่ในมณฑลยunnan ขอทบทวนว่าแนกคือ ส่วนหนึ่งแห่งพวกทหารยunnan ได้เป็นขบวน และได้ประกาศ “อิสรภาพ” แห่งมณฑลตน ขอทบทวนตนเองเป็นเหตุที่ประกาศเช่นนั้น คือว่าท่านประธานาธิบดีได้กระทำผิดจากที่ตนได้จะรักษารัฐบาลประกาศนั้นเจ้าเมืองฝ่ายทหารได้ตั้งนาม จะเป็นด้วยความเต็มใจหรือถูกบังคับ

ก็หาปรากฏไม่ ส่วนเจ้าเมืองฝ่ายพลเรือนนั้นปรากฏว่าหาได้ตั้งนามในประกาศด้วยไม่

การที่มณฑลต่าง ๆ ในประเทศจีนประกาศ “อิสรภาพ” นั้นคงเกิดขึ้นของปรกติเสียแล้ว บางเวลาเมืองต่าง ๆ ก็เดินคดงกเช่นนั้นบ้างเหมือนกัน เป็นต้นว่าวางตั้งกับมณฑลทั้งสองเมืองนี้ ได้ทำให้โลกหัวเราะมาหลายครั้งแล้วโดยการประกาศเช่นนั้น คำว่า “ยี่นนานได้ประกาศอิสรภาพแล้ว” ดังนี้ฟังดูก็เอะอะอยู่ แต่แท้จริงนั้นไม่มีอะไรนอกจากแปลว่า “ทหารหิบบมือหนึ่งนั้นก็จะสามารถหาผลประโยชน์ส่วนตัวโดยประพฤติกุศลได้มากกว่าที่จะจงรักภักดีอยู่ การรักใคร่ในรัฐบาลย่อมเป็นวัตถุอันดีสำหรับดังในประกาศ แต่เป็นหน้าสงสัยอยู่ว่า แม้แต่หนึ่งในร้อยแห่งพวกชนกษัตริย์นั้นจะอินังและหรือในข้อที่วาทกษณะปกครอง ประเทศจีนเป็นอย่างไร ? บางทีก็จะมีอยู่บ้างบางคนกระมัง ที่เชื่อจริง ๆ ว่าการก่อกบฏชนในเวลาที่ก่อกบฏต่อแหลมอยู่ในสถิติของประเทศเช่นนั้น เป็นพยานแห่งความรักชาติ ทุก ๆ ประเทศย่อมจะพบบุคคลบางคน ซึ่งมีความคิดในเรื่องการเมืองเป็นอย่างเชิดเช่นนั้น

ผู้ริเริ่มก่อเหตุยุ่งเหยิงข้อไขอาว (ข้าพเจ้าผู้แปลขอออกตัวว่าไม่รับภาษาจีนพอที่จะรับรองว่าได้เขียนข้อหวัดหน้าชนกษัตริย์แล้วหรือยัง เพราะถึงแม้ในหมู่จีนด้วยกันก็อาจจะอ่านหนังสือออกต่างกันไปได้เป็นอันมาก) พวกชนกได้บอกแก่ชายผู้ว่า รัฐบาลจีนได้รับรองแก้มหาประเทศทั้ง ๕ (อังกฤษ, ฝรั่งเศส, รัสเซีย, ญี่ปุ่น, และสหรัฐอเมริกา) ซึ่งได้แนะนำให้รอการตั้งราชาริบัติโดยชนนั้น ว่าจะให้ได้มีผลประโยชน์พิเศษต่าง ๆ ถ้ามหาประเทศนั้น ๆ

ยอมรับรองราชปริไตยใหม่ ไซอวมีความสงสัยในข้อความนั้นเขาจึงได้
ไปประเทศญี่ปุ่นโดยอ้างว่าจะไปรักษาศิว และที่เมืองเบปปุได้ทราบจากคน
ร่วมมณฑลคนหนึ่งชื่อตัน ว่าผลประโยชน์พิเศษนั้น ๆ ได้ยอมยกให้มหา
ประเทศทั้ง ๕ แล้วจริง ต่อมาไซอวก็หาได้คิดที่จะสับสนต่อไปอีกไม่
ว่าช้วนนั้นถูกต้องหรือไม่ และเขาได้กลับไปยืนนานด้วยความแค้นเคืองเป็น
อันมาก ทั้งได้ไปพุดจาจนนายพลถึงจ้าวร เชือกถือด้วยว่าช้วนนั้นเป็นชาวจริง
อาศัยความเชือกถือด้วยคำของไซอวและพวกหนึ่งในกองทหาร ถึงจ้าวรได้
โทรเลขไปยังรัฐบาลกลาง แสดงความเห็นให้งดการตั้งราชปริไตย ช้วนเสีย
รัฐบาลได้ส่งเจ้าพนักงานไปชี้แจงว่า คำเล่าลือว่าได้รับรองจะให้ผลประโยชน์
พิเศษแก่มหาประเทศทั้ง ๕ นั้น ไม่มีความจริงเลย

รัฐบาลกลางได้ตั้งเห็นอยู่แต่ที่ว่า อาจจะมีเหตุหยกหยิกในมณฑล
ยunnan และได้เตรียมการไว้ตามสมควร การเตรียมทงหลายนั้นมอยู่
อย่างไรบ้าง เราไม่สามารถจะแสดงได้ในกาฉบับนี้ แต่เชือกถืออยู่ว่าจะเป็น
ผลดี ชาวคราวทั้งปวงทงมาจากมณฑลอื่น ๆ ในภาคใต้แต่ดวันตกนั้นปรากฏ
ความเป็นอยู่ไม่มีเหตุที่จะต้องตกใจ ถ้าชาวคราวเหล่านั้นถูกต้องอยู่แล้ว ก็จ
การในมณฑลยunnanก็ไม่ใช่ข้อควรทำให้พึงสงสัยของ ถึงแม้ว่าประชาชน
ชาวยunnanจะเห็นชอบด้วยในความคิดเป็น “อิสรภาพ” ซึ่งในเวลานี้ก็ไม่มี
พยานหลักฐานอันใดแสดงว่าประชาชนจะโง่งมปามัน ทงมณฑลยunnan
ก็เป็นมณฑลที่อย่างไม่สำคัญมณฑลหนึ่งในราชอาณาจักร ถ้าจะว่ากันด้วย
จำนวนพลเมืองเป็นเกณฑ์ ยunnanก็เป็นเพียงที่ ๑๖ ใน ๑๘ มณฑล ดังนั้น

ก็อาจจะเห็นได้เลยว่า ถ้าการหยกหยกนั้นอยู่แต่เพียงภายในมณฑลยูนนาน เท่านั้นแล้วไซ้ ก็จะเป็นของเหลวไหลอย่างเอกที่จะแผ่รังสีก่อกำวุ่นว่า พวกคอมมิวนิสต์ในนามแห่งชาติจีน ถ้าจะเพ่งเล็งดูกันยี่หนึ่งแล้วก็จะเห็น ได้ว่า การกำเริบครั้งนี้ไม่ใช่ของชวอย่างเดียวนะ ถ้าแม้ว่าเหตุการณ์จะได้ เป็นไปตามที่เราเชื่อแน่ว่าจะเป็น คือการกำเริบนั้นจะได้ปราบลงได้โดย เร็วแล้ว ก็จะเป็นเครื่องแสดงให้เห็นปรากฏการณ์การขัดแย้งต่อความเปลี่ยนแปลง ลักษณะปกครองนั้นเป็นของที่ไม่จริงจางเลย และรัฐบาลใหม่ก็จะได้เริ่มทำการ เปลี่ยนแปลงด้วยเกียรติคุณอันมีค่าที่สุดได้ต่อสู้และมียุทธศาสตร์ใน เมื่อ ต้อง กำจัด แก่งกันอย่างไม่เมื่อย

เป็นที่พึงหวังอยู่ว่า มหาประเทศทั้งหลายจะได้แสดงฐานะของตนให้ แจ่มแจ้งในข้อที่เนื่องด้วยผลประโยชน์พิเศษที่ตกกันอยู่นั้น ความจำเป็นอยู่ ที่จะมีความเข้มแข็งเป็นหลักฐานจากมหาประเทศซึ่งเกี่ยวข้องกับในคดีนี้ว่าไม่ได้ เกียง งอนกับรัฐบาลจีนในเรื่องรับรองประชาธิปไตยใหม่ เพื่อจะได้ป้องกันความ หยกหยิกต่อไป และเราอาจจะเชื่อได้ว่ามหาประเทศคงจะไม่ละเว้นการกระทำ การณ์ที่ควรปฏิบัติต่อประเทศที่มีไมตรี

(จบคำแปล)

ท่านผู้อ่านที่เป็นไทยแท้ และมีไมตรีจิตต่อชาติจีนโดยทั่วไปไม่ใช่เด็ก ชอบหรือรังแต่จะดูใคร่ในพวกจีนโดยจำเพาะ คงจะต้องสังเกตได้จาก ข้อความที่ข้าพเจ้าได้แปลมาแถวข้างบนนี้ ว่าผู้ทรงติดต่อเมืองจีนจริง ๆ แล้ว ย่อมจะต้องรู้สึกได้ว่า ในเวลานี้เป็นเวลาที่เดือดร้อนอยู่เป็นอันมาก เพราะฉะนั้น

ถ้าเมืองจีนจะได้มีโอกาสตั้งมั่นคงดำรง เป็นอิสระประเทศอยู่ใต้คตองอาศัยความ
สงบภายใน จึงจะเป็นโอกาสให้รัฐบาลตกลงได้ตั้งมั่นคงจริง ๆ ได้ ใคร
ที่รู้สึกอยู่เช่นนี้แล้ว คงจะคิดว่ารู้สึกต่อไปด้วยว่า เหลือที่จะลงเนื้อเห็นนิยม
ชมเชยผู้แสดงความรักชาติ แต่โดย ทางที่เป็น ประโยชน์แก่ กระเป๋า ของตนเอง
เท่านั้นได้

คราวนี้บางทจะมีคำถามขึ้นบ้างว่า ก็จนกับเงินเขาจะวิวาทกันเป็นกงถาวร
อะไรของ “นายอศิวพาหุ” ด้วยเล่า?

ข้าพเจ้าจะขอตอบว่า ถ้าไปวิวาทกันแต่ในเมืองจีนอย่ามาวิวาทกันให้
รบกวนและรำคาญใจไทยเราด้วยแล้วละก็ข้าพเจ้าจะไม่บริปากเลย แต่จะมาออก
หนังสือพิมพ์ด่ากันในเมืองไทย และออกเป็นภาษาไทยด้วยดังนี้จะไม่ให้มัน
บังตะถา? ข้าพเจ้าไม่ใช่ด่าเสียจนข้าพเจ้าจะได้ออมนั่งทนให้เจกมาด่ากันใน
บ้านของข้าพเจ้า

อีกประการหนึ่งเมื่อจะวิวาทกัน ทำไมต้องมาชักชวนพวกจีนในเมือง
ไทยเราให้พลอยออกเงินด้วย? จีนเข้ามาเมืองไทยต้องเข้าใจว่าเขาหรือ
มาหาเงินเห็นความอดอยากมาหาชาวจีน ยังจะตามเอาไฟโตจและควักเงินที่
เขาหาได้ด้วย น้ำพัก น้ำแรงออก จากถุง ของเขาไป ถลงเสียเพื่อ อาณาประโยชน์
ของคนสันคิด ททงานอะไรไม่เป็นอย่างนี้แล้วจึงต้องหากันทางเป็นหัวหน้าชบถเช่น
นี้ สมควรอยู่แล้วหรือ? ที่ข้าพเจ้าพูดเช่นนี้จะเรียกว่าเพราะเกตุยจีน
ไม่ได้เลย; แต่ตรงกันข้าม ข้าพเจ้าอยากจะใคร่ได้เห็นจีนที่เขาพาพระบรม
โพธิ์สัมภารไ้รื้ออดพ้นจากเงอมมอยมบาด ผูกนเลอดเนื้อเพื่อนจีนเป็นภักษา-
หารมิได้ชาติ!

อนิจจาเพื่อนฉันเอ๋ย! ช่างไม่รู้จักทำกระดูกสันหลังแข็งเดี๋ยบบ้างเลย ขอมให้หมาบดกกดคอขยำเดินตามใจ รัฐบาลไทยและคนไทยพร้อมอยู่เสมอที่จะเป็นมิตรของเพื่อนฉันที่มาอาศัยในกรุงสยาม แต่เพื่อนฉันเชื่อถือไทยเราเถา? เปล่าเลย! มัวแต่หลงเชื่อถือหรือกลัวอำนาจของยมนาต ผู้ที่ตนเองเป็นหัวหน้าของจันทรเดือดเนื้อจนไปกินจนอ้วน แต่วมีหน้าซำคอยยงให้เพื่อนฉันสงสัยในไมตรีจิตของรัฐบาลไทยและพลเมืองไทยอยู่เสมอ

ยังมีปัญหาอยู่ข้อหนึ่งซึ่งน่าถาม คือการที่บางคนในหมื่นจินมาคิดการยุยงส่งเสริมการคิด กำเริบและ ร่ำรวยเงินและ ชักชวน คนไปช่วยในการก่อกำเริบนั้น เราควรทำไม่หรือไม่เสียเถา? ส่วนประเทศอื่นเขาปฏิบัติกันอย่างไร มีตัวอย่างอยู่ที่ฮ่องกง คือท่านอธิบดีศาลฮ่องกงได้ตัดสินวางบทลงโทษบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ข้อ ให้จำคุกทำการหนัก ๘ เดือนและปรับ ๕๐๐ เหรียญ เพราะได้ลงพิมพ์คำยุยงก่อกำเริบและกล่าวคำรุนแรงถึงยมนาไซไซว่า—

“เมื่อมีคนอยู่ถึงสี่ร้อยล้านเพื่อต่อสู้กับคน ๆ เดียวฉันทาไมเราจะต้องวิตกว่าจะไม่สามารถ เอาหัวของคน ๆ นั้นแขวน ปลาย หัก หรือ จับตัว ประหารชีวิตได้บนยกพื้น อย่างที่ฝรั่งเศสเขาได้ประหารชีวิตหลุยส์ที่ ๑๖?”

ถ้อยคำเช่นนั้น เมื่อโฆษณาขึ้นในประเทศใดทมิฬพระราชาธิบดีเป็นผู้ปกครองย่อมต้องจัดว่าเป็นถ้อยคำอันไม่ควรอย่างยิ่ง.

จริงอยู่บางทีจะมีผู้ท้วงว่า อังกฤษเขาต้องเอาโทษผู้ยุยงให้ก่อกำเริบต่อรัฐบาลจีน เพราะประเทศอังกฤษกับจีนมีทางไมตรีติดต่อกันอยู่ ส่วน

เมืองไทยยังมีได้ทำสัญญาทางไมตรีกับเมืองจีน เพราะฉะนั้นเราจะถือแบบ
อังกฤษเขาไม่ได้

แต่การที่มามีผู้ยงตั้งเสริมการก่อกำเริบอยู่ในกรุงสยามนี้ จะไม่มีผลร้าย
กระทบถึงไทยบ้างเลยเทียวหรือ?

ข้าพเจ้าตอบว่ามี!

ส่วนข้อที่จะวิตกว่า คนปราชญ์จากสติหรือนักเลงสุราในหมู่ชาวเราอาจ
จะพลอยหลงไหลไปในถ้อยคำของพวกยงตั้งเสริมการก่อกำเริบนั้น ทำเนา
เสียได้ไม่ต้องคำนึงในทันที แต่การที่มามีผู้ยงตั้งเสริมการก่อกำเริบนั้น
พระบรมโพธิ์สมภารออกไปนอกกรุงสยามเช่นนี้ จะไม่คำนึงดูบ้างตะถา?
จะไม่ควรจัดว่าคิดร้ายต่อรัฐบาลไทยบ้างหรืออย่างไร?

การเลือกคนเข้ารับราชการ

โดยการแข่งขันสอบวิชาพิจารณาหลักแห่ง

ตำรา แลความเป็นไปจริงแห่งทางนั้น

อาศัยเหตุที่จุดหมายเหตุรายวันในกรุงเทพ ฯ อย่างน้อย ๒ ฉบับได้ยก
ของสรรพวิชาวิชาการแข่งขันสอบได้วิชาว่า เป็นทางที่ดีที่สุดสำหรับเลือก
สรรพคนเข้ารับราชการ ข้าพเจ้าจึงมีความใคร่ที่จะขอแสดงความเห็นโดย
อัตโนมัติบ้างในเรื่องนี้ ซึ่งคนทั้งหลายย่อมสนใจอยู่ทุกวันนี้

ข้าพเจ้าจะขอเริ่มเรื่องโดยแสดงว่า ข้าพเจ้าไม่มีความปรารถนาที่จะให้
ความเห็นของข้าพเจ้ามีผลบังคับบัญชาน้อย โต้แย้งข้อความสรรพวิชาซึ่งจุดหมาย
เหตุรายวันทวนกันใดก็ตามแล้วโดยชอบ อันที่จริง ข้าพเจ้าอาจจะกล่าวได้ว่า
ข้าพเจ้ามีความเห็นชอบด้วยถ้อยคำที่ปรากฏในหน้าของจุดหมายเหตุนั้น ๆ ทุก
ประการ คือแม้ว่าข้อความซึ่งกล่าวถึงวิธี บัจจุบัน ที่รับคนเข้าทำราชการ
นั้น พึงดียิ่งวิเศษ ไม่ควรหนักแน่นว่าเป็นวิธีใดก็ดี ข้าพเจ้าไม่มีความสงสัยเลย
แม้แต่เล็กน้อยว่า การสอบได้วิชานี้เป็นวิธีที่พบบ่อยมากกว่าวิธี ที่ใช้อยู่
บัดนี้ ซึ่งจะเป็นอย่างใด ๆ ก็ตาม ที่ขอคัดค้านนั้นคงมีอยู่ เราเคยได้เคย
ทราบแล้วว่า การสอบได้วิชานี้มีข้ออะไร มีข้อบกพร่องและทศตวรรษเพียงใด
ส่วนข้อข้ออย่างหนึ่งนั้น เราหาไม่ หรือบางทีจะไม่ผิดเลยแต่ก็

เมื่อการเป็นเช่นนี้เราจึงต้องพบ เกิดอุปสรรคใจทักท้วงโดย อาศัยหลักที่ทรง
อยู่แล้วว่า ผู้สมัครสอบไม่พบบ่อยมากดังนี้ และอย่างไร ๆ ก็ดี เราไม่
ปรารถนาให้มีผู้ใดโต้แย้งถ้อยคำของเราได้

ตามข้อความที่กล่าวมาในวรรคข้างบนนี้ ถ้าท่านผู้อ่านเข้าใจว่าข้าพเจ้า
หมายความว่าอะไร ก็นับได้ว่าท่านดีกว่าข้าพเจ้าอยู่แล้ว เพราะข้าพเจ้า
เองเมื่อได้อ่านคอกครั้งหนึ่ง ก็ยังไม่รู้ว่าหอนอนปลายคานอยู่ทางไหนเลย! แต่
ข้าพเจ้าเข้าใจว่าในการกล่าวถึงสิ่งอะไร ๆ ซึ่งชนโดยมากนิยมกันว่าเป็น
ประโยชน์ เช่นการสอบไล่วิชาเป็นต้น ต้องพูดให้รู้ ๆ ไว้ผู้อ่านจึงจะ
เห็นเราฉลาด แต่ถ้าท่านจะไม่เห็นตามข้าพเจ้าก็——ไม่เห็นนะซี, เป็นอันจบ
เรื่องกันเท่านั้น!

ไม่ต้องสงสัยเลย การสอบไล่วิชาได้นิยมกันมาตามแบบแผนในตำราว่า
เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่คนเราได้เคยคิดขึ้นสำหรับทดสอบความสามารถแห่งบุคคล จึงได้
มีความเห็นเช่นนั้นตกลายรอยขึ้นมาแล้ว ดังที่ได้อ่านเรื่องจีนยอมทราบอยู่
จำเดิมแต่โบราณกาลจนรัชสมัยแห่งวงศ์เม่งจู หนทางที่จะเข้าทำราชการได้
ก็มีอยู่ทางเดียว กล่าวคือทางสอบไล่วิชาเท่านั้น แต่ครั้นมาถึงสมัยรัชกาล
ที่สอบไล่วิชาอย่างเท่านั้นเป็นอันยกเลิกไม่ใช้ต่อไป โดยอ้างเหตุว่าวิชา
ปิดหนทางไม่ให้คนที่มีความสามารถแท้จริงได้เข้ารับราชการ; เปิดทางให้แก่
ผู้ที่มีความรู้ในทางหนึ่งข้อโดยเฉพาะ แต่หาประโยชน์ในเชิงการปกครองหรือ
ความเป็นเจ้าพนักงานนั้นไม่ได้ แต่ขอเป็นเรื่องราวของเมืองจีนและกิจการ
ในเมืองจีนดูเหมือนจะต่างกับกิจการในต่างประเทศ และอย่างไรก็ดี เราจะ
อ้างจีนเป็นตัวอย่างทำไม?

ถ้าจะนั้นขอให้ดูในเมืองอังกฤษ ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ได้เคยมี
การสอบไล่ได้บรรดไว้โดยจำกัดจำนวนคนที่ได้คะแนนสูงสุด—ในแผนกวิชาเลขศาสตร์

— แคว้นชนบทก็ได้เด็กเสียแต่เหมือนกัน ตามปรกติกาตซึ่งมีชื่อยกเว้นน้อย
 นัก ที่สอบได้ได้ ๑ ซึ่งได้ชื่อว่าชเนียร์แรงเกอรันน์ ได้ประกอบกิจอันผิด
 ปรกติอย่างไรในภายหลัง พวกเขาดันแทบทุกคนเจ็บช้อหายเสียไปโดยไม่
 ใครรู้จักอกเลย ชอนกคุมชอบและมั่งคั่งอยู่, แต่ความจริงเป็นเช่นนั้น
 จะหัดบตาทำไม่เห็นเสียหาได้ไม่ มีชเนียร์แรงเกอรันน์คนเดียวซึ่งข้าพเจ้ารู้จัก
 ที่เดิมชอเลี้ยงเป็นใหญ่เป็นโตโดยทาง เป็นผู้พิพากษาในศาล พระราชาณาใน
 เมืองอังกฤษ อนึ่งข้าพเจ้าได้รู้จักนายทหารคนหนึ่ง ซึ่งสอบได้ได้ ๓
 อย่างเลิศ ออกจากโรงเรียนนายร้อยแอนด์เซอร์ดัตในปี ค.ศ. ๑๘๘๘ และ
 บัดนี้ได้เป็นนายร้อยโทอย่างมิดๆ (หรือบางทีบัดนี้จะถึงนายร้อยเอกก็ได้) อยู่
 ในกองทัพอินเดีย ส่วนนายทหารอีกคนหนึ่ง ๑ ซึ่งสอบได้ได้ ๔๓ หรือ
 ๔๔ ในบัญชีเดียวกันนั้น ได้เป็นถึงนายพันโทมั่งคั่งกองพันทหารชาวเขา
 กองหนึ่งซึ่งพึ่งมาเสีย ชพตงในขณะ ที่นำกองพัน ของเขาใน ประเทศ ฝรั่งเศสเมื่อ
 เร็ว ๆ นี้เอง นายทหารที่ได้สอบได้ได้ ๓๖ ในบัญชีนั้น แทบทุกคนได้
 ชอเลี้ยงปรากฏแล้วเพราะกิจการที่เขากระทำ ฝ่ายสหของข้าพเจ้าซึ่งสอบ
 ได้ได้ ๑ นั้นยังคงเป็นทมิฬไม่มีใครได้ยินชออยู่นั่นเอง ยังมีชารายไปกวาน
 แม่นายทหาร ซึ่งได้ออกไปจาก กอง อาดำ เข้ามา ประจำการใน กอง ที่พบกยังได้
 เตือนชนหนาที่ผู้มวชอย่างเลิศจากแอนด์เซอร์ดัตคนนอก ทงนกันจะต่อให้
 เห็นว่าภินหารสัตว์และบางที่โอกาสก็ สามารถและมักจะ ช่วยให้คนหนึ่งแข่ง
 ชนหนาอีกคนหนึ่ง ซึ่งสอบวิชาได้สูงกว่าเขามากมายนั้นได้

แต่บางที่ท่านจะกล่าวหาว่า ความดำเนินไปแห่งกิจการฝ่ายทหารจะผิด

แลกเปลี่ยนกับฝ่ายพลเรือนเช่นนั้นฤ? ถ้าเช่นนั้นขอเชิญท่านเหลียวดูฝ่าย
พลเรือนบ้าง ข้าพเจ้าได้รู้จักข้าราชการในกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ
คนหนึ่งซึ่งสอบไล่วิชาได้อย่างดีแล้ว ได้เข้ารับราชการในหน้าที่เป็นเสมียน
ในเวลาที่ข้าพเจ้ารู้จักเขา นั้น เขาได้รับราชการมาในกระทรวงต่างประเทศ
แล้ว ๒๕ ปี และกำลังดำเนินไปสู่หน้าที่เป็นหัวหน้าเสมียนและพึงได้รับพระราชทาน
ตราเส้นด้ายไม่เคอต แลเส้นด้ายยอชชนท ๓ (ซึ่งเป็นขนด้ายที่ดีของตรา) ในเวลา
นั้นได้ ๒๐ ปีภายหลังจากที่ข้าพเจ้าได้รู้จักเขา เขาได้ขึ้นไปได้ถึงตำแหน่งหัวหน้า
เสมียนแล้ว และได้รับพระราชทานตรา เส้นด้ายไม่เคอต และเส้นด้ายยอชชน
ท ๒ ระยะเวลา ๒๐ ปีนั้นคนอื่นเป็นอันมากได้เข้ารับราชการในกระทรวงการต่าง
ประเทศ บางคนก็ได้เข้าโดยทางแข่งขันสอบวิชา บางคนก็ได้เข้าโดยทางอื่น
และในจำพวกนั้นมียเป็นอันมากที่ได้แข่งขันหน้าสหายของ ข้าพเจ้าไปในทางได้
เกียรติยศและชื่อเสียง บางคนได้เป็นเอกอรรคราชทูต บางคนได้เป็นอรรค
ราชทูต บางคนได้เป็นทปรัษาและตำแหน่งอื่น ๆ ในข้อนี้ข้าพเจ้าจะไม่ขอ
ยกกรรมะขึ้นมาแสดง เพราะเหตุที่แจ้งประจักษ์กันอยู่แล้ว แต่เมื่อคำนึง
แทนผู้ที่ยศถือว่าการสอบไล่วิชาได้ เป็นทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในทาง
ราชการนั้น ก็ย่อมเป็นข้อให้พอใจอยู่บ้าง

ข้าพเจ้าไม่ปฏิเสธเลยสักขณะเดียวว่า คนที่ยกเอาความดีมารักของ
คนเป็นทพงในการทดลองวิชา นั้นดี กว่าคนที่อาศัยความ ช่วยเหลือหรือ ความรัก
ใครของผู้อื่น เพื่อช่วยให้ได้เข้ารับราชการหรือให้ได้ดี ว่าตามความเห็น
ของข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่มีบุคคลชนิดใดที่หน้าจะชงยิ่งกว่าผู้ทรง

ในความไม่สามารถของคนแล้ว และพยายามที่จะเข้าทำราชการหรือเลือกสัน
หาทางขึ้นโดยประจบประแจงต่อพลอให้นายรัก บุคคลชนิดนี้ไม่ใช่ถูกผู้ชายจริง
ตกอยู่ในประเภทสัตว์ที่ไม่มีสันหลัง และไม่น่าจะทำประโยชน์ให้บังเกิดมีแก่
ราชการได้แม้แต่เล็กน้อยเลย

ขณะนั้นข้าพเจ้าเป็นคนหนึ่งซึ่งเห็นชอบด้วยกับการเลิกคนเข้ารับราชการ
โดยวิธีสอบไล่วิชา แต่ถึงกระนั้นข้าพเจ้าก็ไม่สามารถจะหัดตาทำไม่เห็น
ความบกพร่องในการรับคนเข้าทำราชการโดยวิธีนี้ได้ ถ้าจะใช้แต่วิชาอย่าง
เดียว การสอบไล่แข่งขันในเชิงวิชาเช่นนี้ ย่อมเปิดโอกาสให้แก่คนทั่วไป ผู้
ใดสอบไล่ได้ก็จะเป็นอันเข้ารับราชการได้โดยไม่ต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติหรือ
ไม่สมควรแห่งบุคคลนั้นในทางอื่นๆ เหตุฉะนั้นคนบางจำพวกได้เข้าทำราชการ
ในเมืองอังกฤษ ซึ่งถ้าได้พิจารณาดูลักษณะอื่น ๆ แห่งเขาทั้งหลายนั้น ๆ แล้ว
ก็คงจะไม่ได้เข้ารับราชการได้เป็นแน่ ดังเช่นชาวต่างประเทศที่ยังมิได้แปลงชาติ
มาเป็นอังกฤษแท้เป็นคน คนเหล่านี้ได้ปฏิบัติราชการโดยเรียบร้อยตลอดเวลา
ที่เขาไม่ต้องทำการอันขัดแก่ประโยชน์แห่งชาติเดิมของเขา แต่ครั้นเมื่ออังกฤษ
รบกับเยอรมัน คนพรรณนาก็ได้แสดงฤทธิ์เดชอย่างหนึ่งมีเรื่องที่เคยจดอยู่ใน
เรื่องหนึ่งก็คือ มีนายทหารในกรมเสนาธิการทัพบกฝรั่งเศสคนหนึ่งซึ่งอยู่ใน
ตำแหน่งที่ไว้วางใจและได้ปฏิบัติราชการในหน้าที่โดยเรียบร้อยเป็นที่พอใจอย่าง
ยิ่งตลอดมา ถึงเวลาที่ฝรั่งเศสจะทำสงครามกับเยอรมัน ขณะนั้นจึงได้รู้ว่า
นายทหารที่ไว้วางใจคนนี้เป็นชาติเยอรมัน และได้ทำการเป็นจารบุรุษ(สปาย)
ของกรมเสนาธิการเยอรมันมาตั้งแต่บัดนั้น ในแผนกกิจการฝ่ายพลเรือน

ของอเมริกัน ซึ่งเล็กรับเจ้าพนักงานโดยทางดอยได้วิชาเหมือนกันนั้น ย่อม
มีชาวอเมริกันผสมเป็นอันมาก พวกเหล่านี้เมื่อถึงเวลาทอเมริกาก็ทำสงคราม
กับชาติเดิมของเขาแล้ว จะทำความไม่สะดวกให้แก่รัฐบาลได้เป็นอันมากเป็น
แน่แท้ เพราะเหตุฉะนั้นเมืองไทยเราจะอาศัยการสอบได้วิชาเป็นวิธีสำหรับ
ตรวจคนเข้ารับราชการตรวจด้วยแล้วไซ้ ความเป็นไปดังที่กล่าวมานี้จะต้อง
มาถึงเรา ด้วยเหตุว่าเรามีไทยผสมเป็นอันมาก (ซึ่งมิได้หมายความว่าถึงลูกจีน
และหลานจีนที่ได้เกิดเป็นคนไทยแล้วโดยแน่นอน) เข้ามาในราชการได้
โดยประจักษ์และเมื่อได้เข้ามาอยู่ในประเทศแล้ว ผู้บังคับบัญชาจะต้องเปิดโอกาส
ระวิงระไวกวไรน้อยเลย

เพราะฉะนั้นตามความเห็นของ ข้าพเจ้าตาม ประดำทมิ อยู่เห็นว่า ถ้าจะใช้
วิธีสอบได้วิชาเป็นทางรับคนเข้าทำราชการทุก ๆ แผนกแล้ว ควรจะดำริ
หาทางป้องกันเพื่อคัดกรองโอกาสที่ความเสียหายอาจจะมีมาถึงได้แก่ราชการและ
บ้านเมือง เนื่องแต่การที่รับคนซึ่งบางกาดบางสมัยอาจทำความเสียหายได้
โดยอาศัยโอกาสที่เขาได้กระทำการในหน้าที่ประจำตัวของเขานั้น อันลัทธิแบบ
แผนตามตำราจีน ถ้าจะพูดกันและแต่งหนังสือกันก็ฟังได้อยู่ แต่ในราชการ
ถ้าจะปล่อยให้ให้ถึงลัทธิแห่งตำราจีน จนไม่เหลียวดูความบกพร่องแห่ง
ลัทธิเช่นเดียวบางยุคเช่นไซ้ — ประโยชน์ที่จะได้จะไม่คุ้มกับที่เสียเป็นแน่ ความ
พ้นภัยเป็นปฐม; ๕๕ ควรเป็นลักษณะสำหรับประเทศเล็กโดยเฉพาะเมืองไทย
(เราอาจจะเอาอย่าง ประเทศ ที่เป็น มหาอำนาจ อาจ ปราม ผู้ที่ เป็นได้ คักได้ด้วย
อาการรุนแรง โดยไม่ต้องกลัวใครก็ดองนั้นไม่ถูกเลย) เมื่อเป็นเช่นนั้นการ

เลือกคนเข้ารับราชการควรมุ่งเอาแต่คนที่ไม่มีอันตราย คนที่เรามีเหตุผลพอจะเชื่อได้ว่า เราอาจจะไว้วางใจเขาได้ ไม่ว่าในกาลไหน ๆ ร้ายหรือดี—ยังกว่าที่จะแสดงหาบั่นทอนซึ่งเมื่อถึงบางคราวบางสมัยอาจจะทำให้เสียความไว้วางใจ และกลับกลายเป็นทมิฬพินชาติไปก็ได้

การที่คนสอบได้วิชาได้อย่างดีนั้น จะเป็นพยานแสดงว่าผู้นั้นเป็นคนดี กอบด้วยศีลธรรมก็หาไม่ได้ ตรงกันข้าม, และข้าพเจ้ามีความเสียใจอย่างยิ่งที่จะต้องกล่าวว่า อย่างไรก็ดี ในเมืองของข้าพเจ้าเอง นักเรียนที่นับว่ามีความรู้ที่สุ่มก็จะแสดง คนให้ปรากฏว่า เป็นผู้ไร้ซึ่ง ขรรมะ จรรยา อย่างเป็นที่น่าอัศจรรย์ ซึ่งแสดงให้เห็นเป็นผลร้ายแห่งวิธีการศึกษาอย่างใหม่ (อนึ่งตามแบบเยอรมันโดยมาก) ซึ่งรวมการสอนจรรยาเข้าไว้ในหลักสูตรของโรงเรียน (จนเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง) ด้วยเหตุที่นักเรียนของเราจึงได้แสดงตนว่าเป็นผู้ที่กอบด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ แทบทุกอย่างเว้นแต่จรรยา คนเช่นนั้นเป็นธรรมดายากที่จะรู้สึกความรักชาติอย่างใด นอกจากความรักชาติซึ่งเป็นหนทางที่จะนำตัวเขาเองไปสู่ความได้ประโยชน์ส่วนตัว และเพราะเหตุที่คนเช่นนั้นไม่รู้จักจรรยาอย่างอื่นนอกจากอัตตนาธิปไตย จึงมีความริษยาอย่างแรงกล้า และเพราะเหตุที่เขาไม่ได้เคยรับความฝึกฝนให้รู้ ตักเกียรตินิยมและคุณ วิเศษแห่งการยอมสละและการยังประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นโดยไม่คิดถึงประโยชน์ตน เขาจึงไม่สามารถที่จะเข้าใจว่า เหตุใดเขาจะต้องทำการอื่นไม่ให้ประโยชน์แก่ตนเองโดยตรง ถ้าหากว่าจะใช้วิธีสรรคนเข้ารับราชการโดยสอบได้แข่งคะแนนอย่างเดียวโดยไม่มามีทางป้องกันอย่างอื่นไว้ด้วยแล้วไซ้ คนชนิดที่กล่าวมาแล้ว

นนแหละจะได้มีโอกาสเข้ามาอยู่ในราชการโดยอาศัย “วิชา” ของเขา และถึง
 แม้ว่าเขาจะต้องถูกคัดค้านด้วยเสียงตะโกนอันดังทั่วไป ข้าพเจ้าก็ยอม
 ด้วยรู้สึกว่าเป็นกรณีโดยจริงใจที่จะต้อง กล่าวว่าคนชนิด ที่กล่าวมานั้น จำจะต้อง
 กันได้นอกราชการให้จงได้ เป็นไรก็เป็นกัน! ถ้าสามารถจะคิดหาทางป้องกัน
 ป้องกันสำหรับใช้พร้อมกันไปกับวิธีรับคนเข้าทำราชการโดยทางสอบได้ เพื่อ
 กันคนชนิดที่กล่าวนี้ได้แล้วไซ้ ก็เป็นการดีอยู่แล้ว แต่หาทางป้องกันไม่ได้แล้ว
 ข้าพเจ้าก็ต้องจำใจจากกล่าว ว่า ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับการสอบได้เพื่อเลือกคน
เข้าใช้ในราชการ

ปัญญานายดูลีย์ (ชาวอเมริกา)

เมื่อวัน ๗ เมษายน หนังสือพิมพ์กรุงเทพ ฯ เดลิเมล์แผนกอังกฤษ ได้ลงหน้าว่า “นายดูลีย์ ว่าด้วยลักษณะคนผด้ม อันเป็นความเห็นของเขาซึ่ง ได้แสดงไว้แต่ปี ค.ศ. ๑๘๐๒ ในเรื่องคนผด้มในประเทศอเมริกา แต่ซึ่งข้าพเจ้า หวังใจว่าได้จับตาค้นไทยผู้ร่วมชาติแต่ทั้งคนอื่น ๆ ด้วย เพราะเหตุว่าข้อความ ที่นายดูลีย์ ๒๗ เป็นความจริง และเกือบจะว่าเป็นเรื่องทักทายถึงคนผด้ม ในกรุงสยามนี้ก็ได้

เมื่อระลึกดูเข้าไปในราวฤดูหนาวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ ข้าพเจ้าได้พบ กับนายดูลีย์ ณ บ้านสหราชอาณาจักรอเมริกันหนึ่งซึ่ง เป็นที่คุ้นเคยด้วยกันทั้งสองฝ่าย ในเมืองฟลอเรนซ์ในประเทศอิตาลี ท่านผู้อ่านบางที่จะทราบอยู่แล้วว่านามจริงของเขานั้นหาใช่ดูลีย์ไม่ ในขณะที่ทำให้รู้จักกันนั้นข้าพเจ้าก็ได้รับจากเขา โดยนามจริง หาได้รู้ไม่ว่าเขาคือผู้แต่งหนังสือใช้นามว่าดูลีย์ จนเจ้าของบ้านได้ขยายออกมาให้ข้าพเจ้าทราบ ก่อนที่ใดทราบว่าเขาชื่อไครน นายดูลีย์ ได้พยายามทำกริยาไว้ทำอย่างสงบบ่งแย้ม ซึ่งข้าพเจ้าเห็นได้ว่าไม่ใช่กริยาอัน เป็นธรรมดาของเขาเลย เพราะข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นขนตาของเขาขยับเป็นเชิงเด่นเชิงหว้อยข้างหนึ่งแฉ่นคาหนับของเขา และแม้ว่ายังมีใครสักคนเขาชื่อไครเพราะเขายังใช้นามจริงเป็นเครื่องแฝงอยู่ ข้าพเจ้าก็รู้สึกได้ว่าเขาเป็นคนช่างพูดเพราะคน คิดคิดถ้อยแบบโอริชซึ่งยากที่จะอธิบายให้ท่านว่าเป็นอย่างไรไครนในถ้อยคำอันเรียบร้อยที่เขากล่าว ครั้นเมื่อเจ้าของบ้านได้ขยายความว่าเขาผู้นั้นดูลีย์แล้ว ข้าพเจ้าก็รู้สึกได้มากกว่าอย่างอื่นและเมื่อ

เขาปล่อยอารมณ์พัดตามสบาย แต่แม่เมือมาหวนระตกกายหลัง ดเหมอน
เขาจะได้ทำให้ข้าพเจ้าปวดแต่ฝ่ายเดียวเกือบตลอดกต ข้าพเจ้ายังได้รู้สึกเพ็ด
เพ็ดในการสนทนากับเขาเป็นอันมาก

ข้าพเจ้ายังจำได้ว่าเขาได้ถามข้าพเจ้าถึงเรื่องเมืองไทย มีเรื่องพวกจีน
อันมีจำนวนมากมายอญกับคนไทยเป็นต้น โดยปรารภจะทราบว่าเขาได้
ประพาศคนเหมอนกับคนไทยถ้าไม่ ในขณะที่ข้าพเจ้าทักกับคนทันทวยังไม่
รู้สึกได้ว่าได้ เพราะว่าได้ไปเสียจากเมืองไทยหลายปีแล้วข้าพเจ้าจึงได้หาญรับ
รองคือนายดตย (ซึ่งเป็นนามที่ข้าพเจ้าจะขอใช้เรียกเขาต่อไป) ว่าฉันได้
ประพาศแล้วรู้สึกคนเป็นคนไทยทีเดียว นายดตยจึงได้เอ่ยว่า “ถ้าฉันทัก
เพราะหัดกว่าพวกข้าพเจ้า เพราะเหตุว่าพวกข้าพเจ้าไม่สามารถจะทำให้
บรรดาคนทักเขาไปอยู่ในอเมริกา เป็นอันมากนั้น รู้สึกคนเป็นคนอเมริกันได้เลย”
แล้วเขาจึงได้เล่าถึงเรื่องพวก “เยอรมัน—อเมริกัน” ต่อไป และถึงแม้ว่าเขา
จะมีได้ใช้ศัพท์อธิบายอย่างที่เขาใช้ในเวลาที่เขาเป็นนายดตยกต แต่ใจความที่
เขาถาถาจนเหมือนนกนกกบตได้เขียนภายหลังดังท ข้าพเจ้าได้เห็น คตมาลงในหนังสือพิมพ์
กรุงเทพฯ ๑ เด็ดเมตตนเอง.

ในเวลานั้นข้าพเจ้ายังไม่รู้สึกตามทว่าแล้ว จึงสำคัญว่าเป็นเรื่องคตท
เขาได้นำมาถาถา เพื่อความเพ็ดเพ็ดแห่งข้าพเจ้า และบรรดาแขกทั้งหลาย
ที่ได้มาประชุมกันอยู่ทระเบียง บานของ เจ้าของ ผุมใจ อาร ทเมือง พตทเรนชนน
ครันคตมาข้าพเจ้าได้สนทนากับสหายชาวอเมริกันอีกคนหนึ่งเป็นชาวเมืองฟัดเดด
เพีย ซึ่งเป็นคนมีชื่อเสียงและมีคนนับหน้าถือตามากในอเมริกา สหายผุมใจ

รับรองแก่ข้าพเจ้าว่า ข้อความที่นายดัลกาดอนนั้นเป็นความจริงทีเดียว และ
 เพราะประจวบเวลาที่ข้าพเจ้ากำลังคิดจะไปเที่ยวอเมริกาอยู่ เขาจึงได้แนะนำ
 ให้ข้าพเจ้าสังเกตด้วยตนเองจึงจะรู้สึกได้ว่าถ้อยคำที่นายดัลกาดอนนั้นเป็นความ
 จริงเพียงใด เพื่อจะตัดความให้สิ้น ต่อมาอีกหน่อยหนึ่งข้าพเจ้าจึงได้ไปประเทศ
 อเมริกา และถึงแม้ว่าได้อยู่ในประเทศนั้นไม่ได้นาน ข้าพเจ้าก็ได้มีโอกาส
 ดังเหตุการณ์และรู้สึกได้ว่า ข้อความ ที่นายดัล กาดอน นั้นเป็น ความ จริงแท้ ที่เดียว
 และตามที่ข้าพเจ้าได้สนทนากับชาวอเมริกันผู้ซึ่งเคยรู้จักหลายคน มัธยม
 ทหารชั้นนายพลซึ่งครั้งหนึ่งได้ออกไปเป็นผบ.บัญชาการทหารอเมริกันในบราซิล
 คนหนึ่งต่างได้รับรองความเห็นของนายดัลกาดอนในเรื่องคนผด้อยในท้องถิ่น เมื่อได้
 ความจริงแล้วข้าพเจ้าได้ไปยังเมืองเซนต์แฟรนซิสโกและพักอยู่ในเมืองนั้น ๓-๔
 วัน และในระหว่างนั้นได้มีโอกาสไปเที่ยวในเมืองคอนทิจนอย ในที่นั้นคน
 ยศเย็ดกันอยู่เป็นหมู่ใหญ่ ซึ่งเมื่อได้พิจารณาแล้วก็เหมือนกับอยู่ในเมืองจีน
 ทุกประการไม่ผิดอะไรเลย เท่ากับไม่ได้ข้ามมหาสมุทรไปเลยทีเดียว ข้อนี้
 ประหลาดยิ่งนัก และทำให้ข้าพเจ้าหวนระลึกถึงเมืองไทยทันที เมื่อมานึก
 ข้าพเจ้าเข้าใจว่าน่าจะเป็นเพราะได้ไปเห็นตนเอง ซึ่งทำให้ ปัญหา เรื่องคนผด้อย
 ผั่งอยู่ในสังคมของข้าพเจ้า และทำให้ข้าพเจ้าต้องระบิดตั้งแจ้งอยู่ในหนังสือ
 พิมพ์เนื่อง ๆ แต่นั้นมา ซึ่งข้าพเจ้ามีความเสียใจอย่างยิ่งเพราะเป็นเหตุที่ทำให้
 เกิดความเข้าใจผิดขึ้นในหมู่คนบางจำพวก และทำให้คนบางคนที่ข้าพเจ้ามิได้
 มีความตั้งใจจะให้โกรธเคืองเลยนั้น มีความเจ็บแค้นไปด้วยได้

ในการที่ข้าพเจ้าตอบนายดัลกาดอน ฉันในเมืองไทยยอมยกถวายเงินไทยนั้น

ข้าพเจ้ากล่าวโดยสัตย์จริง ถ้าหากแต่ ก็ควรต้องว่าข้าพเจ้าได้ตอบตามที่ เป็นความจริงบ้าง เพราะอยู่ในสมัยเมื่อ ๑๕ ปีมาแล้ว ถ้าก่อนนั้นจะไปอีก พวกจีนที่เข้ามาในเมืองไทยได้มีเหลืออยู่แต่ส่วนน้อยที่กลายเป็นไทย ส่วนมากนั้นเมื่อได้สัมผัสกับได้พอเพียงคนและครอบครัวให้เป็น สัตว์ขายในเมืองเดิมของเขาแล้ว ก็ได้พากันกลับไปเมืองจีนหมด แม้แต่พวกที่ฝังรกรากในเมืองไทยเป็นหลักฐาน ก็มีได้กลายเป็นไทยแท้โดยลักษณะเดียวกันกับคนเยอรมันของนายคตย; คือ จีน “ไม่ทิ้งเมืองจีนเลยไม่ว่าจะไปอยู่ที่ไหน คงเอาเมืองของตนคิดไปด้วยเสมอ” ที่เหมือนกับเยอรมันของนายคตยอีกอย่างหนึ่งนั้น ก็คือ “ไม่เคยเป็นไทยเลย เงินไว้เสียแต่ในเวลาที่ถูกจับ” ไปเมืองจีนชั่วคราวหนึ่ง ข้าพเจ้ารู้จักพอคาดคะเนของคนหนึ่งได้เข้ามาอยู่ในเมืองไทยแล้วราว ๒๐ ปี แต่ถึงกระนั้นก็ยังเหมือนเยอรมันของนายคตยที่ตรงว่า “เขาพูดแต่ภาษาของเขาเอง..... และอาหารของเขาก็แปลกมาก และหาได้รู้สึกโดยแท้จริงว่าได้มาอยู่ในเมืองนี้ไม่” ดังนั้น ในสมัยที่ข้าพเจ้าจำนน ลูกจีนแต่หลานจีนได้กลายเป็นไทย เพราะเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงได้หาญรับรองต่อนายคตยว่าจีนยอมกลายเป็นคนไทย เพราะเหตุว่าถึงแม้เงินที่เกิดในเมืองจีนไม่กลายเป็นคนไทยก็จริงแต่ลูกหลานจีนนั้นได้กลายเป็นไทย ก็เป็นทพพอใจของข้าพเจ้าแล้ว

และถ้าการคงเป็นอยู่เช่นนี้ ข้าพเจ้าก็จะพอใจเหมือนกัน แต่ใคร ๆ ที่มิได้ตั้งเกิดการดำเนินไปแห่งกิจการจริง ๆ แล้ว ก็จะได้เห็นว่าสมัยนี้ มั่นคงอยู่หมั่นหนึ่งหรือหลายหมื่นก็ได้ คอยบ่งกันเพื่อบริการจีนกลายเป็นไทย คนเหล่านี้ได้เดินวิธีโดยจัดการใหม่ หนังสือพิมพ์จีนสำหรับ ดึงดูดและ อบรมความปรารถนาและความรู้สึกเป็นชาติของจีนซึ่งอยู่ในเมืองไทย ตั้งโรงเรียนจีนขึ้น

ด่อนแต่ภาษาจีนไม่ด่อนภาษาไทย ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นภาษาเดิมของจีนที่มารดาเป็นไทย แท้จริงพวกจีนเหล่านี้ได้พยายามทำทุกสถานที่จะให้จีนกลายเป็น “นากรรมดัม” ของเมืองไทย (และออกนามตนว่า “จีนดัม” หรือ “ดัมจันนางกร” ก็ยังคงตกอยู่ในฐานไทยดัม) และเพราะชนเหล่าข้าพเจ้าจึงต้องร้องทุกข์

จริงอยู่ข้าพเจ้าทราบอยู่แต่ดวงว่า ความภักดีต่อชาติเดิมแลเมืองเดิมของตนนั้น เป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่ง แต่ข้าพเจ้ายกยติรับว่าเป็นคุณสมบัติของจีนอย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่เมื่อจะให้ข้าพเจ้าหัดตายอมรับว่าจีนซึ่งยังตั้งใจอยู่ว่าจะเป็นจีนแท้กับคนไทยแท้เป็นไทยแท้ ข้าพเจ้ามีความเสียใจอย่างยิ่งที่จะต้องกล่าวว่า ข้าพเจ้าไม่สามารถจะรับได้เช่นนั้นจริง ๆ ข้าพเจ้าอาจจะทำอะไร ๆ อย่างบัดซบได้หลายอย่าง แต่จะให้ถือว่า “ไทยดัม” เป็นไทยแท้ นั้น ข้าพเจ้าขอขุดคนใจเสียให้เกิด

ข้าพเจ้าก็ได้อ่านมาหลายครั้งแล้ว และในที่สุดก็จะขอโอกาสกล่าวข้าบรรดาจีนทุกคนไม่เลือกกว่าคนใด ผมความเต็มใจโดยสัตย์ซื่อที่จะยอมได้ยอมเสียด้วยกับเมืองไทย (คือถือตัวเป็นไทยแท้ทีเดียว) ไม่เลือกกว่าในสมัยร้ายหรือดั้น ข้าพเจ้าจะยินดีทางแขนคอนรับเขา และขอให้ข้าพเจ้าได้เป็นคนแรกที่จะจับมือเขาโดยเสมอภาพในฐานะที่เป็นคนไทยร่วมชาติกัน แต่ด่อน “ไทยดัม” นั้น ถึงแม้ข้าพเจ้าจะมีความจำเป็นจำใจต้องแสดงกิริยาดีต่อเขาอยู่ เพราะเป็นความดีดวกเช่นนั้นก็ดี แต่ถึงผู้ใดจะกล่าวหรือทำอะไรแก่ข้าพเจ้า ก็ไม่สามารถบังคับหัวใจข้าพเจ้าให้ยินยอมรับรองว่า “ไทยดัม” เป็นชาวชาติไทยเสมอเหมือนกับไทยแท้ ๆ และข้าพเจ้าไม่สามารถเลยที่จะยอมรับในใจได้ว่า พวกไทยดัมเป็นส่วนหนึ่งแห่งชาติอันเป็นทรกยงของข้าพเจ้าโดยแท้จริง

เจ้าลัทธิ

ด้วยมีท่านผู้หนึ่งใช้นามแฝงว่า “ไอคอนแคสต์” ได้เขียนเรื่อง
ดงม้ามกตาวมาข้างต้นนี้ลงในจดหมายเหตรายวันอังกฤษเดลิแกรฟีก ประจำ
วันที่ ๒๐ มกราคม ค.ศ. ๑๙๑๖ เป็นเรื่องที่ชาวเขาเห็นว่าคมคายยิ่งนัก และ
เพราะเหตุนี้จึงใคร่จะขอนำข้อความมา แดงเพื่อประโยชน์แก่คนที่อยู่ในกรง
สยามบ้าง

อนเจ้าลัทธินั้น เป็นผลของวิธีการศึกษาอย่างใหม่ และถ้าเราจะ
ดูราคาเขาตามที่เขาตนเองแลดู ก็ต้องนับว่าเขาเป็นผลดีมากแต่คำคัญมาก
ทีเดียว. เจ้าลัทธินั้นเป็นคนชนิด “เจ้าบุญญา” และต้องการให้คนทั่วไปเคารพ
ต่อความเห็นของเขา และ จนทุกวันนี้ เจ้าลัทธินั้นก็ได้รับความเคารพนับ
ประสงค์ ทั้งนี้เป็นด้วยเหตุหลายประการซึ่งจะกล่าวโดยพิสดารก็จะยาวความ
ความจริงนั้นคิดเหมือนจะเป็นว่า ความเป็นเวลาที่ล้าหลังประเทศยังตั้งอยู่ในสันติภาพ
คนนั้นเป็นส่วนมากย่อม มัว ชวนชวาช อยู่แต่ใน อาชวะ ของตน ๆ ไม่ใคร่จะได้มี
เวลาถึงจดถึงข้อความซึ่งเจ้าลัทธินั้นได้กล่าวหรือเรียบเรียงลงเป็นหนังสือ ฝ่าย
เจ้าพวกคนนั้นมัวจวนจวนเป็นส่วนน้อยซึ่งให้ชื่อตนเองว่า “ผู้บุญญา” นั้น ย่อม
พอใจที่จะอ่านหนังสือหรือฟังโวหารของ “ผู้วิเศษ” ในเวลาที่เขา “เดินดัดเดียว
เที่ยวเดินตามทางทิวไม้และกระแสดำธารแห่งความดำรงของเจ้าลัทธินั้น” อย่าง
ทอดครมหาเสนาบดีอังกฤษกล่าวติเชอรัยอนไซมอน ครั้นถึงเวลาที่อังกฤษได้
รู้จักความเป็นไปจริงแห่งสงคราม ต้องต่อสู้กับศัตรูที่แข็งแรงและไม่รู้จักย่อ
หย่อน ชาวอังกฤษจึงได้ราคาแห่งเจ้าลัทธินั้น ตามถ้อยคำของผู้เขียนเรื่องนี้

ดังที่กล่าวนามมาแต่นั้น เจ้าทรเป็นตอเพศ, เป็นทราคาญแห่งคนทั้ง
หลาย, และในที่สุดนั้นเป็นภัย ข้อความซึ่ง “ไอค่อนเคิร์ต” กล่าวโทษ
คนจำพวกเจ้าทรรุนแรงปานใดนั้น จะยังได้ด้อยค่าของเขาเองในประ
โยคต่อไปนี้ “ตั้งแต่ได้เริ่มทำสงครามมาจนถึงเวลานี้ ภัยแห่งชาติอันร้าย
กาที่สุด คือ คนเจ้าทร”

“ไอค่อนเคิร์ต” ได้นำเหตุผลต่าง ๆ มาแสดง เพื่อประกอบข้อหา
ของเขาโดยบริบูรณ์ ดังปรากฏอยู่ในเรื่องซึ่งข้าพเจ้าจะขอคัดข้อความบาง
ตอนมาลงต่อไป เขาได้แสดงลักษณะเจ้าทรว่า

“เป็นเจ้าตัวรับและเจ้าแบบ เป็นผู้ปล่อยวันให้ล่วงไปโดยจมอยู่แต่
ในห้องหนึ่งสี่จนเตียงโอดครวญของพลเรือนผู้ต้องทรมานกรรมของเยอรมันนั้น
มีอาจจะทะลุเข้าไปได้ อากาศที่ซึ่งห้อมล้อมเขาอยู่นั้นชวนแต่จะให้นอนฝัน
อยู่โดยไม่ทำอะไร”

ว่าถึงความลำบากที่จะกำจัดคนเจ้าทร ผู้แต่งกล่าวว่ :

“ตากรเหว้านมกชอบยกคนข่มท่าน เทียวแดงโหวารท่วไป ใจัน
ว่าเป็นผู้เลศในสิ่งทงปวงในโตกจึงหยุดพดไม่ได้จนต้นตมหายใจ”

ในที่สุดพดผลร้ายซึ่งเกิดแต่คนเจ้าทรนั้น “ไอค่อนเคิร์ต”
กล่าวว่า—

“การที่จะแสดงวิธีซึ่งเจ้าทรได้กระทำให้เกิดผลร้ายให้ตอดอนั้น จะ
ต้องการหน้ากระดาษตงเต็มสมุด กิจการของเขาเยี่ยมมีอันตรายแท้จริง....

ดังที่เราต้องการนั้น ก็คือห้ามเป็นอนชาดไม่ให้จำหน่ายหนังสือใด ๆ ซึ่งมี
ลักษณะของเจ้าทร นเจอออยู่

ข้าพเจ้าไม่สามารถจะคิดข้อความตามถ้อยคำของเขามาถึงได้ในทันที
 มากเท่าที่ปรารถนา ด้วยเหตุว่าข้าพเจ้าเป็นคนกลาง ซึ่งจะต้องระวังใน
 การที่จะแสดงความเห็นอย่างใด ๆ ซึ่งคนที่ไหนจนเกินเหตุนั้นอาจจะนึกไปได้
 ว่าเป็นความไม่เป็นกลาง แต่เท่าที่ข้าพเจ้าได้นำมาถ่วงแล้ว ก็พอจะแสดง
 ให้เห็นได้ว่า “ไอคอนแคลด์ส” หมายความว่าอย่างไรในการที่เขาก่อโทษ
 คนจำพวกเจ้าத்தရทอยู่ในเมืองอังกฤษโดยรุนแรงเห็นปานนั้น แต่ใช้ว่าเกาะ
 อังกฤษจะเป็นทาศัยแห่งเดียวของเจ้าத்தရทนั้น ก็ห้ามได้

ท่านผู้อ่านบางทีจะนึกถามว่า ข้าพเจ้ามีปรารถนาจะกล่าวโดยนัย
 ว่า เมืองไทยก็มีเจ้าத்தရทอยู่เหมือนกันเช่นนั้นฤ? นั้นแหละ, ข้าพเจ้าก็
 ไม่ได้จะแน่ใจนัก และเหมือนยักษ์ในเรื่องเทพกนิกรรมฝรั่ง ข้าพเจ้าออก
 อยากจะเปล่งอุทานออกมาว่า “พุดพิดพอดแฟด” ภูโตกดินเดือดของเจ้าத்தရท!

ท่านจะคงถามว่า ข้าพเจ้าเข้าใจว่าอยู่ที่ไหนเล่า

อ้อ! ถ้าจะบอกก็เท่าขยายความด้นะซี! แต่ถ้าท่านคอยระวัง
 ตั้งใจให้ดี ท่านเองก็อาจจะเห็นรอยเขาได้ เมื่อท่านได้ขึ้นหรือได้อ่านถ้อย
 คำขอบด้วยภูมิปัญญา ดวงบทลงมาว่าถึงนั้นถึงนั้น เป็นทางคดทางคดหรือ
 ไม่ในการที่จะทำความเจริญให้บังเกิดในมมโลกอันน้อยนซึ่งมีนามว่าเมืองไทย
 เมื่อคนไทยที่โง่เขลาเบาปัญญาต้องถูกเทศน์สอนให้คำอย่างนั้นอย่างนั้น ซึ่ง
 ตามแบบแผนในตำราและตัวอย่างในประเทศอื่น ๆ ได้กระทำ (หรือมิได้กระทำ)
 ให้เกิดความดีความเจริญในเวลาที่ได้จัดการตามตำรานั้นเขาจริงจัง เมื่อคน
 ไทยได้รับคำบอกให้ทำสิ่งนั้นหรือสิ่งนี้จะเหมาะ สมที่ สุด แก่ ความ ต้อง การ ของ

เมืองไทย หรือโดยมิได้คำนึงว่ามดดีแห่งการนั้น ๆ จะท่อมความเสียหายซึ่ง
อาจจะเกิดจากการนั้น ๆ ได้ในคราวในสมัยที่ลูกเงิน เมื่อท่านได้ยินหรือได้
อ่านข้อความโดยนัยที่กล่าวแล้ว ข้าพเจ้าขอบอกกล่าวซ้ำอีกว่า ท่านได้
เข้าไปใกล้รอยเจ็ดทริในเมืองไทยอยู่แล้ว ! อันเจ็ดทริเป็นคนทมิฬอนทราย
มากพออยู่แล้วในประเทศที่ม้อานาจเขื่องฤๅ ซึ่งสามารถกำจัดได้ในเมื่อ
ทำความเข้าใจความให้มากนัก โดยมิต้องระวังถึงวิธีที่จะกำจัดทุกผีก้าวไป แต่
ในประเทศเล็ก ๆ เช่นเมืองไทย ถ้ายอมให้เจ็ดทริพูดได้ตามใจเลี้ยมาก ๆ
แล้ว ก็อาจจะกำจัดเขาได้ด้วยยาก ถ้าเจ็ดทรินั้น เป็นคนไทยเราเองก็
ทำเนา เพราะถ้ามองเงาจำเป็นเข้าแล้วก็พอจะหาทางเอากำบั้นขยับปากได้
แต่ถ้าเขานับเงาหมิไซคนไทย เป็นแต่ “สัตว์ของเมืองไทย” (คือชาวต่าง
ภาษาที่อ้างตนว่า พูดอะไร ๆ สำหรับประโยชน์ของเมืองไทย) ตั้งใจจะ
เทศน์จากข้างในของอันคนเขาก็งได้ยาก เท่ากับคัดเจ้าภายในของอึ้งยเพื่อ
ให้เมืองไทยกลับตัวดำเนินไปสู่ความเจริญฉะไร การที่คิดจะกำจัดเขานั้น
ก็จะยากขึ้นอีก

ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้เปล่งอุทานว่า “พูดพูดพอดแพด”

ตั้งใจดี ๆ ? ชื่อนั้นข้าพเจ้าเข้าใจว่า เขาก็มีความตั้งใจอย่างเจ้า
ดทริและยกตนข่มท่านตามเพศของเขา แต่ถ้านั้นข้าพเจ้าก็มีความตั้งใจ
ตามภูมิคำ ๆ ของข้าพเจ้าเหมือนกัน แต่ขอสำคัญซึ่งต่างกันระหว่างข้าพเจ้า
กับเจ็ดทริเป็นสัตว์ของเมืองไทยนั้น อยู่ตรงข้อที่ว่าข้าพเจ้าเป็นคนพน
เมืองไทย ส่วนเขานั้นหาใช่ไม่ ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงหาเวลาไป “เดินดัดเดยวเทยว

เล่นตามทิวไม้และกระแสดำขาวแห่งความดำริของเจ้าตฤ" นั้นได้ ส่วน
 ข้าพเจ้าเองเถา — อนิจจา ! ไม่มีเวลาที่จะหย่อนใจเช่นนั้นได้บ้างเลย ทั้ง
 นั้นเพราะข้าพเจ้าเป็นคนหนึ่งในชาติซึ่งจะดำรงอยู่ได้โดยสวัสดิภาพ ก็โดยความ
 มากเกินพอกเพียงอนมรหิตหย่อน ข้าพเจ้าอาจจะเป็นเจ้าตฤและแท้จริงต้อง
 ขอบรับสารภาพว่าได้เป็นเช่นนั้น ในเมื่อข้าพเจ้าแต่งหนังสือถึงเรื่องเมืองอื่นๆ
 เช่นเรื่องเมืองจีนเป็นตัวอย่าง ครั้นถึงคราวแต่งเรื่องเมืองข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้า
 ก็ขวางตำราของเจ้าตฤออกจากความคิดให้ไกลที่สุดที่จะไกลได้ พิจารณาหัด
 กิจการแต่ที่เป็นไปจริง ถึงแม้ว่ากิจการนั้นจะไม่สำคัญเท่าใดก็ตามที่ โดย
 อาการเช่นนั้นแหละ ข้าพเจ้าได้เขียนเรื่องการเลือกคนเข้าทำราชการโดยทาง
 แข่งขันสอบวิชา เพราะถึงแม้ว่าข้าพเจ้าได้แต่เห็นคนแห่งทางนั้นอยู่เต็มใจก็
 ดี แต่อนตรายซึ่งอาจจะมาจากการใช้วิธีนั้นโดยหัดดา ย่อมประจักษ์อยู่
 แก่ข้าพเจ้าโดยแน่ชัด และถ้าจะนั่งเฉยเฉย ก็ดประหนึ่งข้าพเจ้าขาดความ
 วุฒิภักดีต่อชาติอันแท้จริง ถึงแม้การที่ข้าพเจ้าได้ทำไปแล้วนั้นเป็นเหตุให้
 ระคายเคืองแก่เจ้าตฤ — ถ้าบุคคลเช่นนั้นมอยจริงในเมืองไทย เวลานี้ -- ข้าพเจ้า
 จะขอกล่าวได้แต่เพียงว่า ข้าพเจ้าไม่เสียใจเลย

ไม่ชอบไทย

(เราขอแฉถึงว่า เรา “หนังสือพิมพ์ไทย” ไม่จำเป็นต้องมีความเห็นพ้อง
กับผู้เขียนจดหมายฉบับนี้ทุกประการได้ แต่เห็นความชอบความที่ควรคำนึงอยู่
บ้างจึงได้รับลง)

แจ้งความมายังท่านบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทย

ข้าพเจ้าได้ข่าวอะไรมาอย่างหนึ่งซึ่ง บางที จะเป็นข้อควร ทูลอ่าน ของท่าน
จะทราบไว้บ้าง ข้าพเจ้าจึงส่งมายังท่าน เผื่อว่าท่านเห็นสมควรแล้ว จะได้
ลงในหนังสือพิมพ์ของท่านในโอกาสอันควร

ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวมาจากเมืองภูเก็ตว่า ที่เมืองภูเก็ต มีคน อยู่นคนหนึ่งซึ่ง
ข้าพเจ้าขออนุญาตไม่ออกนามในที่นี้ (เพราะเกรงจะพลอยให้ท่านต้องรับความ
รำคาญด้วย); จันฉันเป็นหัวหน้าพดจายของพวกฉันให้ไม่ชอบไทยและเขาทำการ
เช่นใดกันดี เพราะใจตนเป็นคนมีความรืออย่างสมัยใหม่ จันฉันทาทวาเป็น
บ้าบ้า ซึ่งทำให้คนโดยมากเข้าใจว่าเขาเป็นคนในบังคับอังกฤษ, แต่แท้จริงหา
ได้เป็นเช่นนั้นไม่ เพราะเขาเป็นคนเกิดในเมืองจีนแต่ได้ไปอยู่ในเขตแดนมลายู
ของอังกฤษหนึ่งหนึ่ง แล้วจึงเข้ามาอยู่ภูเก็ต, และอาศัยเหตุที่ได้เข้ามาจาก
เขตแดนอังกฤษเช่นนี้ จึงได้โดยอ้างตนเป็นบ้าบ้า จันฉันเมื่อได้เข้ามาอยู่ภูเก็ต
แล้ว ได้เป็นครูในโรงเรียนจีนแห่งหนึ่ง และได้ถูกไล่ออกจากโรงเรียนนั้นแล้ว
จึงได้เป็นครูโรงเรียนจีนนอกแห่งหนึ่งซึ่งเขายังคงอยู่ในเวลานี้ จันฉันด้วยเอา
โอกาสในการที่เป็นครู เพื่อความไม่ชอบไทยให้เกิดขึ้นในหมู่จีน; คือเขาแฉถึง
โอวาทเตือนนักเรียนอย่าได้ขาดให้รู้ตนว่าเป็นจีน, ให้รักชาติจีน, ตั้งใจมั่นคง

เป็นจีน, และว่าไม่ต้องนับถือธรรมเนียมใดนอกจากของจีน และไม่ต้องอยู่ใน
กฎหมายใดนอกจากกฎหมายจีน นอกจากนั้นยังใช้วาจาและอาหารต่าง ๆ
สำหรับเหนียวโน้มใจพวกกบฏจีนให้ห่างออกไปจากไทยด้วยประการทั้งปวง,
และเขาได้เคยกล่าวเตือนไทยและลักษณะปกครองกับพระราชกำหนดกฎหมาย
ของกรุงสยามอยู่เนือง ๆ และได้แสดงความเห็นอย่างรุนแรงใน มณฑลปักกิ่งได้
ข้อความเหล่านี้ ไม่ใช่แต่คนไทยและจีนได้ทราบ ทั้งคนอังกฤษเขาก็ได้ทราบ
ด้วย (และคนอังกฤษหนึ่งได้เป็นผู้แนะนำให้ข้าพเจ้าฟังด้วยซ้ำ)

ข้าพเจ้าไม่อยากจะกล่าวให้มากความไป แต่ข้าพเจ้าขอกล่าวว่าบุคคล
เช่นজনন และเบเนตข้าพเจ้าเรียกว่า “ผู้เพาะไทยผั่ม” และบุคคลเช่น
เหล่านี้จะเป็นผู้ทำให้ไทยกับจีนเกิดบาดหมางและ บกพร่องในทาง มิตรจิต ซึ่งมีเก
กันมาแต่โบราณกาล

เมื่อมีบุคคลที่แต่งตนเป็นผู้ไม่ชอบไทยโดย อาการ อัน หน้า ด้าน เช่น
ข้าพเจ้าเรารู้ว่าถ้าจะนั่งไว้ที่เหมือน บกพร่องใน กรณียแห่ง พดเมืองคังได้เขียน
จดหมายฉบับมายังท่าน ขอให้ตั้งใจไปบ้างเท่านั้น, และถ้าหากว่าจะมีผล
อย่างไร ข้าพเจ้าขอรับสมัครชอบทั้งต้น.



พิสมัยที่ หวังได้ให้โอกาสการพิสมัย
๑๘ ตถนบุญศิริ พระนคร
หลายจรรณ แดงให้ขบ พิสมัย และพิสมัย
๒๕๕๘

NATIONAL LIBRARY